

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

YUNANİSTAN'IN AVRUPA EKONOMİK TOPLULUĞU'NA ÜYELİĞİ VE
TÜRKİYE'DEKİ YANSIMALARI

Yüksek Lisans Tezi

Mustafa ÇETİNER

Ankara-2015

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

YUNANİSTAN'IN AVRUPA EKONOMİK TOPLULUĞU'NA ÜYELİĞİ VE
TÜRKİYE'DEKİ YANSIMALARI

Yüksek Lisans Tezi

Mustafa ÇETİNER

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Hakan UZUN

Ankara-2015

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

YUNANİSTAN'IN AVRUPA EKONOMİK TOPLULUĞU'NA ÜYELİĞİ
VE
TÜRKİYE'DEKİ YANSIMALARI

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hakan Uzun

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....
.....
.....

Tez Sınavı Tarihi

Yukarıdaki sonucu onaylıyorum.

Prof. Dr. Temuçin F. ERTAN
Enstitü Müdürü

ÖZET

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, başta ekonomik ve siyasi olmak üzere birçok alanda bütünleşmiş birlik kurmak, yıkılan Avrupa'yı tekrar ayağa kaldırmak amacıyla Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT), Avrupa Topluluğu (AT) ve EUROATOM'un birleşmesiyle Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) oluşturulmuştur.

Osmanlı Devleti'ne karşı bağımsızlık mücadelesine başladığı 1821 yılından beri batılı devletler yanında kendine yer edinmeye çalışan Yunanistan, İkinci Dünya Savaşı ve İç Savaş sonrası, büyük ekonomik ve siyasi sorunlarla karşı karşıya kalmış, bu süreçte Batı Bloğu içinde daha fazla yer almaya çalışmıştır. Bu nedenlerle 8 Haziran 1959 tarihinde AET'ye başvurarak Avrupalı kimliğine kavuşmak istemiştir.

9 Temmuz 1961 tarihinde AET ile Yunanistan arasında Atina Anlaşması imzalanmıştır. 1967-1974 yılları arasında Albaylar Cuntası nedeniyle askıya alınan ilişkiler, 1974'de Cuntanın yıkılması ve Karamanlis'in liderliğiyle büyük bir hız kazanmıştır. Nitekim uyum süreci ve müzakereler başarılı bir şekilde gerçekleştirilmiş ve Yunanistan, en büyük hedeflerinden birine ulaşmıştır. 28 Mayıs 1979'da AET ile katılım anlaşmasını imzalayan Yunanistan, 1 Ocak 1981 tarihinde AET'nin resmen onuncu üyesi olmuştur.

Komşu Yunanistan'dan yaklaşık bir ay sonra Türkiye de AET'ye başvurmuş ve Topluluk ile ilişkilere başlamıştır. Ancak, aynı dönemde ilişkilere başlayan Türkiye'de yaşanan askeri müdahaleler, iç karışıklıklar, istikrarsız politikalar ve sürekli değişen iktidarlar nedeniyle üyelik yolunda fazla bir yol kat edilememiştir. Buna karşın Yunanistan üyelik amacıyla, özellikle Albaylar Cuntası'nın yıkılıp yerine demokratik bir yönetim geldikten sonra AET'nin talep ettiği üyelik kriterlerini yerine getirmek için uğraşmıştır. Sonuç olarak da sürekli rakip olarak görülen Yunanistan'dan, AET'ye üyelik yolunda, geri kalınmıştır.

Komşu Yunanistan'ın AET'ye üyeliği ile ilgili Türkiye'de elbette siyasi, akademik ve iş dünyası çevrelerinde bazı değerlendirmeler yapılmıştır. Türkiye'nin de bir an önce AET'ye üye olması ve bunun için gerekli adımların atılması savunulmuştur. Bu üyeliğin siyasi bir amacı olduğu vurgulanmış, Yunanistan'ın, Topluluğu arkasına alarak Türkiye ile olan sorunları kendi lehine çözümlenmesini

sağlayabileceğinden ve elde ettiği veto hakkını Türkiye'nin AET'ye üyeliğini engellemek için kullanabileceğinden duyulan endişeler dile getirilmiştir. Ekonomik olarak da Türkiye'nin bu üyelikten olumsuz etkileneceği yönünde görüşler belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Ekonomik Topluluğu, AET, Türkiye'deki Yansımalar, Üyelik Süreci, Yunanistan

ABSTRACT

After the Second World War, the European Economic Community (EEC) was formed by the union of the European Coal and Steel Community (ECSC), the European Union (EU) and EUROATOM in order to establish an integrated union in many fields, especially on economy and politics, and reconstruct ruined Europe.

Ever since the war of independence against Ottoman Empire in 1821, Greece has aimed to take a position beside western countries. However, Greece encountered with severe economic and politic problems as a result of the Civil War and the Second World War. On 8 June 1959, Greece applied to the EEC in order to obtain desired European identity and overcome political issues and economic crisis.

Later on, The Treaty of Athens was signed between Greece and EEC on 9 July 1961. However, the positive relations between two sides were suspended due to the Greek military junta of 1967–74. After the collapse of Military Junta, the relations between two sides gained momentum with the leadership of Karamanlis. Thanks to the fall of military junta and successful efforts of Karamanlis, the harmonization process and negotiations were executed and Greece managed to accomplish one of its greatest goals. Having signed adhesion act on 28 May 1979, Greece, on 1 January 1981 officially became the tenth member of EEC.

Turkey also applied to EEC one month after its neighbour Greece and initiated bilateral negotiations with the union. However, Turkey was not able to cover much distance because of the military interventions, domestic disturbance, the unstable political environment and ever changing governments. On the other hand, after the fall of military junta and the reconstitution of democracy, Greece endeavoured to fulfil the membership criterion that EEC had requested. As a result, on the competition of becoming an EEC member country, Turkey fell behind Greece which has been seen as an eternal rival.

As might be expected, the EEC membership of neighbour Greece was evaluated amongst political, academic and business environments of Turkey. It was defended that Turkey should become an EEC member in the shortest time possible and necessary steps for the membership should be taken. The concerns regarding the fact that Greece, by getting support of the EEC, may resolve the disagreements with

Turkey in its own favour and use the liberum veto to prevent the membership of Turkey to EEC were talked about. It was also stated that Turkey might have been affected economically due to the membership of Greece.

Key Words: European Economic Community, EEC, Process of Membership, Greece, Reflections in Turkey

ÖNSÖZ

Ege Denizi'nin iki yakasında iki komşu ülke olan Türkiye ve Yunanistan'ın ikili ilişkileri birçok dönem gergin olmuştur. Bununla beraber dış politikadaki tercihleri açısından aynı yolu takip etmişlerdir. Birbirine benzer olan bu tercihlerde ise elbette dünyada yaşanan olayların etkisi büyüktür.

Türkiye ve Yunanistan, İkinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan SSCB tehdidinin yanı sıra hem siyasi hem de ekonomik bir avantaj elde etmek ve Batı içinde yer edinebilmek amacıyla birbirine çok yakın tarihlerde Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üyelik için başvurmuşlardır. Batı Bloğu içinde kurulan birçok kuruma üye olarak yerlerini sağlamlaştırmak isteyen iki ülkenin bu AET maceraları; iki ülke arasında yaşanan Kıbrıs, azınlıklar ve Ege'deki sorunların gölgesinde devam etmiştir.

1967-1974 yılları arasında Albaylar Cuntası yönetiminde kalan Yunanistan, özellikle 1974'ten sonra, Cuntanın yıkılıp demokratik bir yönetimin gelmesiyle, hızlı bir atılım yaparak Topluluğa üyelik yolunda önemli adımlar atmıştır. Başbakan Konstantin Karamanlis'in de üstün gayretleri ve siyasi yetenekleri sayesinde Yunanistan, 1981 yılında AET'ye tam üye olmuştur.

Özellikle 1974 Kıbrıs Harekâtı sonrası uluslararası bir yalnızlığa itilen Türkiye ise AET'ye üyelik yarışında geri kalmıştır. İçerideki siyasi ve ekonomik çalkantılarla ilgilenen Türkiye, dış politikada gerekli adımları atamamıştır. Böylece hemen aynı tarihlerde başlayan AET'ye üyelik yarışından Yunanistan, galip taraf olarak çıkmıştır.

Türkiye, dış politikada bir yarışa girdiği ve ikili ilişkilerinde birçok sorun yaşadığı komşu Yunanistan'ın üyeliğine dair elbette ki bir takım tepkiler vermiş ve bu üyeliğin artılarını eksilerini kendi içinde tartışmıştır. Özellikle Yunanistan'ın üyeliğiyle birlikte Türkiye'nin yaşayacağı siyasi ve ekonomik sorunlara dikkat çekilmiştir.

Bu tezde; Türkiye'de Yunanistan'ın AET'ye üyeliğine dair ne gibi tepkiler verildiği, hangi konuların tartışıldığı, bu üyeliğin nasıl karşılandığı ve hangi yorumların yapıldığı incelenmiştir. Yansımaların önem arz ettiği yapılan bu araştırmada o dönem Türk basını ana kaynak olarak kullanılmıştır.

Bu konuyu seçmemde bana yardımcı olan sayın hocam Prof. Dr. Temuçin Faik ERTAN'a, yardımlarından dolayı danışmanım Doç. Dr. Hakan UZUN'a, çevirilerde bana yardımcı olan değerli arkadaşlarım Arş. Gör. Saim ÖRNEK ve Arş. Gör. Ayşe ÇELEBİ'ye, değerli fikirlerini benden esirgemeyen arkadaşlarım Arş. Gör. Hasan MÜNÜSOĞLU ve Arş. Gör. Serhan ÖZEMRAH'a teşekkürlerimi sunarım.

Mustafa ÇETİNER

Ankara- 2015

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	v
KISALTMALAR.....	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA EKONOMİK TOPLULUĞU'NUN KURULUŞU

1.1.AET Oluşumunun Nedenleri.....	9
1.2.AET'nin Kurulması ve Gelişimi	10
1.3. AET'nin Kurumları.....	20
1.3. 1. Temel Kurumlar.....	20
1.3.2. Tali Kurumlar.....	25

İKİNCİ BÖLÜM

YUNANİSTAN'IN AVRUPA EKONOMİK TOPLULUĞU'NA BAŞVURUSU VE ÜYE OLMA SÜRECİ

2.1. Yunanistan'ın AET'ye Başvurusu ve Atina Anlaşması.....	28
2.1.1. Yunanistan'ın AET'ye Üyelik Başvurusu.....	28
2.1.2. Atina Anlaşması.....	31
2.2. Albaylar Cuntası ve İlişkilerin Donması.....	38
2.3. İlişkilerin Yeniden Başlaması ve Yunanistan'ın AET'ye Tam Üyeliği.....	44
2.3.1. İlişkilerin Yeniden Başlaması.....	44
2.3.2. Tam Üyelik Başvurusu.....	48

2.3.3. Müzakerelerin Başlaması.....	54
2.3.4. Müktesebatın Görüşülmesi.....	57
2.3.5. Tam Üyelik.....	63

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YUNANİSTAN'IN AVRUPA EKONOMİK TOPLULUĞU'NA GİRİŞİNİN TÜRKİYE'DEKİ ETKİLERİ

3.1. Türkiye-AET ilişkileri.....	70
3.2. Yunanistan'ın AET'ye Girişinin Türkiye'de Değerlendirilmesi.....	78
SONUÇ.....	107
KAYNAKÇA.....	110

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.m.	Adı Geçen Makale
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AESK	Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komite
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AKÇT	Avrupa Kömür Çelik Topluluğu
AT	Avrupa Topluluğu
ECB	European Central Bank (Avrupa Merkez Bankası)
ECJ	European Court of Justice (Avrupa Adalet Divanı)
ECU	European Currency Unit (Avrupa Para Birimi)
EDES	Ethnikos Dimokratikos Ellinikos Syndesmos (Ulusal Demokratik Yunan Birliği)
EFTA	European Free Trade Area (Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi)
ELAS	Ellinikos Laikos Apeleftherotikos Stratos (Yunan Halk Kurtuluş Ordusu)
EMP	European Monetary Policy (Avrupa Para Politikası)
EURATOM	European Atomic Energy Community (Avrupa Atom Enerjisi Kurumu)
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması)

İTO	İstanbul Ticaret Odası
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Paktı Örgütü)
OEEC	Organization for European Economic Co-operation (Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü)
PHARE	Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies (Polonya ve Macaristan: Ekonomilerini Yeniden Yapılandırma Yardımı)
s.	Sayfa
SEA	Single European Act (Tek Avrupa Senedi)
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TDP	Türk Dış Politikası
TEU	Treaty on the European Union (Avrupa Birliği Anlaşması)
TÜSİAD	Türkiye İş Adamları Derneği

GİRİŞ

Ortak tarihe ve kültürel bir mirasa sahip iki komşu ülke olan Türkiye ve Yunanistan, çoğu zaman gergin ve rekabete dayalı ilişkiler içinde olmuşlardır. Fransız İhtilali'nin getirmiş olduğu ulusalcılık akımının etkisiyle Yunanistan, Osmanlı Devleti'nin yaklaşık 400 yıl süren hâkimiyetine karşı 25 Mart 1821'de bir bağımsızlık hareketi başlatmış ve 1829 yılında bağımsızlığını elde etmiştir. Bu tarihte Yunanistan, sadece Güney Yunanistan ve orta Ege Adalarına hâkim bir devlettir. 1844 yılında, ilk kez dile gelen “Megali İdea”¹ (Büyük Ülkü) ile irredantist bir politika izlemeye başlayan Yunanistan, ilk olarak İon Adaları ardından Teselya ve Epiros bölgesi sonrasında Balkan Savaşları neticesinde, 10 Ağustos 1913 Bükreş Anlaşmasıyla Girit, Güney Makedonya ve Ege Adalarını sınırlarına dâhil etmiştir. Bu yayılcı politika Osmanlı Devleti'nin hâkim olduğu toprakları üzerinde gerçekleştirilmiştir.²

Osmanlı Devleti, Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkmış ve toprakları işgal edilmeye başlanmıştır. Genişlemeyi devam ettirmek amacıyla 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'e çıkan ve Anadolu'yu işgale başlayan Yunan ordusu, “Küçük Asya Felaketi” ile sonuçlanacak bir adım atmıştır. Türk ulusal kurtuluş mücadelesiyle karşılaşan Yunanistan, 1922 yılında yenilgiyle Anadolu'dan ayrılmıştır.³

Türkiye, 1919-1922 yıllarında ulusal kurtuluş mücadelesi içinde son savaşını Yunanistan'a karşı vermiştir. 30 Ocak 1923'de yapılan Lozan'da yapılan birinci dönem görüşmeler sonucunda Türkiye'nin imzaladığı tek anlaşma, Yunanistan ile imzalanan mübadele anlaşması olmuştur. Lozan sonrası dönemde var olan etabli ve Patrikhane sorunları gibi nedenlerden gergin olan Türkiye Yunanistan ilişkileri özellikle Elefteros Venizelos ve Mustafa Kemal Atatürk'ün gayretleri ve o günkü

¹ Yunan Krallığı'nın, Yunan nüfusunun yoğun olduğu ve Yunanca konuşulan toprakları içine alarak genişleme düşüncesidir. İlk kez 14 Ocak 1844 yılında Kurucu Meclis'te İ. Kolletes tarafından dile getirilmiştir. Yine Kolletes tarafından Yunanistan'ın Avrupa'nın merkezi olduğu, doğu ile batıyı birleştirici özelliğe sahip olduğu vurgusu da yapılmıştır. Herkül Milas, **Yunan Ulusunun Doğuşu**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006, s. 188. Melek Fırat, "*Yunanistan'ın Dış Politikası ve Megali İdea*" Kutusu, **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt: I, 15. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009, s. 180

² John Freely, **Troya Savaşından İstiklal Harbine Anadolu'da Yunanlar**, Doğan Kitap, İstanbul, 2011, s.225-227. Milas, **a.g.e.**, s. 177

³ Damla Demiröz, **Savaşın Barışa Giden Yol-Atatürk Venizelos Dönemi Türkiye Yunanistan İlişkileri**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007, s.28

dünya konjonktürü ile daha ılımlı ve barışçıl bir hal almıştır. İki ülke arasında yapılan 1925 Ankara ve 1926 Atina anlaşmalarıyla iki ülke birbirine yaklaşmaya başlamışlardır. 1932 yılında Yunanistan, Milletler Cemiyeti'ne girmesi için Türkiye'yi desteklemiştir. Akdeniz'de oluşan İtalyan tehdidine karşı iki ülke arasındaki yakınlaşma 9 Şubat 1934'te imzalanan Balkan Antantı ile daha da artmıştır. 1934'de Venizelos, Atatürk'ü Nobel Barış Ödülü'ne aday göstermiştir. General İönnis Metaksas yönetimi ile de dostluk havası devam etmiş ve 27 Nisan 1938 tarihinde iki ülke arasında dostluk ve tarafsızlık anlaşması imzalanmıştır.⁴

1939 yılında İkinci Dünya Savaşı başlamış, Yunanistan önce İtalya tarafından işgal edilmek istenmiş ancak İtalya'nın bu girişimi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Ardından Yunanistan, Almanya ve Bulgaristan tarafından işgal edilmiş ve büyük bir yıkıma uğramıştır. Savaşın bitmesine yakın Yunanistan, iç Savaşla karşı karşıya kalmıştır. ELAS (Ellinikos Laikos Apeleftherotikos Stratos- Yunan Halk Kurtuluş Ordusu) ve EDES (Ethnikos Dimokratikos Ellinikos Syndesmos- Ulusal Demokratik Yunan Birliği) grupları arasında 1943 yılından 1949 yılına kadar sürecek olan bir kardeş kavgası sonucunda ülke, büyük bir insan kaybı yaşamıştır. Bunun yanı sıra ekonomik olarak da çökmüş bir Yunanistan ortaya çıkmıştır.⁵

1947 Truman Doktrini ve 1948 Marshall Planı ile Yunanistan ve Türkiye, Batı Bloğu içinde yer edinmeye başlamışlar, 1952 yılında NATO'ya üye olarak müttefik olmuşlardır. Soğuk Savaşın başladığı bu yıllarda iki ülke, SSCB'ye (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği) karşı ABD (Amerika Birleşik Devletleri) yanında yer almıştır.⁶

İki ülke arasındaki bu iyi ilişkiler 1955'te patlak veren Kıbrıs Sorunuyla birlikte gerginleşmiş ve anlaşmazlıklar başlamıştır.⁷ Bu dönemde azınlık sorunları tekrar hortlamış, iki ülke kendi sınırları içindeki azınlıkları birbirlerine karşı koz olarak kullanmaya başlamışlardır.⁸ 1959 yılında iki ülke başka bir çekişmeye

⁴ Richard Clogg, **Modern Yunanistan Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997, s. 126-135-145-149-150. Murat Hatipoğlu, **Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1997, s. 194-204

⁵ Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.222-228.

⁶ Şükrü S. Gürel, **Tarihsel Boyut İçinde Türk Yunan İlişkileri (1821-1993)**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1993, s. 50-51

⁷ Faruk Sönmezoğlu, **II. Dünya Savaşından Günümüze Türk Dış Politikası**, DER Yayınları, İstanbul, 2006, s. 138

⁸ Gürel, **a.g.e.**, s. 56

tutuşmuşlar ve AET'ye (Avrupa Ekonomik Topluluğu) üyelik için başvuru da bulunmuşlardır.

1960'larda devam eden Kıbrıs gerilimine 1970'lerde Ege sorunları da eklenmiştir. 1974'de Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahalesi ile birlikte iki ülke arasındaki gergin ilişkiler geri dönülmez bir hal almıştır. Ege'de yaşanan karasuları, kıta sahanlığı, hava sahası, adaların silahlandırılması sorunları da iki ülkeyi sürekli karşı karşıya getirmiştir.⁹

Bu dönemde Yunanistan'da, 1967'de yönetimi ele geçiren Albaylar Cuntası yıkılmış, Konstantin Karamanlis sürgünden dönüp başbakanlık görevini üstlenmiştir. Kıbrıs Harekâtı sonrası Yunanistan, NATO'nun askeri kanadından çekilmiştir. Cunta sonrası demokrasinin tekrar inşa edilmesi ve tekrar geri dönülmemesi amacıyla Yunanistan, AET eksenine doğru hızlı bir şekilde kaymaya başlamıştır. Yunanistan ile aynı dönemde AET'ye başvuran Türkiye, yaşanan siyasi çalkantılar ve ekonomik bunalımlar nedeniyle üyelik yolunda geri kalmıştır.

1 Ocak 1981 tarihinde Yunanistan'ın AET'ye tam üye olarak katılmasıyla, 1950'lerin sonunda başlayan yarışın kesin galibi Yunanistan olmuştur. Yunanistan bu üyelikle Türkiye'ye karşı siyasi ve ekonomik alanda avantaj sağlamış, anlaşmazlıklar noktasında da elini güçlendirmiştir. Böylece Türkiye için artık çok daha zorlu yeni bir dönem başlamıştır.

AET gibi siyasi ve ekonomik bir gücü arkasına alan Yunanistan'ın gerek Türkiye ile arasındaki anlaşmazlıkların çözümünde gerekse Türkiye'nin AET'ye üyeliği sürecinde Türkiye'ye zorluklar çıkaracağı düşünülmüştür. Türkiye için AET, Yunanistan ile ilişkilerinde denge sağlayıcı önemli bir mercidir. Yunanistan'ın üyeliğiyle bu dengenin Yunanistan lehine bozulacağı düşünülmüştür. Bundan dolayı bu üyelik süreci sadece Türk Hükümetleri tarafından değil aynı zamanda aydınlar, iş dünyası ve kamuoyu tarafından da yakından takip edilmiştir.

Türkiye'de, Cumhuriyet'in ilk yıllarından beri amaçlanan çağdaş medeniyetler seviyesine Batı ile uyum sağlayarak ulaşılabileceğinin mümkün olduğu görüşü hâkimdir. Bunların yanı sıra üye ülkelere yapılan ihracatın artacağı ve kötü durumda olan ekonominin canlanacağı düşüncesi de AET üyeliğini Türkiye açısından önemli kılmaktadır. Yunanistan'ın üye olup Türkiye'nin dışında kaldığı bir AET'de Türkiye

⁹ A.g.e., s. 85-86

hem batı ile ilişkilerinde hem de Yunanistan ile ilişkilerinde kendi haklı tezlerini savunamayacak duruma düşebileceği konusu gündeme gelmiştir.

Bu çalışmada, Yunanistan – Avrupa Ekonomik Topluluğu ilişkileri ile ilgili olaylar ve olgular tarihsel bağlamda aktarılmıştır. Yunanistan'ın, siyasi ve ekonomik anlamda büyük bir adım olan Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üyeliğine dair komşu Türkiye'nin tepki ve tutumları Türkiye basını aracılığı ile sebep sonuç ekseninde incelenmiştir. Yunanistan'ın üyelik anlaşmasını imzaladığı 28 Mayıs 1979 ve tam üye olduğu 1 Ocak 1981 tarihlerinden sonraki dönemlerde Türk basınında çıkan bu konuyla ilgili farklı görüşlerdeki gazete ve dergilerdeki haber, makale ve açıklamalara yer verilmiştir.

İki ülkenin kendi arasındaki ilişkilerin yanı sıra Topluluk ile olan ilişkileri de hem siyasi hem de ekonomik sonuçlar ortaya çıkarmış ve iki ülkeyi de önemli ölçüde etkilemiştir. Bu çalışmada AET'nin iki ülke açısından önemi, iki ülkeye siyasi ve ekonomik etkileri ve bu yarıştan yenik çıkan Türkiye'nin Yunanistan'a bakışı ele alınmıştır. Yunanistan'ın Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üyelik sürecindeki gelişmeler ile üyeliğin Türkiye basınındaki yansımaları ve kamuoyunun bu duruma ne gibi tepkiler verdiği incelenmiştir.

Türkiye'deki siyaset, iş, ekonomi ve akademi çevrelerinin Yunanistan'ın AET'ye üyeliğini nasıl gördükleri, yaklaşımların olumlu mu yoksa olumsuz mu olduğu irdelenmiştir. Tepkilerin daha çok hangi alanlarda yoğunlaştığı, bu üyeliğin Türkiye üzerinde ne gibi siyasi ve ekonomik etkilerinin olacağı tartışılmıştır. Bu üyelik karşısında Türkiye'nin nasıl bir dış politika izlediği veya herhangi bir girişimde bulunup bulunmadığı incelenmiş ve cevaplar bulunmaya çalışılmıştır.

Yapılan çalışmalar ışığında Türkiye'de Yunanistan konusunun her zaman ilgi çekici olduğu ve bu konuda birçok araştırma ve yayın bulunduğu gözlemlenmiştir. Şimdiye kadar yapılan çalışmalara bakıldığında genel olarak Türkiye ile Yunanistan ilişkileri temelli konular karşımıza çıkmıştır. Bunun yanı sıra Yunanistan kültürü, edebiyatı, dili, siyasi tarihi ve dış politikası konularında da çalışmalar yapılmıştır.

Yunanistan üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında; Türkiye- Yunanistan ilişkileri ekseninde ağırlıklı olarak Kıbrıs Sorunu, Ege'de yaşanan anlaşmazlıklar ve iki ülke içinde bulunan Türk- Rum azınlıkları konuları üzerine yoğun bir ilginin

olduğu dikkati çekmiştir. Yunanistan- AET ekseninde ise yakın dönem, özellikle 1990'larda yaşanan gelişmeler, Türkiye ile Yunanistan arasındaki anlaşmazlıklar ile paralel doğrultuda aktarılmıştır. Ayrıca Yunanistan'ın AET'ye tam üye olduktan sonra Türkiye'ye karşı takındığı tutum ve bunun ikili ilişkilere yansımaları da bazı çalışmaların konusu olmuştur. Bunların yanı sıra tarih boyunca Türk-Yunan ilişkilerinin birçok dönemi yoğun bir şekilde incelenirken, iki ülke arasında yaşanan mübadele de sıkça çalışılan bir konu olmuştur.

Muharrem Güneş'in "Yunanistan- Avrupa Birliği- Türkiye Üçgeni: Yunanistan'ın Türkiye Politikası (1990-2006)" başlıklı tez çalışmasında Yunanistan'ın, Türkiye'ye bakış açısı ele alınmış, izlediği politikaları nasıl gerçekleştirdiği aktarılmıştır. Aynı zamanda Yunanistan'ın, Türkiye'nin AB üyeliği konusundaki tutumu açıklanmıştır.

Saliha Metinsoy'un yaptığı "International Context of Democratization: Transitions of Turkey and Greece in 1983 and 1974" adlı tezinde, uluslararası faktörlerin Yunanistan ve Türkiye'nin askeri yönetimlerden çıkmalarında izlediği farklı politikalar incelenmiştir.

Duygu Öztürk'ün, "Greek Policies Towards Turkey within the EU Framework" adlı tezinde, Yunanistan'ın AT'ye üye olduktan sonra Türkiye'ye karşı izlediği politikaya değinilmiş, AB üyeliğinin ikili ilişkilerdeki etkisi ve Yunanistan'ın bunu nasıl kullandığı açıklanmıştır.

Bahar Maral'ın yaptığı "Kıbrıs Sorunu ve Annan Planı Çerçevesinde Türkiye, Yunanistan ve Avrupa Birliği İlişkileri" adlı çalışmada, Kıbrıs Sorunu ile ilgili olarak Türkiye ve Yunanistan'ın izlediği politikalardan, bu sorunun ikili ilişkilere etkisinden, ortaya konulan çözüm yollarından ve Annan Planı doğrultusunda yaşanan gelişmelerden bahsedilmiştir. Ayrıca bu sorunun ve izlenen politikaların adada yaşayan iki halkı ne yönde etkilediği de aktarılmıştır.

Günay Aylin Gürzel'in "Greece's Accession to the EU and Its Integration Process" başlıklı çalışmasında, Yunanistan'ın AB'ye entegrasyon süreci ele alınmış ve bu süreç doğrultusunda üye olmak isteyen diğer ülkelerin nelere dikkat etmesi gerektiği de açıklanmıştır.

Aikaterini Kitidi'nin, "Positions and Oppositions: Greek Foreign Policy Towards Turkey's Accession to the EC/EU (1987-2002)" adlı tezinde, Yunanistan'ın AET'ye üye olduktan sonra Türkiye'ye karşı tutunduğu tavırdan bahsedilmiştir. Ayrıca Yunanistan'ın izlediği politikanın değişimi ve bu değişimin nedenleri ele alınmıştır.

Ali Chousein'in yapmış olduğu "Continuities and Changes in the Minority Policy of Greece: The Case of Western Thrace" adlı çalışmasında, 1920'lerden itibaren Yunanistan'ın Batı Trakya'da izlediği azınlık politikaları, değişim gösteren bu politikaların nedenleri ve ortaya çıkan durum, sosyal ve ekonomik açıdan değerlendirilmiştir.

Emre Aykoç'un "Türkiye ve Yunanistan'ın Azınlık Politikaları: İkili İlişkiler, Ulusçuluklar ve Azınlık Hakları Ekseninde Karşılaştırmalı Bir İnceleme" başlıklı tezinde, iki ülkenin kendi içlerindeki azınlıklara yaklaşımları ele alınmıştır. Ayrıca ulusçuluğun etkisi ve ikili ilişkilerin durumuna göre değişkenlik gösteren azınlıklar konusu karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve yaşanan değişimler belirtilmiştir.

Onat Bekaroğlu'nun "Kıbrıs Barış Harekâtı Sonrası Türkiye-Yunanistan İlişkileri" adlı çalışmasında, iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişimi ele alınmış ve günümüzdeki iyi ilişkilerin evveliyatı incelenmiştir.

Çiğdem Kılıçoğlu'nun "Albaylar Cuntası Döneminde Yunanistan'ın Türkiye Politikası (1967-1974)" başlıklı tezinde, 1950'lerde patlak veren Kıbrıs Sorunu sonrasında yaşanan gelişmeler ve bozulan ikili ilişkilerden bahsedilmiş, 1967-1974 yılları arasında Yunanistan'da yaşanan Albaylar Cuntası yönetiminin Türkiye'ye karşı izlediği dış politika, Yunanca kaynaklardan faydalanılarak aktarılmıştır.

"Türkiye ile Yunanistan Arasında Mübadele Meselesi (1923-1930)" adlı çalışmasında İbrahim Erdal, Lozan Konferansında iki ülke arasında kabul edilen nüfus değişim anlaşması sonrası yaşanan gelişmeleri ele almış ve yaşanan göçle beraber ortaya çıkan sosyal, ekonomik ve kültürel problemler incelenmiştir.

Asuman Baştürk'ün, "Türk-Yunan Uyuşmazlıkları Çerçevesinde Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Entegrasyonunda Yunanistan Engeli (1959-1997)" başlıklı tezinde, Türkiye ve Yunanistan arasındaki temel uyuşmazlıklar, Yunanistan'ın AET'ye

üyelüğünün Türkiye ile olan ilişkilerine etkileri ve Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı elde ettiği avantajlar aktarılmıştır.

Osman Kasap'ın "Türkiye ile Yunanistan Arasında Ege Adaları Meseleleri" adlı çalışmasında, iki ülke arasındaki uzun yıllar devam Ege'de yaşanan kıta sahanlığı, karasuları, adaların silahlandırılması gibi sorunlardan bahsedilmiştir.

Bu çalışma ise Yunanistan'ın AET'ye üyelik süreci Yunanca kaynaklar incelenerek hazırlanmış ve Yunanistan'daki gelişmelerle ilgili bilimsel araştırma eksenindeki çalışmalara katkı sağlanması amaçlanmıştır. Bu kaynaklara ulaşım sırasında Atina Milli Kütüphanesi, Atina Halk Kütüphanesi, Panteion Üniversitesi Kütüphanesi kullanılmıştır. Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun oluşumu, Türkiye ile AET ilişkileri ve Yunanistan'ın AET'ye üyelüğünün Türkiye'deki yansımaları konuları için Ankara ve İzmir Milli Kütüphanesi, TİTE Kütüphanesi, İzmir Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Hukuk Fakültesi, ATAUM ve Bilkent Üniversitesi kütüphaneleri, gazete ve dergi arşivleri geniş bir şekilde taranmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde temel bir fikir oluşturması amacıyla AET'nin tarihsel gelişim süreci kurumlarıyla beraber ele alınmıştır. Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kurulması ve genişlemesi konusunun işlendiği bölümde Haluk Özdemir'in "Avrupa Mantığı" ve İbrahim Canbolat'ın "Uluslararası Sistem- Avrupa Birliği" kitapları ana kaynak olarak kullanılmıştır.

İkinci bölümde Yunanistan'ın AET ile olan ilişkileri ve AET'ye üyelik süreci aşamalar halinde, Türkiye'deki tepkiler ile birlikte incelenmiştir. Yunanistan'ın AET ile ilişkilerine dair kullanılan Yunanca kaynaklar içinde Spiros Haritos'un "Ellada-EOK 1959-1979 Apo Tin Sindesi Sıtın Endaksi" ve Sotiris Kostopulos'un "EOK Parelthon Ke Mellon" adlı eserler ana kaynak olarak kullanılmıştır. Bunların dışında Yunanistan'ın AET'ye üyelik sürecindeki en önemli aktör olan dönemim Yunanistan Başbakanı Konstantin Karamanlis için yazılan kitaplardan da faydalanılmıştır. Ayrıca müzakere sürecinde Yunanistan adına baş müzakerecilik görevini yürüten Yorgos Kontogiorgis'in de kitap ve makalelerinden süreç hakkında bilgiler edinilmiştir.

Tezin son bölümünde, bir karşılaştırma olması amacıyla önce Türkiye'nin AET ile ilişkilerinde Yunanistan'ın üye olduğu tarihe kadar olan döneme bakılmıştır. Türkiye'nin AET ile ilişkileri için başta Baskın Oran editörlüğünde çıkarılan " Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar" kitabının iki cildine de başvurulmuş ve buradaki bilgilendirme kutularından sıkça yararlanılmıştır. Ayrıca Rıdvan Karluk'un "Avrupa Birliği ve Türkiye" ve İlhan Tekeli ve Selim İleri'nin "Türkiye ve Avrupa Topluluğu" eserleri önemli başvuru kaynakları olmuştur.

Yunanistan'ın AET'ye girişinin Türkiye'de ne gibi tepkilere yol açtığını bulmak ve değerlendirmek amacıyla o dönem yayında olan gazete ve dergiler taranmıştır. Bu taramalar sırasında Cumhuriyet, Milliyet, Tercüman gazeteleri başta olmak üzere birçok gazeteye ve gerek Avrupa ve Topluluk ile gerekse ekonomi ile ilgili yayın yapan dergilere bakılmıştır. Buralarda yer alan konuyla ilgili siyasi ve akademisyenlerin açıklamalarına ve yazılan köşe yazılarına yer verilmiş, yorumlar ve değerlendirmelerle aktarılmaya çalışılmıştır. Türkiye'deki tepkilere yer verilen bu bölümde elde edilen haberler, köşe yazıları ve açıklamalar, yayımlandıkları tarihlere göre kronolojik bir sıralamayla değil kendi içlerinde olumlu-olumsuz, ekonomik-siyasi şeklinde bir tasnif yapılarak incelenmiş ve aktarılmıştır.

Yunanistan'ın AET'ye üyelik süreci ile ilgili kullanılan Yunanca kaynaklar okunduğu şekliyle yazılmıştır. Ayrıca Avrupa Ekonomik Topluluğu; AET, Topluluk veya Ortak Pazar şekillerinde zaman zaman farklı biçimde yazılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA EKONOMİK TOPLULUĞU

1.1. AET'nin Oluşumunun Nedenleri

Avrupa bütünleşmesi düşüncesi ve bu doğrultuda yapılan çalışmalar XIII. ve XIV. yüzyıllardan itibaren başlamıştır. Bu yıllarda kimi düşünürler, bilim adamları, yazarlar, siyaset adamları, siyasi temelde Avrupa kıtasında barış içinde bir bütünlük sağlamayı amaçlayan bir takım örgüt modelleri tasarlamışlardır. Pierre Dubois, Emeric Gruce, Abee de Saint, Jean Jacques Rousseau ve Immanuel Kant gibi düşünür ve siyaset adamları bu çerçevede çalışmalar yürüten kişilerin başında gelirler. Tüm bunlara karşın “Avrupa Birleşik Devletleri” teriminden ilk kez Victor Hugo'nun 1848 yılında yazdığı bir eserinde söz edilmiştir.¹⁰

1789 Fransız Devrimi ile birlikte imparatorluklar yıkılmaya ve ulus devletler kurulmaya başlamıştır. Endüstri devrimi, kapitalist sermayenin büyümesine ve bununla birlikte dışa açılma eğilimini ortaya çıkarmıştır. Bu gelişme merkantilist ekonomiyi tetiklemiş ve kapitalizmin gelişmesine neden olmuştur. Yeni pazar ve sömürge arayışı, Avrupa devletlerini paylaşım savaşlarına sürüklemiştir. Birinci Dünya Savaşı bu sebeplerden ortaya çıkmış ve yarım kalan hesaplar da İkinci Dünya Savaşında kapatılmaya çalışılmıştır.

İkinci Dünya Savaşından sonra Avrupa, artık eski gücünü kaybetmiştir. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve SSCB iki süper güç haline gelmişlerdir. Siyasi güç merkezi, Avrupa'dan bu iki ülkeye kaymıştır.¹¹

Öte yandan, savaştan hemen sonra Doğu Avrupa ülkelerinde komünist yönetimler oluşturulmuş ve Avrupa, SSCB güdümündeki Doğu Bloğu tehdidine karşı Batı Avrupa oluşumunu gerçekleştirme gereği duymaya başlamıştır. Konrad Adenauer'in deyimiyle “Hıristiyan ve hümanist dünya görüşü temelinde” komünizm tehlikesine karşı Batı Avrupa birleşmeliydi. Özellikle 1948 yılında Çekoslovakya'nın

¹⁰ "Türkiye-AB İlişkileri", Avrupa Ekonomik Danışma Merkezi, s.1

¹¹ Oral Sander, **Siyasi Tarih 1918-1994**, İmge Kitapevi, Ankara, 2010, s. 201

komünist işgale uğraması ve Berlin'in SSCB tarafından abluka altına alınması batılı güçlerin birleşme gerekçeleri arasında sayılabilir.¹²

SSCB, Comintern'in¹³ yerine 1947 yılında Cominform'u¹⁴ kurarak dünya komünist partilerini bir araya toplamak ve batılı ülkelere karşı güç birliği oluşturmayı planlamıştır. Buna karşın batılı ülkeler, ekonomik yönden zayıflamış, askerlerini terhis etmiş ve bu ülkeler arasında hiçbir dayanışma kalmamıştır. Bu yüzden batılı ülkeler, barışı ve güvenliği sağlayacak bir birleşmeye ihtiyaç duymuşlardır.¹⁵

Batı Avrupa kendi güvenliği için ABD önderliğinde askeri bir dayanışma paktında bir araya geliyordu. Fakat ekonomik yönden de ABD'ye bağlı olmak istemiyordu. Ekonomik yönden kendi plan ve tasarıları dâhilinde güçlenmek istiyordu.

Gerçekte Avrupa'nın kendi ekonomik gelişmesini ve güvenliğini sağlayabilecek potansiyeli vardı. Ancak savaşın getirmiş olduğu yıkım ve beraberindeki askeri- ekonomik çöküş buna kolaylık sağlamıyordu. Bu nedenle de Batı Avrupa ülkelerinin bunları sağlayabilmesi için birleşmekten başka seçenekleri kalmıyordu.

1.2. AET'nin Kurulması ve Gelişimi

Savaşta yıkılan Avrupa'yı tekrar ayağa kaldırmak ve SSCB tehdidine karşı bir birlik oluşturmak amacıyla Marshall Planı 1947 yılında uygulamaya konmuştur. ABD'nin maddi desteğiyle ve ABD dışişleri bakanı George Marshall'ın çağrısı üzerine Paris Konferansı toplanmıştır. 1948'de Avrupa Ekonomik İş Birliği Örgütü (Organisation for European Economic Cooperation- OEEC) kurulmuştur. Bu birliğin

¹² İbrahim S. Canbolat, **Uluslarüstü Sistem-Avrupa Birliği**, Alfa Basım Yayım Dağıtım, Ankara, 2006, 1998, s. 59

¹³ Komünist Enternasyonal ya da Üçüncü Enternasyonal olarak da bilinen Komintern, Komünist partilerin birliğini sağlamak amacıyla 1919'da kuruldu. Açıklanan amacı dünya devrimini gerçekleştirmek olmakla birlikte, daha çok komünist hareketi SSCB denetiminde tutmak için kullanıldı. Funda Keskin, "*Komintern ve Kominform*" Kutusu, **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt: I, 15. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009, s. 500

¹⁴ Komünist Enformasyon Bürosu 1947 yılında Polonya'nın Wilcza Gora kentinde SSCB, Bulgaristan, Macaristan, Çekoslovakya, Polonya, Romanya, Fransa, Yugoslavya ve İtalya komünist partilerinin katılımıyla kuruldu. Amacı, tüm Avrupa'da parti faaliyetlerinin eş güdümlü hale getirmektir. Kominform, 17 Nisan 1956 tarihinde SSCB tarafından dağıtıldı. *Aynı Yer*

¹⁵ Canbolat, **a.g.e.**, s. 60

kurulması, Avrupa Birliği'nin oluşumu ve gelişiminin temelini oluşturması bakımından önemli bir adım olmuştur. Bunu 1949'da Avrupa Konseyi'nin kurulması izlemiştir.¹⁶

4 Nisan 1949'da Washington'da imzalanan Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization- NATO) ve 5 Mayıs 1949'da Londra Antlaşması ile kurulan Avrupa Konseyi (Council of Europe) Avrupa devletlerinin ilk ve en önemli kurumsal örgütlenmelerinden ilk ikisi olmuştur.¹⁷

1950'li yılların ortalarına doğru Jean Monnet ve Robert Schuman'ın kömür yataklarının ortak işletimi düşüncesi ve ileriye dönük planları Avrupa Topluluğu'nun temelini oluşturmuştur. Bu fikirden hareketle Avrupa'da bir bütünleşme oluşabilmesi için önce birbirine düşman olan Almanya ve Fransa'nın aralarındaki sorunları çözmeleri gerekmektedir. Bu sorunların başında da, Alman endüstrisinin kalbi olan Ruhr bölgesinin kontrolü gelmekteydi. Bunun için de, iki Fransız siyasetçi, Dışişleri Bakanı Robert Schuman ve Devlet Planlama Teşkilatı Başkanı Jean Monnet, kömür ve çelik üretimini kontrol altına alacak bir uluslararası kuruluş taslağını oluşturdu.¹⁸ Jean Monnet, devletlerin egemenliklerine dokunmadan, belirli faaliyetleri yürütmede yetkili olacak uluslararası kuruluşların kurulması gerektiğini ve bunların zamanla uluslar üstü bir konuma gelebileceklerini savunmaktaydı.¹⁹ Schuman'a göre, savaş sanayisinin hammaddeleri arasında yer alan kömür ve çeliğin üretimi ve kullanımı uluslar arası bir örgütün denetimine verilmeliydi.²⁰

Dönemin Fransa Devlet Başkanı Charles de Gaulle ve Almanya Şansölye'si Konrad Adenauer'in onayları alındıktan sonra bu taslak, 9 Mayıs 1950 tarihinde "Schuman Bildirgesi" olarak kamuoyuna duyurulmuştur. Bu bildirmede Fransa ve Batı Almanya'nın, kömür ve çelik endüstrilerini beraber yönetecekleri ortaya konmuştur. Bu tarih "Avrupa Bütünleşmesine" yönelik atılan ilk adım olmuştur.²¹

Uluslararası bu kuruluş, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT-European Coal and Steel Community-ECSC) adı ile 18 Nisan 1951 tarihinde "Altılar" (Avrupa bütünleşmesinin temellerini atan altı ülke: Fransa, Batı Almanya, İtalya, Belçika,

¹⁶ Canbolat, **a.g.e.**, s. 77

¹⁷ M. Sersar Palabıyık- Ali Yıldız, **Avrupa Birliği**, ODTÜ Toplum ve Bilim Merkezi, Ankara, s. 8

¹⁸ Aynı Yer

¹⁹ Sander, **a.g.e.**, s. 344

²⁰ Ali Bulaç, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Eylül Yayınları, İstanbul, 2001, s. 18

²¹ Palabıyık- Yıldız, **a.g.e.**, s. 8

Hollanda ve Lüksemburg) tarafından Paris Antlaşması olarak imzalanmıştır. Bu antlaşma 23 Temmuz 1952 tarihinde yürürlüğe girmiş ve Yüksek Otorite adı verilen idare makamının başına da fikir babası kabul edilen Jean Monnet getirilmiştir. Aynı dönemde Avrupa Savunma Topluluğu adında bir savunma örgütünün de kurulması fikri ve çalışmaları başlamışsa da, bu fikir gerçekleştirilememiştir.²²

Ancak İtalya'nın Messina kentinde bir araya gelen altı devletin Dışişleri Bakanları, bütünleşmenin devam etmesi, ekonomik ilişkiler ve nükleer enerji konularında işbirliği yapılması doğrultusunda kararlar almışlardır. Bu iş birliği koşullarının araştırılması için de Belçika Dışişleri Bakanı Paul Henri Spaak komitenin başkanlığına getirilmiştir. Çalışmalar 1957 yılında tamamlanmış ve "Spaak Raporu" olarak bilinen rapor kamuoyuna duyurulmuştur. Aynı yılın 25 Mart tarihinde "Altılar" Roma'da bir araya gelmişler ve Roma Antlaşması olarak da bilinen antlaşmayı imzalamışlardır. Bu antlaşma 1 Temmuz 1958 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu antlaşma çerçevesinde Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (European Atomic Energy Community- EURATOM) ve Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET-European Economic Community- EEC) kurulmuştur. Amaç, gümrük birliği ve ortak pazar yoluyla Avrupa'nın entegrasyonunu kolaylaştırmaktır. AKÇT ile birlikte bu üç kurum Avrupa Birliği'nin temelini oluşturan kurumlar olmuşlardır. Bu işbirliğini adli alanda da sürdürmek amacıyla Avrupa Adalet Divanı (European Court of Justice- ECJ) kurulmuştur. Böylece 1950'lerin sonunda Avrupa Devletlerini bir araya getirme ve bütünleşme fikri gerçekleşmiştir.²³

Oral Sander'e göre AET'nin temel amacı şudur; "*Ortak bir pazar ve mallar için gümrük birliği kurmak, ortak bir tarım politikası ve işçi hareketleri ile ulaştırma politikalarını saptamak ve ekonomik kalkınmanın gerçekleşmesi için ortak örgütler kurmak.*"²⁴

²² Çağrı Erhan- Tuğrul Arat, "AET'yle İlişkiler", **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt: 1, 15. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009, s. 809

²³ Palabıyık- Yıldız, **a.g.e.**, s. 12- Canbolat, **a.g.e.**, s. 78

²⁴ Sander, **a.g.e.**, s. 347

Bu üç örgütün yönetsel organları 1958 Roma ve Temmuz 1967'deki "Füzyon Antlaşmalarıyla"²⁵ iki kademede birleştirilmiş ve Avrupa Toplulukları (AT) adını almıştır.²⁶

Böylece 1960'ların ortasında Avrupa Toplulukları kurumsal yapılarını sağlamlaştırmak ve ekonomik bütünleşmeyi güçlendirmek adına bir takım adımlar atmışlardır. 1962 yılında üç kurumun meclislerinin birleştirildiği Avrupa Parlamentosu kurulmuştur. 1965'de imzalanıp 1967'de yürürlüğe giren Birleşme Antlaşması (Merger Treaty) ve Avrupa Komisyonu oluşturularak bu bütünleşme süreci pekiştirilmiştir.

Diğer yandan ortak politikalar konusunda da anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştır. 1965 yılında ortak tarım politikasıyla ilgili yapılan müzakerelerde Almanya bu konunun "ulusüstü"²⁷ bir anlayışla çözülmesini savunurken, Fransa ise, bu görüşe devletin temel çıkarlarıyla ters düştüğü gerekçesiyle karşı çıkmıştır. Bu kriz 1966 yılındaki Lüksemburg Uzlaşması ile sona ermiştir. Buna göre Konsey bir kararın eğer bir üye devletin ulusal çıkarlarına aykırı olduğu kararna varırsa iptal edilebilecektir.

1 Temmuz 1968'den itibaren üye ülkeler arasında bir gümrük birliği sağlamak amacıyla, gümrük tarifeleri de dâhil tüm ticaret engelleri kaldırılmış ve üçüncü ülkelere ortak bir gümrük politikası izlenmeye başlanmıştır. Bundan bir yıl sonra Lahey Zirvesinde, Üye Devletler bütünleşmeyi arttırıcı ve ekonomik ve parasal birlikteliğe yönelik niyetlerini belirtmişlerdir.²⁸ 1970 yılında imzalanan Lüksemburg Antlaşması ile Topluluk bütçesi ile ilgili tam anlamıyla uygulamaya konulacak bir karar verilmiştir. Bu karar doğrultusunda Topluluğun kendi kaynakları ile finanse edilmesine ve daha özerk bir yapıya sahip olmasına olanak sağlanmıştır.

1970 yılında gerçekleşen bir diğer önemli gelişme ise topluluğun siyasi işbirliği konusunda attığı önemli adımlar olmuştur. Belçika Dışişleri Bakanı Etienne

²⁵ Avrupa Toplulukları için Tek Konsey ve Tek Komisyon Kuran Antlaşma. Sanem Baykal, "AB Derinleşme Süreci" Kutusu, **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt: I, 15. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009 , s. 808

²⁶ Erhan-Arat, *a.g.m.*, s. 811

²⁷ Ulusüstü-Hükümetler arası (Supranational-Intergovernmental): Avrupa Birliği temelinde iki farklı görüş söz konusudur. Bir görüş, Birliğin "Ulusüstü" bir yapıya doğru geçmesi ve her türlü siyasi kararın Avrupa Birliği tarafından alınması yönündedir. Buna karşı çıkan görüş ise, devletlerin dış politika ve güvenlikle ilgili konularda karar alma yetkisi kendilerinde kalması gerektiğini savunur.

²⁸ Haluk Özdemir, **Avrupa Mantığı**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2012, s. 43

Davignon tarafından hazırlanan rapor kamuoyuna duyurulmuştur. Bu rapor bütünleşmeyi bir ileri seviyeye taşıyor ve siyasi bir boyut kazanmasını amaçlamıştır. Ancak bu amaç 1986 yılında imzalanan Tek Avrupa Senedi ile resmiyet kazanacaktır.²⁹

1961 yılında İngiltere, İrlanda, Danimarka, 1962 yılında ise Norveç, Avrupa Topluluğuna üyelik için başvuruda bulunmuşlardır. Ancak bu başvurular özellikle dönemin Fransa Başkanı Charles de Gaulle tarafından olumsuz karşılanmış veto edilmişti.

Öte yandan günümüzde Topluluğun söz sahibi ülkelerinden İngiltere'nin o dönem ekonomisi İngiliz Uluslar Topluluğu (British Commonwealth)³⁰ ile yaptığı ticarete dayalıydı. Bu yüzden kömür ve çelik endüstrisini uluslararası denetime açmak istemediği için "Schuman Planını" reddetti. AET'ye üye olmak, Gümrük Birliği'ne üye olmak demektir. Bu da İngiltere'nin karlı alışverişinden vazgeçmesi anlamına geliyordu. Çünkü İngiltere, İngiliz Uluslar Topluluğundan ucuza hammadde alıp, ürünlerini yüksek fiyatlara satabiliyordu.³¹

İngiltere, İsveç, Danimarka, Norveç, İsviçre, Avusturya ve Portekiz ile birlikte 1959 yılında, AET'ye karşılık olmak üzere Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi'ni (European Free Trade Area- EFTA)³² kurmuştur. Ancak bu birlik, AET'ye göre oldukça zayıftı ve bütünleşmeyi kabul etmemiştir. Amaç AET'nin gelişmesini engellemektir. Ancak zamanla EFTA cılız kalmış ve İngiltere AET'ye girmenin yollarını aramaya başlamıştır.³³ İngiltere, AET'ye üye olup topluluk politikalarına yön veremeyi amaçlamıştır.

1967'de bir kez daha başvuru yapan ve bir kez daha veto ile karşılaşan İngiltere, Norveç, İrlanda ve Danimarka, 1969 yılında yaptıkları üçüncü

²⁹ Palabıyık- Yıldız, **a.g.e.**, s. 17

³⁰ 1926 yılında İngiltere, sömürgelerini kaybetmemek ve İngiliz aleyhtarı havayı yumuşatmak için sömürgeleriyle siyasi bir birlik kurmayı amaçlamıştır. Sömürgelerin bağımsızlıklarını kazanmaya başladıktan sonra ise bugünkü hukuki statüsü 1949 yılında işlerlik kazanmıştır.

³¹ Palabıyık- Yıldız, **a.g.e.**, s. 13

³² AET'yi kuran "Altılar" a gönderme yapılarak EFTA üyesi ülkeler "Yediler" adı verildi. Bu örgüt tamamen ekonomik temellere dayanan bir örgüttü. 2009 yılı itibariyle İsviçre, Norveç, İzlanda ve Liechtenstein dışındaki tüm EFTA üyeleri AB üyesidir. Fiilen eski etkinliğini yitiren birlik hukuki varlığını halen sürdürmektedir. Çağrı Erhan, "*EFTA*" Kutusu, **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt: I, 15. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009, s. 815

³³ Sander, **a.g.e.**, s. 346

başvurularının ardından 1973 yılında Avrupa Toplulukları'na üye olmuşlardır. Bu süreç, de Gaulle 'in yerine gelen Georgos Pompidou'nun genişleme düşüncesine büyük destek vermesi sayesinde gerçekleşmiştir. Ancak, Norveç'te yapılan halk oylaması sonucu Norveç halkı üyeliğe karşı çıkmıştır. Böylece 1 Ocak 1973 tarihinde İngiltere, İrlanda ve Danimarka'nın Topluluğa üyeliği ile birlikte üye sayısı dokuzaya çıkmıştır.³⁴

Bu ilk genişleme ile ortak pazar genişledi ve Avrupa Topluluğunun uluslararası platformda etkisi arttı. Ancak üyeler arasında sorunlar da yok değildi. Örneğin İngiltere'nin kendini Topluluktan ziyade ABD'ye yakın hissetmesi bunların başında geliyordu. Ekonomik istikrarsızlığı gidermek amacıyla Altılar, kendi döviz kurlarının dalgalanmasını sınırlandırmışlar ve böylece Avrupa Para Politikası'nın da (European Monetary Policy- EMP) temellerini atmışlardır.

Özellikle 1975'den sonra ekonomik bütünleşme daha da derinleştirilerek³⁵ sürdürülmüştür. Avrupa Parlamentosu yeni bir takım yetkiler elde etmiştir. Ardından 1975 yılında topluluk bütçesinin gelir ve giderlerinin hukuka uygunluğunun denetlenmesi amacıyla Avrupa Sayıştay (European Court of Auditors) kurulmuştur.

1979'da ortak parasal bir sistem kurulması yönünde önemli bir adım atılmış ve Avrupa Para Politikası kabul edilmiştir. Bu politika ile üye devletlerin para birimlerinden oluşturulan ortak bir para birimi sepeti oluşturulmuştur. Böylece Avrupa Para Birimi (European Currency Unit- ECU)³⁶ kabul edilmiştir. Sonrasında ECU Avrupa Birliğinin resmi para birimi olan "AVRO" ya dönüşecektir. Yine Avrupa Para Politikası ve Döviz Kuru Mekanizması (European Exchange Rate Mechanism) oluşturularak dövizdeki dalgalanma önlenecek ve parasal denge sağlanacaktı.³⁷

³⁴ Sander, **a.g.e.**, s. 350-351, Palabıyık- Yıldız, **a.g.e.**, s. 15

³⁵ Derinleşme: Avrupa bütünleşmesi sürecinde "derinleşme" terimi, bir yandan bütünleşmenin yetki ve faaliyetlerindeki artışı, diğer yandan da mevcut kurumsal yapıların içindeki değişiklikleri anlatmak için kullanılır. Sanem Baykal, "*AB Derinleşme Süreci*" Kutusu, s. 808

³⁶ AET üyelerinin kendi aralarında kullandıkları bir tür yapay para birimidir. Üye devletlerin ikili kambiyo işlemlerinin dalgalanabileceği sınırların belirlendiği sınırlı esnekliğe sahip bir kambiyo sistemi. 1 Ocak 1999'da ECU'nun yerini EURO aldı. Keskin, "*ECU-EURO*" Kutusu, **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt: I, 15. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009, s. 834

³⁷ Özdemir, **a.g.e.**, s. 325

1980'ler Topluluk için bu sefer güneye doğru genişleme sürecine sahne olmuştur. Yunanistan³⁸, İspanya ve Portekiz, bu üç ülke de, ortak özellikleri olarak, diktatörlük rejimlerinden yeni kurtulmuş ve demokratikleşme sürecine geçmişlerdir. Bu ülkelerin Avrupa Topluluğuna üye olmaları hem ekonomik anlamda kalkınmalarını hem de siyasi yönden demokratikleşmelerini sağlayacaktır.³⁹

Yunanistan'da 1974 yılında çöken cuntanın yerine yönetimi devralan Konstantin Karamanlis'in en büyük hedefi Avrupa Topluluğuna tam üyelik olmuştur. AT, demokratikleşmesinde katkıda bulunacağı gerekçesiyle Yunanistan ile müzakerelere başlanması kararını almış ve 1 Ocak 1981 tarihinde Yunanistan, AT'nin onuncu üyesi olmuştur.⁴⁰

İspanya'da Fransisco Franco'nun ölümü ve Portekiz'de Marcelo Caetano'nun devrilmesinin ardından kurulan demokratik yönetimler 1977 yılında AT'ye tam üyelik için başvuruda bulunmuşlardır. 1986 yılında da Topluluğa tam üye olmuşlardır.⁴¹

1986 yılında yaşanan bu gelişmelerin ardından AET sınırlarını genişletmiştir. Ancak bu genişlemeyle beraber var olan sorunlara yenileri eklenmiştir. Avrupa Toplulukları fakirleşmiş ve tarımsal üretimin payı genel üretimin içinde artış göstermiştir. Ayrıca serbest dolaşımın getirmiş olduğu imkânlar neticesinde insanlar ekonomik merkezlere göç etmeye başlamışlar, bu da bir göç sorununun oluşmasına neden olmuştur. Olumlu tarafı ise yeni üyelerin demokratik yapılarının sağlamlaştırılması ve ekonomik kalkınmalarını gerçekleştirilmesi olmuştur.

1980'lerin ortalarında dolaşım özgürlüğü konusunda da adımlar atılmıştır. 14 Nisan 1985 tarihinde Belçika, Lüksemburg, Hollanda, Fransa ve Batı Almanya bir araya gelerek vatandaşlarının bu ülkeler arasında serbest dolaşımını sağlayan Schengen Antlaşmasını imzalamışlardır.⁴²

³⁸ Yunanistan'ın AET'ye üyelik süreci 2. Bölümde ayrıntılı bir şekilde incelenecektir.

³⁹ Aynı yer,

⁴⁰ Özdemir, **a.g.e.**, s. 283

⁴¹ **A.g.e.**, s. 284

⁴² Palabıyık- Yıldız, **a.g.e.**, s. 19

Hemen ardından 1986 yılında, belki de bugünkü Avrupa Birliğinin en önemli yapı taşlarından biri olan Tek Avrupa Senedi (*Single European Act- SEA*) imzalandı ve 1 Temmuz 1987 tarihinde yürürlüğe girmiştir.⁴³

Tek Avrupa Senedi ile Roma Antlaşması'nda yer alan ama gerçekleştirilmesinde bir takım engeller yaşayan "Ortak Pazar" hedefi yeniden tanımlanmış ve bu engellerin kaldırılmasına yönelik düzenlemeler getirilmiştir. Bunun yanı sıra, sosyal politika, ekonomik ve sosyal bütünleşme, çevre politikaları, teknoloji politikaları ve dış politika alanında düzenlemeler de getirilmiştir. Böylece Avrupa Bütünleşmesine yeni bir ivme kazandırılmıştır.⁴⁴

1980'lerin sonuna gelindiğinde ekonomik ve siyasal yönden topluluğun işbirliği büyük ölçüde artırılmış ve kurumsal yapısı da daha işlevsel bir hale getirilmişti.

Kasım 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılması ve 3 Kasım 1990'da Doğu Almanya ile Batı Almanya'nın birleşmesi, 1991 sonunda SSCB ve Varşova Paketi'nin kendilerini feshetmeleri, Avrupa'nın doğusu ile batısı arasındaki 45 yıllık ayrılığa neden olan Soğuk Savaş'ın sona ermesini sağlamıştır. Böylece iki kutuplu düzen sona ermiştir. Oluşan bu yeni düzende yerini daha da sağlamlaştırmak ve etkili bir aktör olmak isteyen Avrupa ise bütünleşme yolunda çok büyük bir adım atmıştır. 1991 yılında yapılan Maastricht Zirvesi ile Avrupa Birliği Antlaşması'nın (Treaty on the European Union- TEU) imzalanması kararlaştırılmıştır. Bu Antlaşma 7 Şubat 1992'de imzalanmış ve 1 Kasım 1993'de yürürlüğe girmiştir.⁴⁵

Maastricht Antlaşması'yla iç pazarda tek bir para birimi kullanımı ileri sürülmüştür. Böylece üst düzeyde ortak ekonomik politikalar çerçevesinde ekonomik ve parasal birlik sağlanmıştır. Ayrıca ortak dış pazar, güvenlik politikaları, adalet ve içişleri alanındaki işbirliğini de içine alan düzenlemelerle birlikte büyük bir atılım gerçekleşmiştir. Bunun sonucunda Avrupa Birliği (AB) oluşturulmuştur.⁴⁶

⁴³ Özdemir, **a.g.e.**, s. 311

⁴⁴ Baykal, "*Avrupa Tek Senedi*" Kutusu, **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran) Cilt: II, 12. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010, s. 94

⁴⁵ Özdemir, **a.g.e.**, s. 313

⁴⁶ Baykal, "*Maastricht Antlaşması*" Kutusu, **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran) Cilt: II, 12. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010, s. 330

1990'ların ortalarına gelindiğinde Birlik yeni bir genişleme yaşayacaktı. Bu büyüme ilk iki büyümeye göre daha sorunsuzdu. Çünkü üye olacak Avusturya, İsveç ve Finlandiya ekonomik anlamda çok fazla sorunu olmayan ülkelerdi. Ayrıca bu üç ülke zaten EFTA üyesiydiler. Bu ülkelerin yapmış olduğu başvurular topluca değerlendirilip Haziran 1994 Korfu Zirvesi'nde katılım anlaşmaları imzalanarak sonuçlandı. 1995'te üyelikleri resmen başlamış oldu. Böylece AB'nin Gayrisafi Yurt İçi Hâsılası da %7 oranında artmış oldu.⁴⁷

Birliğin son genişleme süreci ise bir zamanlar demir bir perdeyle Batı'dan ayrılan Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri'ne doğru olmuştur. 1980'lerin sonlarına doğru liberal yönetimlerce devralınan bu ülkeler, yönlerini Avrupa Birliği'ne doğru çevirmişlerdir. 1989 yılında Polonya ve Macaristan'a yönelik "Polonya ve Macaristan: Ekonomilerini Yeniden Yapılandırma Yardımı (Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies- PHARE)" programı tasarlanmış ve uygulamaya konulmuştur. Bu ekonomik yardım programı, sonrasında sekiz ülkeyi daha kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Bu ülkeler; Slovakya, Slovenya, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Litvanya, Letonya, Bulgaristan ve Romanya olmuştur. Sonrasında bu on ülkeye Kıbrıs Cumhuriyeti (Güney Kıbrıs) ve Malta da eklenmiştir. Bir diğer başvuru da 1987 yılında Türkiye'den gelmiştir. Ancak Türkiye 1999 yılına kadar aday ülke olarak kabul edilmemiş ve bu son genişleme sürecinin dışında kalmıştır.⁴⁸

1997 Lüksemburg ve 1999 Helsinki zirvelerinde müzakereler başlamıştır. Nisan 2003 tarihinde Bulgaristan ve Romanya dışındaki diğer ülkelerle katılım anlaşmaları imzalanmıştır. Bulgaristan ve Romanya ise gerekli şartları yerine getirdikten sonra 2007'de tam üye olmaya hak kazanmışlardır. Böylece 1950'lerde Altı ülke tarafından kurulan Birlik, 27 üyeli dünyanın en büyük uluslar üstü birliği olmuştur.⁴⁹

Elbette genişlemenin yanı sıra derinleşme için de çalışmalar yürütülmüştür. Haziran 1997 tarihinde gerçekleştirilen Amsterdam Zirvesi ile sonrasında imzalanan anlaşmada, AB'nin yetkisine bırakılan politika alanlarında bir miktar artış

⁴⁷ Palabıyık-Yıldız, **a.g.e.**, s. 27

⁴⁸ *Avrupa Birliği, Popüler Tarih Dergisi*, , Aralık 2004, s. 51

⁴⁹ Özdemir, **a.g.e.**, s. 290

yapılmıştır. Ayrıca, kurumsal yapıda da bir takım değişiklikler olmuştur.⁵⁰ Amsterdam Antlaşması ile AB'nin temel ilkeleri olan; eşitlik, adalet, özgürlük gibi ilkeler pekiştirilmiştir. Amsterdam Antlaşması pek çok yeni düzenleme getirmiştir. Ancak bir süre sonra bunlar da yetersiz kalmaya başlamıştı. Özellikle, Birliğin Merkezi ve Doğu Avrupa'ya doğru genişlemesi düşüncesi yeni bir takım önlemlerin ve düzenlemelerin de alınmasını gerekli kılmıştır. Bu doğrultuda 2000 yılında hükümetler arası bir konferans toplanmış ve 26 Şubat 2001'de Nice Antlaşması imzalanmıştır. 1 Şubat 2003'de yürürlüğe giren bu antlaşma birçok köklü değişikliği ve yeniliği kapsamıştır. AB kurumlarının yapıları, genişleme dikkate alınarak tekrardan yapılandırılmıştır.⁵¹

Avrupa Birliği'ne daha fazla demokrasi, şeffaflık ve etkinlik kazandırmak gerekiyordu. Bunun için de bir anayasa hazırlığı için 2001 yılında Laeken Zirvesi'nden sonra çalışmalara başlandı. Bu çalışmalar sonucunda Avrupa Anayasası, 29 Ekim 2004 tarihinde Roma'da imzalandı.⁵²

Avrupa Anayasası ile AB'nin temel ilkeleri, değerleri ve hedefleri somutlaştırıldı. AT ve AB birleştirilerek birliğe tek bir hukuki statü kazandırıldı. Üye ülkeler ve Birlik arasındaki yetkiler düzenlendi. Kurumların yapıları son genişleme sürecine göre yeniden yapılandırıldı. Nitelikli çoğunluk oy tanımı ile ilgili düzenlemeler yapıldı.⁵³

Yüzyıllardır var olan ancak ardı arkası kesilmeyen savaşlar nedeniyle bir türlü gerçekleştirilemeyen Avrupa'nın bütünleşme düşünceleri, nihayet Avrupa Birliği ile gerçekleşmişti.

Oral Sander'e göre antlaşmada yer almayan iki amaç vardı; Batı Avrupa ekonomisini, ABD karşısında daha güçlü ve bağımsız bir duruma sokmak ve Batı Avrupa'nın liberal-kapitalist ülkelerini aynı yöntemle kalkındırmak.⁵⁴

Bugün Avrupa Birliği, Avrupa'da yaşayan insanların hayatlarının her alanında etkili olan bir kuruluştur. Ancak halen daha bütünleşme yolunda sürmekte olan

⁵⁰ Baykal, "Amsterdam Antlaşması" Kutusu, **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran) Cilt: II, 12. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010, s. 345

⁵¹ Palabıyık- Yıldız, **a.g.e.**, s. 33

⁵² Özdemir, **a.g.e.**, s. 320

⁵³ **A.g.e.**, s. 35

⁵⁴ Sander, **a.g.e.**, s. 347

çeşitli sorunlar mevcuttur. Bunların başında da, devletlerin kendi çıkarlarını Birlik çıkarlarının önünde görmesi gelmektedir.

1.3. AET'nin Kurumları

Topluluk amaçlarına yönelik temel kurumlar şunlardır: Devlet ya da Hükümet Başkanları Konseyi (Avrupa Konseyi), Bakanlar Konseyi, Avrupa Komisyonu, Avrupa Parlamentosu, Avrupa Adalet Divanı, Ekonomik ve Sosyal Komite, Sayıştay, Bölgeler Komitesi, Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa Merkez Bankası, Avrupa Ombudsmanı.

1.3.1. Temel Kurumlar

Devlet ya da Hükümet Başkanları Konseyi (Avrupa Konseyi- The European Council)

Topluluğun en üst kurumudur. Yılda iki kez toplanır. Kurucu antlaşmalarda öngörülmeven ancak 1970'lerin ortasından itibaren fiilen etkili olmaya başlayan ve 1986 Avrupa Tek Senedi ile de resmen kurulan bir organdır.⁵⁵

Avrupa Konseyi üye ülkelerin devlet veya hükümet başkanları ile Avrupa Komisyonu Başkanından oluşur. Bunlara, dışişleri bakanları ve komisyon'un başkan yardımcıları eşlik eder. Zirveler Brüksel'de yapılır.⁵⁶

Konsey'in temel görevi, AB'nin gelişmesi için gerekli ivmeyi sağlamak ve Birliğin genel siyasetini belirlemektir.

⁵⁵ Canbolat, **a.g.e.**, s. 135

⁵⁶ Palabıyık- Yıldız, **a.g.e.**, s. 49

Bakanlar Konseyi

Konseyde Yasama ve Yürütme erkleri bir aradadır. Bir müzakere ve karar verme kurumudur. Hem ulus üstü hem de hükümetler arası bir nitelik taşır. Konsey'in en önemli alt birimlerinden biri Daimi Temsilciler Komitesi (Committee of Permanent Representatives- COREPER) dir.⁵⁷

Genellikle dışişleri veya ekonomiden sorumlu bakanların katıldığı bir konseydir. Görüşülecek konuya göre de konuyla ilgili bakanlar toplanabilmektedirler. Örneğin sadece enerjiden sorumlu bakanlar bir araya gelebilmektedir.

Ulusal politikaların eşgüdümü ve kurucu antlaşmaların yürütülmesi amaçlanmaktadır. Konsey, Komisyondan gelecek öneriler doğrultusunda çalışmalarını yürütür. Kararlar, önemlerine göre, oybirliği, basit çoğunluk ya da nitelikli çoğunluk esaslarına göre alınır.⁵⁸

Bakanlar Konseyi normal olarak Brüksel'de toplanır. Her yıl üç ayda bir Lüksemburg'da da bu toplantılar gerçekleşmektedir. Üye ülkelerin büyükelçilerinden oluşan bir Daimi Temsilciler Komitesi bulunmaktadır. Konseyde üye ülkelerin oy ağırlığı nüfuslarıyla orantılıdır.⁵⁹

Üye devletlerin çıkarlarının doğrudan ifade bulduğu ve Avrupa Bütünleşmesinin karar mekanizması olan kurumdur. Konsey başkanlığı, 6 ayda bir rotasyona tabidir.

Görevleri; Avrupa Parlamentosu ile birlikte yasama görevine sahiptir.

Ekonomi politikaları arasında koordinasyon sağlar.

AB adına uluslararası antlaşmalar yapar.

Bütçe taslağını hazırlar.

⁵⁷ Palabıyık-Yıldız, **a.g.e.**, s. 46

⁵⁸ Bulaç, **a.g.e.**, s. 54

⁵⁹ Canbolat, **a.g.e.**, s. 120

Avrupa Sayıştayı, Ekonomik ve Sosyal Konseyi, Bölgeler Komitesi gibi kurumların üyelerini atar.

Ortak güvenlik politikaları ve dış politika ile adalet ve içişleri gibi konularda üye ülkelerin politikalarını koordine eder.⁶⁰

Avrupa Komisyonu

Komiser olarak adlandırılan ve topluluk üyesi ülkeler tarafından atanan üyelerden oluşmaktadır. Üyeler sadece Avrupa Parlamentosuna karşı sorumludurlar. Komisyonda; Almanya, İtalya, Fransa, İngiltere ve İspanya'dan iki, diğer üye devletlerden birer komiser bulunmaktadır. Komisyon üyeleri bir "Avrupa Hükümeti" nin bakanlarına benzetilirler. Çünkü üyeler, belli görev alanlarından sorumludurlar (tarım, eğitim, çevre v.b. gibi). Komisyon, Topluluğa yasa önerme yetkisine sahip ve yürütmeden sorumlu kurumdur. Komisyonda 24 adet merkezi birim, 10 adet yüksek dereceli hizmet birimi ayrıca araştırma merkezleri ve dış hizmet büroları bulunmaktadır. Avrupa Birliği'nin yürütme organıdır.⁶¹

AB'nin uluslar üstü yönünün en belirgin olduğu kurumdur. Üyeler, AB üyesi devletlerin nitelikli çoğunluğunun oyu ve Avrupa Parlamentosu'nun onayıyla 5 yıllık bir süre için atanır. Komisyon üyeleri, Avrupa Parlamentosu'nun güvensizlik oyuyla azledilebilirler. Komisyon, idari denetim yetkisini kullanarak üye devletlerin ve bireylerin Topluluk hukuku ihlallerinin ortadan kaldırılması için çalışır. Konsey tarafından alınan kararları uygulamakla ve düzenlemekle görevlidir. Uluslararası anlaşmaları müzakere eder ve bütçeyi uygular.⁶²

Avrupa Birliği'nin ulus üstü yapılarından biridir. Özellikle bütünleşme sürecinin itici gücüdür.

⁶⁰ Palabıyık-Yıldız, **a.g.e.**, s. 47

⁶¹ Canbolat, **a.g.e.**, s. 137

⁶² Baykal, "AB'nin Asli Yapısal Kurumları" Kutusu, **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt: I, 15. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009, s. 810

Komisyon üyeleri, hükümetlerinden talimat alamaz ve başka bir işte çalışamazlar. Görevlerinde tarafsızlık ve bağımsızlık esastır. Kısacası, Avrupa Komisyonu, Avrupa Birliği'nin en temel birimlerinden biridir.

Avrupa Parlamentosu

Birliğin bütçe, yasama ve danışma konusunda yetkili kurumudur. Beş yıl için tek dereceli genel oyla seçilirler. Politik yönelimlerine göre gruplar oluştururlar. Bu partiler: Avrupa Sosyalistler Partisi, Avrupa Halkları Partisi- Avrupa Demokratları, Avrupa için Demokratlar ve Liberaller İttifakı, Avrupa Yeşilleri-Hür Avrupa İttifakı, Avrupa Birleşik Solu- Kuzey Yeşil Sol, Bağımsızlık ve Demokrasi, Ulusların Avrupa'sı Birliği'dir. Bu grupların dışında bağımsız olarak kalmayı tercih eden milletvekilleri de vardır.⁶³

Bu grupları oluşturan milletvekilleri, AB halkını temsil etmektedir. Avrupa Parlamentosu 17 komiteden oluşmaktadır. Bütçe Komitesi, Ekonomik ve Parasal İşler Komitesi ve Dışişleri Komitesi en önemlileridir. Parlamento çalışmalarını Strasburg, Lüksemburg ve Brüksel'de gerçekleştirmektedir.⁶⁴

Mensup oldukları siyasi görüşe göre grup oluşturan ve 2011 itibariyle 736 parlamenterden oluşan, asli yapısal bir kurumdur.⁶⁵

Bu kurum görevini Avrupa Konseyi ile paylaşır. Bu paylaşım; Danışma (Consultation), İşbirliği (Cooperation), Birlikte Karar Verme (Co- decision) ve Rıza (Assent) prosedürleri ile gerçekleşir.

AKÇT'nin Ortak Meclisi (Common Assembly), 1958 Roma Antlaşması'yla AT'nin üç meclisinin birleştirilmesiyle Tek Meclis (Single Assembly) adını almıştır. 1962 yılında ise Avrupa Parlamentosu olmuştur.

Avrupa Parlamentosunun Görevleri;

⁶³ Palabıyık- Yıldız, **a.g.e.**, s. 42

⁶⁴ Canbolat, **a.g.e.**, s. 139

⁶⁵ Özdemir, **a.g.e.**, s. 235

Avrupa Komisyonu'nun görevine son verebilir. Bunun için oyların 2/3 ünü alması gerekir.

Bakanlar konseyi ve Avrupa Komisyonu'nun görevlerini denetler ve soru önergesi verebilir.

Araştırma komisyonları kurabilir.

Harcamaların düzenlenmesinde söz sahibi olabilir.

Bütçenin kabul edilmesi Parlamentonun sorumluluğudur.

Pek çok AB kurumunun yöneticilerinin atanmasında Parlamento'nun onayına gerek vardır. Avrupa Parlamentosu, Avrupa halklarının yönetimde daha fazla söz sahibi olmasını amaçlamaktadır.⁶⁶

Avrupa Adalet Divanı

Her üye devletten bir yargıç olmak kuralıyla çalışan, ilk yargı mahkemesi işlevini yerine getiren kurumdur. Altı yıllığına atanan 27 yargıç ve 8 savcıdan oluşur. Topluluk hukukundan doğan ihtilafları çözüme ve Topluluk hukukunun boşluklarını doldurma görevleri bulunan, yargılama makamıdır.⁶⁷

Avrupa Birliği'nin Anayasa Mahkemesi görevini üstlenmiştir. Antlaşmaların uygulanmasından ve yorumlanmasından sorumludur. Verdiği kararlar ulusal mahkemeler için de bağlayıcıdır.⁶⁸

⁶⁶ Palabıyık-Yıldız, **a.g.e.**, s. 44

⁶⁷ Baykal, "AB'nin Asli Yapısal Kurumları" Kutusu, s. 810

⁶⁸ Canbolat, **a.g.e.**, s. 341

1.3.2. Tali Kurumlar

Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komite (AESK- European Economic and Social Committee- EESC)

Birlik vatandaşlarının çeşitli kesimlerinden oluşan temsilcilerle Konsey, Komisyon ve Parlamento çalışmalarında katkıda bulunur. Bir danışma organıdır. Komite'nin üyeleri, yasa tasarıları hazırlanırken görüşlerini bildirirler. Komite, Brüksel'de yılda on kez toplanır.

Üyeler, Konsey tarafından dört yıllığına atanırlar. İşverenler, işçiler ve çeşitli çıkar grupları olmak üzere üç gruba ayrılırlar.

AESK'nin altı alt bölümü vardır;

Tarım, Kırsal Kalkınma ve Çevre

Ekonomik ve Parasal Birlik

İstihdam, Toplumsal İşler ve Vatandaşlık

Dış İlişkiler

Tek Pazar, Tüketim ve Üretim

Ulaşım, Enerji, Altyapı ve Bilgi Toplumu⁶⁹

Bölgeler Komitesi

Maastricht Antlaşması'yla Komite, yerel kesimden meslek ve çıkar gruplarının, AB karar sürecine katılımını sağlayan bir kurumdur. Yerel düzeyde seçimle belirlenen komite üyeleri, yurttaşlarla AB karar organları arasında önemli bir bağ

⁶⁹ Palabıyk-Yıldız, **a.g.e.**, s. 52-53

oluşturur. Özellikle bölgesel politika, eğitim, ulaşım ve çevre gibi konularda işlerliği olan bir danışma kuruludur.⁷⁰

Avrupa Yatırım Bankası (European Investment Bank- EIB)

Avrupa Topluluğu'nun kuruluşuyla birlikte varlık gösteren Banka, mali özerkliğe ve tüzel kişiliğe sahip bir organdır. Topluluk hedeflerinin gerçekleştirilmesi konusunda görevler üstlenmiştir. Büyük yatırım projelerini desteklemek ve AB'nin üçüncü ülkelerle işbirliği ve ortaklık politikalarının uygulanmasına katkıda bulunmak gibi görevleri vardır. Yönetim kurulu, üye ülkelerin maliye bakanlarından oluşur.⁷¹

Sayıştay

AB'nin hesap işlerine bakan mahkeme olarak, 1975 yılında kurulmuştur. Maastricht Antlaşması ile Birliğin organı haline gelmiştir. AB bütçesinin uygulanması ve denetimi konusunda Parlamento'ya ve Bakanlar Konsey'ine yardımcı olur.⁷²

Avrupa Merkez Bankası (European Central Bank- ECB)

1998'de Frankfurt'ta kurulmuştur. AB'nin para politikasını oluşturmak ve yönetmekle görevli kurumdur. Birliğin ortak para birimi olan AVRO'yu yönetir. AMB, tüm ulusal baskı ve etkilerden uzak çalışır. Bu nedenle AVRO'nun istikrarını

⁷⁰ Özdemir, **a.g.e.**, s. 248

⁷¹ Canbolat, **a.g.e.**, s. 143

⁷² Özdemir, **a.g.e.**, s. 243

sağlamakta önemli bir role sahiptir. Üyeleri sekiz yıllığına Avrupa Konseyi tarafından atanır.⁷³

Avrupa Ombudsmanı ya da Kamu Denetçisi

Maastricht Antlaşmasıyla oluşturulmuş bir kurumdur. Avrupa Parlamentosu tarafından atanır. Üye devlet vatandaşlarından veya üye devletlerde ikamet eden tüm gerçek ve tüzel kişilerden gelen adalet divanı ve ilk derece mahkemesi dışındaki tüm AB kurumlarıyla ilgili faaliyetlere ilişkin, idare ve hukuka ilişkin aykırılık iddialarını inceler. Kısacası AB kurumları ile vatandaşları arasında bir ara mekanizmadır. Her yıl Avrupa Parlamentosuna soruşturmalarıyla ilgili rapor sunar.⁷⁴

⁷³ Palabiyk- Yıldız, **a.g.e.**, s. 55

⁷⁴ Baykal, “*AB'nin Asli Yapısal Kurumları*” Kutusu, s. 810

İKİNCİ BÖLÜM

YUNANİSTAN'IN AVRUPA EKONOMİK TOPLULUĞU'NA

ÜYELİĞİ

2.1. Yunanistan'ın AET'ye Başvurusu ve Atina Anlaşması

2.1.1. Yunanistan'ın AET'ye Başvurusu

Yunanistan aydınlanmasında önemli bir yere sahip olan Velestinli Regas ve Adamantios Koraes, Fransız Devrimi'ni ortaya çıkaran ulusçu ideolojiden etkilenmişler ve Yunanistan bağımsızlık mücadelesi demokratik, halk egemenliğine dayalı ve batıcı bir düşünce yapısı üzerinde şekillenmiştir. Bunun yanı sıra “Yunan Kimliği” oluşturulurken, Helenizm bilinci temellerine oturtulmuş, çağdaş Yunanistan'ın kökeni “Antik Yunan Uygarlığı”na dayandırılmıştır. Kendini bir Avrupa ülkesi olarak gören Yunanistan'a göre özellikle Batı Avrupa, gelişimini “Antik Yunan Uygarlığı” sayesinde gerçekleştirmiştir. Bu yüzden Avrupa'nın, Yunanistan'a tarihi, kültürel ve siyasi yönden borçlu olduğu düşüncesi ileri sürülmüştür.⁷⁵

Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklanma sürecinin başladığı dönemden itibaren Batı ile yakından ilişkilere sahip Yunanistan, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında hem ekonomik hem de askeri yönden kendini güvence altına almak istemiştir. Soğuk Savaş'ın başlamasıyla beraber güvenlik endişesi duymaya başlayan Yunanistan, SSCB'yi kendine bir tehdit olarak görmüş ve Batı Bloğu'na daha da yakınlaşmıştır. Bu doğrultuda OECD, NATO ve Avrupa Konseyi gibi kuruluşlara üye olan Yunanistan, Batı Avrupa ülkelerinin ekonomik olarak da daha faydalı olacağını düşünmüştür. Böylece Yunanistan, hem ekonomik yönden AET üyesi

⁷⁵ Alexis Heraclides, *Yunanistan ve “Doğudan Gelen Tehlike” Türkiye- Türk Yunan İlişkilerinde Çıkmazlar ve Çözüm Yolları*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003, s. 51

devletler ile ilişkilerini geliştirmek hem de siyasi yönden arkasına bir güç almak amacıyla Topluluğa üyelik girişimlerine başlamıştır.⁷⁶

Konstanin Karamanlis başkanlığındaki Yunanistan Hükümeti, 8 Haziran 1959'da, bir ortaklık anlaşmasına varılması amacıyla, Roma Anlaşmasının 238. maddesine dayanılarak, mümkün olan en kısa sürede görüşmelerin başlatılması için AET konseyine resmi talepte bulunmuştur.⁷⁷

8 Haziran 1959'da komite başkanı W. Hallstein ve J. Rey, Atina'ya bağlanma anlaşmasının imzalanması yolundaki imkânları araştırmak için ziyaret düzenlemişlerdir. 25 Haziran 1959'da Genel Kurul, Yunan Hükümeti'nin yapmış olduğu başvuruyu olumlu değerlendirmiştir. Aynı zamanda iki aşamalı olan, Yunanistan'la genişleme müzakerelerine başlanmıştır.⁷⁸

10-12 Eylül 1959 tarihlerinde ilk aşama müzakereleri Brüksel'de gerçekleşmiştir. Yunanistan heyeti, Toplulukla gümrük birliğinin oluşturulması hakkında Yunan Hükümetinin önerilerini ayrıntılı bir şekilde dile getirmiştir. AET temsilcileri, Topluluğun bağlantı çerçevesinde tatmin edici bir denge sağlanması amacıyla gelişmekte olan Yunan ekonomisine destek vermeye hazır olduklarını belirtmişlerdir. 16-20 Kasım 1959 tarihinde Brüksel'de gerçekleşen ikinci aşama görüşmeleri sırasında, iki temsil heyeti de sorunları daha etraflıca irdelemişlerdir. Özellikle Yunan Hükümeti'nin tarım ürünleri hakkında önerilerini, kurumsal sorunları, finansman, anlaşma konularını içeren sorunlar incelenmiştir. Topluluk temsilcileri, Yunan tarım ürünlerini anlaşmaya dâhil etmeme hususunda oldukça direnmişlerdir. Dönemin tarım politikaları sorumlusu Sicco Mansholt, Topluluğun henüz tarımsal ürün pazarının olmadığı bir anda böyle düzenlemeler yapılmasının son derece tehlikeli olduğu değerlendirmesini yapmıştır. Yunan temsil heyeti, Topluluğun bu fikrinin kabul edilemez olduğunu değerlendirerek genişleme görüşmelerini askıya alma teklifinde bulunmuştur. Tekrar başlamak için farklı Topluluk başkentlerinde diplomatik adımlar atılması gerekmiştir. Bu arada Yunan temsil heyeti birkaç noktada geri adım atmış ve tarım ürünleri hakkında belirli önerilerde bulunmuşlardır. Bu öneriler:

⁷⁶ Mehmet Gönübol ve Diğerleri, **Olaylarla Türk Dış Politikası (1915-1995)**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1996, s. 233

⁷⁷ **Avrupa Dergisi**, Sayı: 42, Haziran 1979, s. 42

⁷⁸ K. Hacıargiri, **İ Endaksi sitin EOK ke İ Thesi Tis Elladas**, Synchroni Epohi Yayınları, Atina, 1977, s. 17

1) Bütün tarife indirimleri, oranlamalar ve Roma Anlaşmasına dayanan diğer altı ülke arasında uygulanan önlemler, Yunan tarım politikasının Topluluğun denk politikası ile aynı çizgide gitmesi şartıyla Yunanistan'da da uygulanacaktır.

2) Tarife indirimleri ve altı ülke arasında yürürlükte olan oranlamalar Yunan ekonomisi için özel önem taşıyan tarım ürünlerinde de ortak tarım politikası uygulaması gerçekleşmeden önce uygulanacaktır.

3) Ülke ekonomisi için özel önem arz eden, belli Yunan ürünleri için özel yönetmelikler hazırlanacaktır.⁷⁹

Birçok tartışma ve görüşmeden sonra komisyon, kurulda önerilenlerden bazılarını uygulamayı kabul etmiştir. Özellikle üçüncü noktadaki öneriyi olumlu karşılamıştır. Aynı zamanda kurul, Yunan tarafını memnun etmek adına yapılan önerilerin üzerinde çalışacağına söz vermiştir. Görüşmeler bittiğinde, iki temsil heyeti de genişleme görüşmelerinde tatmin edici bir ilerleme kaydedildiğini, sonraki aşamaya geçilebileceği değerlendirmesini yapmışlardır.⁸⁰

23 Kasım 1959'da komisyon, kurulda Yunan Hükümeti ile başlangıç görüşmelerine dair bir sunum yapmıştır. Bu sunumda komisyon, kendi fikrinde var olan temel sorunları özetlemiş, genişleme müzakereleri tamamlanmış ve sadece kurul yetkilisinin müzakere döneminin bittiği kararını vermesi kalmıştır. Kurul, sunumu göz önüne alarak 24 Kasım'da görüşülecek konuları ve müzakerelerin tarihleri hakkındaki yönergeleri vermiştir. Bu amaçla temsilcilere, Topluluk komisyonu ile ortaklaşa Roma Anlaşmasının 111. maddesi⁸¹ doğrultusunda Yunan Hükümetinin temsilcileri ile müzakerelere başlamak için verilecek emrin şartlarını oluşturma görevi yüklenmiştir. Ancak çok daha sonra, 1-2 Şubat 1960'da kurul, komisyonun bu doğrultuda kararlıca yürüme isteğini onaylamıştır. 9 ve 10 Mart 1960'da kurul, nihai fikrini belirtmiş ve komisyonun hazırlık işlerinin sonuçlarını onaylamıştır. Komisyona bağlanma için normal müzakerelerin başlaması emrini vermiştir.⁸²

⁷⁹ Kostas Svolopoulos, **İ Elliniki Eksoteriki Politiki 1945-1981 2. Cilt**, Estia Yayınları, Atina, 2007, s. 121

⁸⁰ **A.g.e.**, s. 123

⁸¹ Bknz. Roma Anlaşması, s. 178, <http://www.bumko.gov.tr/Eklenti/2827,rometrpdf.pdf?0> Erişim Tarihi: 30.03.2015

⁸² Svolopoulos, **a.g.e.**, s. 125. Hristos Kassimeris, **Greece and the American Embrace**, Tauris Academic Studies, London, 2010, s. 139

Topluluk, meclis toplantısında bir çalışma grubu oluşturdu, bu grup müzakereleri düzenli olarak takip etmiştir. 17 Ocak 1961'de Avrupa Parlamentosu oylamayla, bağlanma anlaşmasının ön planını incelemekle görevli Özel Meclis Komitesi oluşturma kararı almıştır. Bu karar temelinde, incelenen anlaşmanın, ekonomik, kredisel, tarımsal ve kurumsal çerçevelerine değinen üç sunum düzenlenmiştir. Dördüncü sunum, bu bağlanma anlaşması hakkında benimsenen süreci ilgilendiriyordu. Altı ülkenin seçtiği süreç, sonraki süreçlerde Topluluğun üçüncü ülkelerle arasındaki ilişkileri temelden etkileyecekti. 27 Şubat 1961de müzakerelerin son aşaması başlamıştır. Bu aşamada son metinler sıralanmış ve anlaşma hukuki şeklini almıştır. 30 Mart 1961de ortak bir duyuru yayınlanmıştır. Bunun yayınlanması müzakerelerin başarı ile sonuçlandığını göstermiştir. İki temsil heyeti de geri kalan süreçlerin hızlı ve başarılı bir şekilde tamamlanmasını temenni etmişlerdir.⁸³

Bağlanma anlaşmasının ön plan metni, son şeklini 30 Mart 1961'de almıştır. 12 Temmuz görüşmelerinde Topluluk anlaşmanın ön planını değerlendirmiş ve şu kararlara varmıştır: Üye devletlere ve Yunanistan'a, öngörülen süreçlerin tamamlanması şartıyla, mümkün olan en kısa sürede anlaşmanın imzalanmasını önerilecektir. İmzaların ardından hemen bilirkişi raporları ve diğer ekler Avrupa Meclisi toplantısına iletilecektir.⁸⁴

2.1.2. Atina Anlaşması

Yapılan müzakereler neticesinde 9 Temmuz 1961'de imzalanan AET-Yunanistan Ortaklık Anlaşması, 1 Kasım 1962'de yürürlüğe girmiştir. Yunanistan'la yapılan ve Atina Anlaşması olarak adlandırılan bu anlaşma, 77 maddeden oluşan bir ana metin, 6 ek ve 20 protokolden oluşmuştur. Böylece Yunanistan, Roma Anlaşmasının 238. maddesindeki düzenlemelere göre AET'ye ortak olan ilk ülke olmuştur. Yunanistan hükümeti tarafından Başbakan Yardımcısı P. Kanellopoulos,

⁸³ Svolopoulos, a.g.e., s. 127

⁸⁴ Spiros Haritos, *Ellada- EOK 1959-1979 Apo tin Sindesi sitin Endaksi*, Papazisi Yayınları, Atina, 1981, s. 53

Uyum Bakanı A. Protopapadakis ve Dışişleri Bakanı E. Averof-Tositsas anlaşmayı imzalamışlardır.⁸⁵

P. Kanellopoulos konuşmasında şunları söylemiştir: "*Yunanistan'ın Büyük Avrupa Topluluğuyla bağlanması, ilk başta politik bir eylemdir. Ekonomik problemler, şehirleşme ve teknoloji devriminin ilk aşamalarında Avrupa ülkelerini bölmüştür. Ve bugün de Avrupa birleşmesi için gerçekleştirilen çabaları etkisiz hala getirebilirdi. Ancak ahlaki istek -siyaset en başta ahlaki bir eylemdir- hüküm sürmüştür. Burada Avrupa'nın gelecek garantisini ve bütün dünyanın özgürlüğünü görüyorum. İmzaladığımız anlaşma Yunanistan'ın altı ülkeyle ekonomik olarak birleşmesinin temelini oluşturuyor. Bu anlaşma, insanoğlunun ilerlemesindeki başlıca hedefler olan ekonomik, toplumsal ve bilimsel alanları kapsamaktadır. Yunan halkı bu anlaşmanın önemini kavlıyor. Biliyoruz ki, mümkün olduğunca çabuk bir şekilde, çaba göstererek, o ekonomik refah seviyesine ulaşacağız. Yunan halkının son yıllarda ekonomik alanda yaptığı ilerlemeler kayda değerdir. Eminim ki gelecekte bu daha da gelişecektir olacaktır. Bugünkü anlaşma özellikle gelecek için bir esin kaynağı olacaktır. İşte, sona vardık. Müzakerelerin başarılı bir şekilde bitmesi sadece büyük ve zor bir başlangıç değildir. Yunanistan bugün imzaladığımız anlaşmayla gösterdiğiniz güvenin değerini görünmesi için her türlü zahmeti gösterecektir.*"⁸⁶

O Ludwig Erhart, konuşmasında anlaşmasının önemine vurgu yapmıştır: "*Avrupa Ekonomik Topluluğu kurulu ve üye devletlerin hükümetleri Yunanistan'la bağlanma anlaşmasını imzalayarak, Yunanistan, Avrupa Ekonomik Topluluğu ve bütün batı dayanışması için çok büyük öneme sahip bir eylem gerçekleştirdiğinin bilincindedir.*"

"*Ülkenizi Avrupa medeniyetinin beşiği olarak kabul ediyoruz. Yunanistan olmadan nasıl bir Avrupa Topluluğu hayal edebilirdik? Görüyoruz ki genişlemenin ilk adımını sizin ülkenizle yapmamızda büyük bir hayır var. Elbette bu bilinmez yolda ilk adımlar özel zorluklar barındırıyor ve çok çalışma ve dikkat gerektiriyor. Biliyoruz ki bu bir günden diğerine olacak şey değil, çünkü ilk adım gelecek için bir yol gösterici ve örnek olarak değerlendiriliyor. AET'nin anlaşması diğer ülkelere de*

⁸⁵ Haritos, a.g.e., s. 54

⁸⁶ Haritos, a.g.e., s. 54-55

topluluğumuza giriş şansını veriyor ve bu yolun ilk durağına vardığımız için mutluyuz."

"Anlaşmanın temel özelliklerinden biri ticari hükümlerin yanı sıra topluluğun ekonomisi ile Yunanistan ekonomisinin çok yakınlaşmasını sağlayacak bir dizi hükümleri de içeriyor. Yunanistan'ın ve topluluğun yakınlaşması, güçlü ekonomiler sağlayan ülkelerin topluluğu ile birleşmesi Yunan milletine birçok avantaj sunuyor."

"Topluluk Yunanistan'ın ekonomisini güçlendirmek için zaten çok önemli ekonomik hamleler yaptığını düşünüyor. Bu çabaları bağlanma anlaşmasının kolaylaştıracağına eminiz."⁸⁷

Bağlanma anlaşmasının aslı, üçüncü devletler ve Topluluk arasındaki diğer anlaşmalar için de örnek oluşturmuştur. Bu nedenle Yunan Hükümeti, Dışişleri Bakanı yoluyla Yunanistan'ın Avrupa Topluluğuyla bağlanma durumuna pratik bir örnek olduğunu ve bu anlaşmanın Avrupa tarihinde bir iz bırakacağını ifade etmiştir. Komisyon başkanı W. Hallstein, bir basın açıklamasında taraflar arasındaki Atina anlaşması yürürlüğe girmeden biraz önce şunu söylemiştir: *"Bu iki taraf için de ekonomik ve siyasi önemi büyük olan bir olaydır. Bu anlaşmayla, Topluluk açıklık özelliğinin altını çiziyor. Topluluk, sadece kendi üyelerinin çıkarları için çalışan egoist bir girişim olmadığını, Avrupa sınırlarını aşarak Avrupa barışı ve gücüne hizmet eden bir girişim olduğunu onaylamaktadır"*.⁸⁸

24 Ağustos 1962'de Yunanistan ve AET, onaylayıcı belgelerini birbirlerine teslim etmişlerdir. 75. maddeye göre, anlaşma 1 Kasım 1962'den itibaren işlemeye başlayacaktır. 26 Eylül 1962 de Brüksel'deki altı ülkenin daimi diplomatik temsilcileri ve A. Venturini, İtalya'nın temsilcisi ve topluluk sözcüsü X. Trano, Yunanistan'ın AET'deki daimi temsilcisi ile bir anlaşma imzalamışlardır. Bu anlaşma ile ticari malların serbest dolaşmasını sağlayan bir sistem kurulmuştur.⁸⁹

Ancak anlaşma, bir takım birbirine bağlı sorunları da beraberinde getirdi. Çünkü Topluluk ilk defa üyelik için bir müzakere yürütmekteydi. Diğer taraftan çağdaşlaşma ve sanayileşmenin hızlandırılması için yıllarca yapılan çabalara rağmen Yunan ekonomisi hala tarıma dayalı idi. Bu yüzden Yunanistan'ın yüklendiği

⁸⁷ Haritos, **a.g.e.**, s. 55-56

⁸⁸ Haritos, **a.g.e.**, s. 41

⁸⁹ Svolopulos, **a.g.e.**, s. 130

yükümlülükler, ekonomik gelişmesi için engel teşkil etmemeliydi. Bu açıdan Topluluk; Roma Anlaşması, kendi gelişmişlik seviyesi ve aynı zamanda GATT kanunlarıyla uyuşan çözümler bulmak zorundaydı. 238. maddenin hükümleri olması gerekenden çok farklı çözümleri kabul etmeye izin veren bir yöntemle uygulandı. Bu seçim çok zordu, çünkü aynı çözüm sürecine gitmeyen bazı veriler göz önüne alınmalıydı.

İlk veri, Yunanistan yapısıyla ilgiliydi. Yunanistan 9 milyon nüfuslu ve kişi başı milli geliri 320 doları geçmeyen bir ülkeydi. Ekonomisi temel olarak tarıma dayanıyordu. Bütün çabalara rağmen Yunanistan hala gelişmekte olan ülkeler kategorisine aitti. Bu yüzden Topluluk ve Yunanistan arasında bir denge olması söz konusu değildi. Yunanistan'ın sorumlulukları, imkânları ile dengelenmeliydi. Aksi takdirde Yunanistan'ın hedeflenen amaçtan farklı doğrultulara yürüme tehlikesi vardı. Bunun basit bir ekonomik destekli işbirliği anlaşması olarak sınırlandırılması gündeme gelebilirdi. Hem Yunanistan'ın hem de üye devletlerin beklentilerini karşılayan birinci tercih seçildi. Yunanistan ekonomisinin yeni şartlara ayak uydurması için birleşme derece derece olmalıydı. Roma Anlaşması ile uyum içinde olması için bağlanma engel oluşturmamalı ya da topluluğun gelişmesinde sorun çıkarmamalıydı. Topluluğa olan genel faydasının yanında üye ülkelere de yararı olmalıydı. Aynı zamanda GATT'ın kanunlarına da saygı duyulmalıydı. Eğer birleşme, diğer devletlere zıt tercihlere denk geliyorsa, bunlar anlaşma çerçevesinde öngörülen özel durumlarla birleştirilecekti ve serbest ticaret bölgesi ya da gümrük birliği oluşturulacaktı. Topluluk, Yunanistan temsil heyetinin ilgili talebi temelinde son formülü seçti. Ancak bu gümrük birliğinin düzenlenmesi, Yunan ekonomisinin özel durumunu göz önünde bulundurarak yapılan küçük bir teşebbüstü: bazı özel durumlarda Yunanistan'ın sorumluluklarının hafifletilmesi gerekmekteydi. İki taraf da kendi çıkarlarını düşündükleri için bu kararların uygulanması da bir hayli zaman gerektiriyordu.⁹⁰

Atina Anlaşması, Yunanistan ile AET arasında bir “gümrük birliği” kurmayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede Yunan ekonomisinin hızlı bir şekilde kalkınması, halkın çalışma seviyesinin artırılması, yaşam standartlarının yükseltilmesi amacıyla taraflar arasında ekonomik ilişkilerin dengeli bir şekilde güçlendirilmesi

⁹⁰ Sotiris Kostopoulos, **EOK Parelthou ke Mellon**, Papazisi Yayınları, Atina, 1986, s. 99

amaçlanmıştır. Yunanistan'ın ekonomisinin zayıf olmasından dolayı, yükümlülükleri daha hafif tutulmuştur. Bu yükümlülükleri yerine getirebilmesi için Yunanistan'a daha geniş bir zaman dilimi sunulmuştur. Normal süresi 12 yıl olan geçiş dönemi, Yunanistan için 22 yıla uzatılmıştır.⁹¹

Malların serbest dolaşımı, alınan karar üzerine 12 yıl içinde gerçekleştirilecektir. Ancak üye ülkeler Yunan mallarına kendi aralarındaki indirimleri aynen ve hemen uygulayacaklardır. 12 yılın sonunda da iki taraf arasında mallar gümrük vergisi ve harçtan muaf olarak dolaşabilecektir. Bunun yanı sıra Yunanistan'a verilen ayrıcalıklar neticesinde Yunan mallarının Topluluk rekabetinden korunmasının kolaylaştırılması amaçlanmıştır. Miktar tehditlerinin kaldırılması amacıyla var olan düzeyin korunması ve 22 yılın sonunda bu tedbirlerin kaldırılması için anlaşmaya varılmıştır.⁹²

Ortak gümrük tarifesi uyumu konusunda Yunanistan, ilke olarak 12 yıllık geçiş dönemini kabul etmiştir. Üçüncü ülkelerden gelecek mallara uygulanacak gümrük vergisi, altı ülkenin ürünleri için vergilerin iptalinden sonra üye ülkelere uygulanan aynı vergi olacaktır. Geçiş süresince Yunanistan'ın üçüncü ülkelere hiç bir vergisi, ortak gümrük vergisi cetvelince öngörülen denklemlerden daha aşağı olmayacaktır.⁹³

Topluluk, bağlanma anlaşmasının yürürlüğe gireceği tarihten itibaren altı ülke arasında geçerli olan bütün vergi indirimleri ve oranların genişletilmesini kabul etmiştir. Yunanistan Hükümeti kendi tarafından kademeli olarak vergilerin üye devletler lehine kaldırılması sorumluluğunu üstlenecektir. Buna göre; gelişmekte olan ülkeler, geçiş dönemleri süresi Roma Anlaşmasında öngörülen sürenin iki katı olacaktır, yani 24 ile 30 yıl arası. Gelişmekte olan ülkelerin, bu uzun süren geçiş dönemlerinin ilk evresinde gümrük vergisi indirimleri alanında yükümlülükleri, Yunan Hükümetine göre bu süre 10 ile 12 yıl arasındadır, %5 oranında iki indirimle sınırlandırılacaktır. Gelişmekte olan ülkeler geçiş süreci boyunca yeni vergiler belirleme imkânına sahip olacaktır. Buna ek olarak Yunanistan Hükümeti Roma

⁹¹ Panagiotti Gulielmu, **Evropi-EOK-Elada**, Manutios Yayınları, Atina, 1976, s.47

⁹² G. Gianaru, "*Elada-EOK: Apo tin Sindesi sitin Entaksi*", **İ Endaksi Mas Sitin EOK**, Themelio, Atina, 1978, s. 45

⁹³ Haritos, **a.g.e.**, s., 45

Anlaşmasınca öngörülen düzenlemelere göre, belli ürünler için gümrük vergilerini iptal etme olanağına sahip olacaktı.⁹⁴

1961 yılında Yunanistan'ın Altı ülkeye yaptığı ihracatın en büyük bölümünü oluşturan tarımsal ürünlerin ticaretinin serbestleşmesi süreci, endüstriyel ürünlerde olduğu kadar sorunsuz bir şekilde olmamıştır. Sistemin temel amacı, Yunanistan ve Topluluk arasındaki tarım politikasının birbirine uyum sağlamasıdır. Bu uyumun sağlanması – anlaşmaya göre bu durum yirmi iki yıllık geçiş süreci sona ermeden gerçekleşmeliydi – Atina Anlaşmasını hazırlayanlar tarafından tarımsal ürün ticaretinin serbestleşmesi için kaçınılmaz şartı olarak değerlendirilmiştir.⁹⁵

Tarım politikasında uyum sağlanmadan önce bir ön hazırlık olarak anlaşmanın III. ekinde belirtilen bir ürün grubu için, altı üye ülke arasında uygulanan veya ileride belirlenecek olan bazı vergi avantajları Yunanistan'a da uygulanmıştır. Topluluk, pazar sahasında olumsuzlukların engellenmesi adına bazı ürünler için miktar kısıtlaması konusunda istisnalar yapmıştır. Bu ürünler; narenciye, üzüm, şeftali, şarap gibi Yunan Hükümeti'nin 1 Kasım 1974'ten önce, endüstriyel ürünlerde yapılacak azaltma ile uyumlu bir tempoda, vergileri kaldırması gerektiği ürünlerdir. İkinci bir ürün grubu için Yunanistan'ın tarım politikasının Birliğin politikası ile uyum sağlayana kadar duraksamada kalmasına karar verilmiştir.⁹⁶

Atina Anlaşmasının hükümlerine göre insanların serbest dolaşımı 1 Kasım 1974'e kadar tamamlanmış olacaktır. İşçilerin serbest dolaşımının amacı; Yunan Hükümeti'nin, ülkenin o dönemde karşı karşıya olduğu işsizlik sorunlarını ve düşük çalışma oranını düzeltmekti. Ancak ilerleyen yıllarda kolay bir şekilde düzenlemelerin yapılması beklenmiyordu.⁹⁷

1967 öncesi Yunan Hükümeti, Topluluğa işçilerin serbest dolaşımıyla ilgili olan 44. maddenin uygulanması konusunda herhangi bir talepte bulunmamıştır. Ancak bu konu Haziran 1965'te bir kez gündeme gelmiş, kişilerin serbest dolaşımıyla ilgili üye devletlerin uyguladığı kuralların, Yunanistan için de geçerli

⁹⁴ A.g.e., s. 46

⁹⁵ Haritos, a.g.e., s. 167

⁹⁶ Haritos, a.g.e., s. 168

⁹⁷ Kostovulos, a.g.e., s. 107

olması önerilmiştir. 2 Ekim 1966'da Avrupa Konseyi, sosyal güvenlik ve çalışma şartları konusunda eşitlik kararını vermişti.⁹⁸

Topluluk, acil üretim altyapısının gerçekleştirilmesi ve ekonomik altyapının kredilendirilmesi için Yunanistan'a sonuç verici bir ekonomik desteğin sağlanması gerektiğini biliyordu. Bu alanda, Avrupa Ekonomik Topluluğunun kredi kurumları çerçevesinde bu iki yatırım kategorisinden her birinin kredilendirilmesi için uygun süreci belirlemek gerekecekti. Bu amaçla Topluluk, Yunanistan'a 5 yıl içinde 125 milyon dolarlık kredi vermeyi kabul etmiştir.⁹⁹

Bu alanda Roma Anlaşması hükümleri ve bu hükümler temelinde alınan kararlar, Yunanistan'ın işletmeleri ve vatandaşları için otomatikman uygulanacaktı. Yunanistan Hükümeti, kendi tarafından Topluluk ülkelerinin vatandaşları ve işletmeleri için bu kararları uygulamaya hazırdı. Roma Anlaşmasının hükümlerine göre, Yunanistan vatandaşı işçilere Topluluk ülkelerinde serbest dolaşım hakkı tanınacaktı.

Atina Anlaşması'nın imzalanmasına dair Türkiye tarafındaki tepkilere bakıldığında dönemin Maliye Bakanı Kemal Kurdaş'ın bu konuda bazı açıklamaları olmuştur. Türkiye'nin en uygun şekilde ve Yunanistan'dan daha iyi imkânlarla Ortak Pazar'da yer alacağını söyleyen Kurdaş, Türkiye'nin coğrafi ve stratejik olarak önemli bir noktada bulunan 30 milyon nüfuslu bir pazar olduğunu vurgulamıştır.¹⁰⁰

Kemal Kurdaş'ın bu kısa açıklamasından anlaşılacağı üzere Türkiye, Yunanistan ile Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üyelik ekseninde bir rekabete girmiştir. Türkiye'nin üye olmasının daha rasyonel bir durum olacağı düşünülmüş, özellikle ekonomik anlamda AET'ye fayda sağlayacağı belirtilmiştir. Bunların yanı sıra Türkiye'nin sürekli kullandığı ve bundan fayda sağladığı coğrafi ve stratejik durumu da yine burada ifade edilmiştir.

Tercüman Gazetesi Yunanistan'ın Atina anlaşmasını imzalaması olayını, "Yunanistan müşterek pazara girdi" diye duyurmuştur. Haberde bu anlaşmanın,

⁹⁸ Kostovulos, a.g.e., s. 125

⁹⁹ A.g.e., s. 47

¹⁰⁰ Milliyet, 15.07.1961

müşterek pazarı meydana getiren ilk altı ülkenin yeni bir ülkeyle imzaladığı ilk anlaşma olduğu belirtilmiştir.¹⁰¹

Atina Anlaşması'nın ticari sonuçlarına genel olarak bakıldığında; Katılım anlaşmasının ilk yıllarında itibaren Yunanistan'ın ithalat ve ihracat oranları artış göstermiştir. Özellikle topluluk üyesi ülkeler ile yapmış olduğu bu ticaret 1967 den sonra büyük bir hız ve hacim kazanmıştır. Ancak Yunanistan'ın ticari açığı da artış göstermiştir. Atina Anlaşması'nın uygulanmaya başlandığı ilk yılda Yunanistan'ın ticari açığı 215 milyon dolarken, 1967 de 327, 1974'de ise 893 milyon dolar olmuştur.¹⁰²

Ticari alanda Yunanistan için tek olumlu gelişme, ihracatında önemli değişiklikler olmuştur. Özellikle tarımsal ürünler %29 iken, sanayi ürünlerinin ihracat oranı %71 dir. 1962'de bu oran %80 e %20 iken, sanayi ürünlerinin ihracatında çok büyük bir gelişme gözlenmiştir.¹⁰³

Bu konuda Yunanistan'a özel bir uygulama söz konusudur. İşlenmiş tarımsal ürünlerin alım satımı ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Yunanistan'dan alınan sanayi ürünlerinin fiyatlandırılması konusunda AET'ye uyum için çalışmalar yapılmıştır. 1961-1967 arasında Yunanistan'ın AET'ye yaptığı ihracat yüzde 200 artmıştır. Bu artış tarımsal ürünlerde %150 iken sanayi ürünlerinde % 370'dir. AET'den ithalat % 97 artmıştır.¹⁰⁴

2.2. Albaylar Cuntası ve İlişkilerin Donması

1963 ve 1964'deki seçimleri Merkez Birliğin kazanması, İkinci Dünya Savaşının bitiminden beri yönetimde olan sağ görüşlü hükümetlerin sonunu getirmişti. 16 Şubat 1964'de Merkez Birliği, yüzde 53 oy oranı ve 300 sandalyeli meclisin 171 sandalyesini kazanmıştır.¹⁰⁵ Bundan on yedi ay sonra Saray, ülkenin

¹⁰¹ Tercüman, 10.07.1962

¹⁰² Hciargiri, a.g.e., s. 33

¹⁰³ Haritos, a.g.e., s. 177

¹⁰⁴ Niku Psirovki, *İ Endaksi tis Eladas sitin EOK ke o Allos Dromos*, Epikerotita Yayınları, Atina, 1986, s. 104

¹⁰⁵ A.g.e., s. 127

politik yaşamında dönüm noktası olacak önemli bir karar almıştır. Genç Kral Konstantinos, yasal hükümeti istifaya zorlamıştır. Başbakan Yorgos Papandreu 15 Temmuz 1965’de istifa etmiştir. Böylece iki yıldan az bir süre sonra gerçekleşecek olan 21 Nisan darbesine giden süreç, siyasetin anormalleşmesiyle birlikte başlamıştır.¹⁰⁶

Bu durum ülkeyi hızlı bir şekilde antidemokratik bir sürece sürüklüyordu. Kuşkusuz çok önemli sosyal ve politik değişimler yaşanacaktı. Bunlar arasında elbette ekonomik ve sosyal sorunlar, eğitim sistemindeki istikrarsızlık, sendikal faaliyetlerin durması bulunmaktaydı. Öte yandan bu durum karşısında sağ görüş ve onun destekçisi Saray, Kilise, Asker ve onun hamisi dış güçler oldukça sessiz ve kaygısızdılar. Bu güçler tarafından komünizm tehlikesinin tekrardan hortladığı ileri sürülmekteydi.¹⁰⁷

Yeni bir demokratik tecrübe olan sol görüşlü Merkez Birliği yönetimini durdurmak için farklı bahaneler üretilmekteydi. Bunun için de, Merkez Birliği hükümetinin, askeriyenin kilit noktalarını denetim altına almaya çalıştığı ileri sürülmekteydi. Pratikte askeriye, Kralın vesayeti altındaydı. Bundan dolayı ülkenin yasal başbakanı Yorgos Papandreu, Kralın güvenini sağlamak amacıyla milli savunma bakanı Garufalya’yı görevinden uzaklaştırdı.¹⁰⁸

Bu politik kriz aynı zamanda toplu istifaları da beraberinde getirmiştir. Bunları 15 Temmuz 1965’de kraliyet darbesi izlemiştir. Kral, Mayıs 1967’de seçimlerin yapılması kararını vermeye mecbur bırakılmıştır. Bu seçimlerin beklenen sonuçlarında da bazı kuşklar ortaya çıkmıştır. Çünkü kamuoyu yoklamalarında halkın genel eğilimi Merkez Birliği yönünde olmuştur. Halk artık siyasette normalleşmeye başladığına inanmıştır. Ancak bu seçimlerden birkaç gün önce, askeri darbe tüm bu krizin çözümü ve demokrasi umutlarına son vermiştir. Böylece ülkenin demokrasiye giden yolu kapanmıştır. Bu askeri darbenin ülkeyi komünist rejimden korumak amacıyla yapılan karşı bir devrim olduğu açıklamaları yapılmıştır.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Evantis Hacivasiliu, **Elliniki Evropaiki Politiki 1965-1966**, IKM Yayınları, Atina, 2003, s. 78-79

¹⁰⁷ **A.g.e.**, s. 80

¹⁰⁸ Gianni Karti, **İ Genisi tu Neofasismu sitin Ellada**, Papazisi Yayınları, Atina, 1974, s. 78

¹⁰⁹ R. Roufos, “*Culture and Military*”, **In Greece Under Military Rule**, (Ed. R. Clogg, & G. Yannopoulos), Martin Secker and Warburg Limited, London, 1972, s. 148

1967'deki Kral destekli darbe girişimi sonuçsuz kalmış ve 21 Nisan 1967'de gerçekleşen darbe daha da güç kazanmıştır. Yönetimde bulunan albay üçlüsü artık ülke yönetimini ellerine almışlardır. Başbakanlık koltuğuna Albay Papadapulos oturmuştur.¹¹⁰ Cunta boyunca artık tüm basın yayın organları kontrol altına alınmıştır. Liberal ve sol görüş ağırlıklı gruplar rejim karşıtı terör örgütleri olarak nitelendirilmişlerdir.¹¹¹

Yunanistan'daki askeri darbeyi Türkiye'deki tüm gazeteler manşetten vermişlerdir. Gerek Türk basını gerekse Türk siyaseti komşuda yaşanan bu gelişmeleri yakından takip etmişlerdir. Darbeye giden süreci kısaca özetleyen Tercüman Gazetesi, Yunanistan'da uzun süredir devam eden iç huzursuzlukların ve politik kavgaların, Kral'ın fermanı ile yapılan ihtilal ile sonuçlandığını yazmıştır. Kral Konstantin ve Papandreu arasında iktidar için büyük bir çekişme olduğunu belirten habere göre bu çekişme ülkeyi çok övündükleri demokrasilerinden eden askeri darbe ile sona ermiştir. Bu darbenin, son yıllarda Yorgos Papandreu'nun Merkez Birliği Partisi ile güç kazanan “sol” harekete karşı, Kral taraftarı olan ve NATO'ya bağlı ordu mensupları tarafından gerçekleştirildiği haberde belirtilmiştir.¹¹²

Cumhuriyet Gazetesi bu darbenin seçimlerle iş başına gelmesi muhtemel iktidara karşı yapıldığını ve koruyucu ve önleyici bir darbe olduğunu belirtmiştir. Habere göre korunmak istenen Saray “taçlı demokrasi” rejimidir. Önlenilmeye çalışılan ise Papandreu ve oğlunun monarşi aleyhtarı tutumunun iktidara gelecek olmasıdır. Korhan Sağlamer'in bu haberinde darbenin “sol” a karşı yapıldığı bildirilmiştir.¹¹³

Dönemim Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil: “Hal ve icabın gerektirdiği bütün tedbirler alınmıştır” demiştir. CHP Genel Başkanı İsmet İnönü ise : “Komşu ülkedeki iç meselenin halli ve kurulacak idarenin tutumunun, Kıbrıs'ta sükûneti

¹¹⁰ Clogg, a.g.e., s. 201

¹¹¹ George Yannopoulos, “*The Opposition Forces Since the Military Coup*”, **In Greece Under Military Rule**, (Ed. R. Clogg, & G. Yannopoulos), Martin Secker and Warburg Limited, London, 1972, s. 164

¹¹² **Tercüman**, 22.04.1967

¹¹³ **Cumhuriyet**, 22.04.1967

temin edici olmasını temenni ederiz” demiştir. Bunun yanı sıra Yunanistan’daki bu son gelişmelerin Türkiye’de fazla hayret yaratmadığı da belirtilmiştir.¹¹⁴

AET kurumları, 21 Nisan darbesinden sonra büyük bir tepki göstermişlerdir. Albayların gerçekleştirmiş olduğu bu darbe sadece Yunanistan’ın siyasi geleceğini değil aynı zamanda toplulukla olan tarihi ve ticari ilişkileri de zora sokacağı belirtilmiştir. Avrupa, faşizmin yeniden doğuşunu kaygıyla izlemiştir. Bir an önce tedbirler alınmalı ve gerekli müdahaleler yapılmalı düşüncesi oluşmuştur.

Öte yandan Avrupa’daki bazı çevreler, Yunanistan’daki bu askeri darbenin, topluluğun Akdeniz’e açılımını sonlandıracağını ve bu bölgede Amerikan etkisinin daha da artacağını düşünmüşlerdir.

Avrupa Komisyonu, Bakanlar Kurulu ve Avrupa Konseyi’nin kararı katılım anlaşmasını askıya almaktır. 1967 Mayıs’ının başından itibaren Karma Komisyon¹¹⁵, üye devletlerle, Yunanistan’ın yeni durumu hakkında fikir alış verişine başlamıştır. Avrupa devletleri, bu askeri darbeye karşı olduklarını belirtmişlerdir. Ancak ABD’nin bu konuda endişeli olmadığı görülmüştür. Buradan da Birleşik Devletlerin bu darbeyi kendi çıkarları için desteklediği anlaşılmaktadır. Bu çıkarlar ise; ülkenin askeri, ekonomik ve politik olarak kendine bağlı kalmasını sağlamaktır. AET yürütme kurulu, 8 Mayıs 1967’de Yunanistan’daki gelişmeleri ele almak için toplanmıştır. Burada Yunanistan’la Ortak Pazar arasındaki uyumu tehlikeye atacağı endişesi dile getirilmiştir. Cunta, Atina Anlaşması’nın uygulanmasını doğrudan etkilemektedir. Bu anlaşmanın uygulanabilmesi için Yunanistan’da demokrasinin tekrar tahsis edilmesi ve sendikal hakların tekrar verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Özgürlüklerin kısıtlanması, karma komisyonun çalışmalarını da engellemektedir ve böylece anlaşmanın da geçerliliği ortadan kalkacaktır. Bu yüzden Avrupa Parlamentosu, Yunanistan’a baskı yapmaktadır.¹¹⁶

21 Nisan 1967’deki darbe sonrası sadece Atina anlaşmasının içeriği ve karma komisyonun aldığı kararlar uygulanmıştır. Ticari faaliyetler ve vergilendirme ile ilgili olan kararlar uygulanmamıştır. Ticari politikaların uyumu konusunda her hangi

¹¹⁴ Cumhuriyet, 22.04.1967

¹¹⁵ Bu komisyon, Yunanistan ile üyelik müzakerelerinin yürütüldüğü, Topluluk tarafında görevlendirilmiş komisyondur.

¹¹⁶ Haritos, a.g.e., s. 136-137

bir gelişme olmamıştır. Komisyon, sadece temsilciler düzeyinde görüşmeler yapmıştır.¹¹⁷

1967 deki oturumlarda komisyon, görüşmeleri 30 Haziran 1968'e kadar uzatmıştır. Atina Anlaşmasının 36. maddesine göre sadece belli başlı tarım ürünlerinin ticaretiyle ilgili uyum süreci de bu şekilde uzatılmıştır. Böylece Yunanistan, üye ülkelere uygulanan vergilendirme sisteminden yararlanabilecektir. İşlenmemiş tütün ve kuru üzüm üzerine Cenevre'de alınan yardım kararları onaylanmıştır. Tütün ithalatında uygulanan gümrük birliği vergileri 31 Aralık 1967'de kaldırılmıştır.¹¹⁸

1968 yılı boyunca AET'nin Yunanistan'daki askeri cuntaya karşı tavrı değişmemiştir. Demokrasinin geri gelebileceğine dair her hangi bir gelişme olmamıştır. 29 Eylül 1968 deki referandumda kabul edilen anayasada, insan haklarına dair maddeler Cunta tarafından uygulanmamıştır. Siyasi parti kurulması, ikinci bir emre kadar yerel ve genel seçimlerin yapılması durdurulmuştur. Bu yüzden karma komisyon görüşmelerde bir ilerleme sağlayamamıştır.¹¹⁹

Zaten var olan birçok sorun, Cunta ile beraber aşılamaz bir yol halini almıştır. Bu yüzden de Avrupa Parlamentosu, bu durum karşısında kayıtsız kalmamıştır. Bu ilişkilerin temelini oluşturan demokrasi ve kişisel özgürlükler ortadan kalkmıştır. Gözaltılar ve sürgünlerle beraber demokratik ve barışçıl gelişim kesintiye uğramıştır. Bu da AET'nin temel yapısına aykırı bir durumdur. Çünkü AET ile Yunanistan arasında imzalan anlaşma sadece ticari bir temele dayanmamaktadır. Aynı zamanda siyasi bir anlamı da mevcuttur. Bu konuda Avrupa Parlamentosu'nun Yunanistan'a müdahale etmesinin, bir içişlerine müdahale olarak algılanmaması gerektiği düşüncesi hâkim olmuştur. Yunanistan'daki bu durum, kurucu anlaşmanın açılış maddelerinde yer alan barış ve demokrasi maddelerine aykırıydı. Bu yüzden ilişkiler kesintiye uğrayabilirdi.¹²⁰

Tüm bunlara rağmen, tamamen uygulanamasa da Atina Anlaşması, yine de yürürlükte kalmıştır. Çünkü iki taraftan da bir şekilde anlaşmanın durdurulması konusunda bir istek gelmemiştir. Buradan da üye ülkelerin kendi aralarında da

¹¹⁷ Kostopulos, **a.g.e.**, s. 165

¹¹⁸ **A.g.e.**, s. 166

¹¹⁹ **A.g.e.**, s. 168

¹²⁰ Haritos, **a.g.e.**, s. 141

anlaşmazlıklar olabileceği ortaya çıkmıştır. Cuntaya karşı olduklarını belirtmişler, ancak buna karşı net bir tavır almamışlardır. 1 Temmuz 1968'den itibaren Yunanistan, endüstriyel ürün ihracatını Topluluğun sistemine dâhil etmiştir. Vergi engelinin kalkmasının ardından Yunanistan ve Topluluğun pazarlarını korumak için uyguladıkları miktar kısıtlamaları da yavaş yavaş ortadan kalkmıştır. Böylece anlaşmada belirlenmiş olan, sürecin 'donmasına' rağmen, gümrük birliğinin oluşması için gereken süreç devam etmiştir.¹²¹

Mayıs 1969'da Avrupa Parlamentosu, Atina'daki diktatörlüğü kınayan, Yunan halkına, siyasilere ve demokrasinin tekrardan inşa edilmesi gerektiği konusuna destek olduklarını belirten bir açıklama yapmıştır. Atina Anlaşması'nın bu şekilde uygulanamayacağı belirtilmiş ve Yunanistan'ın üyeliğinin engelleneceği söylenmiştir. Bunlara rağmen yine de net bir gözden geçirme veya anlaşmanın durdurulması konusunda bir adım atılmamıştır. Avrupa Parlamentosu, bu konuda karar almaktan kaçınmıştır. Ancak karma komisyona bu yönde bir karar alması konusunda öneride bulunmuştur. Cunta'nın hazırladığı ve kabul ettirdiği yeni anayasayı kabul etmemişlerdir.¹²²

16 Nisan 1970 de Avrupa Konseyi çok büyük şaşkınlık ve endişeyle gelişmeleri takip ettiklerini ve insan haklarının ihlallerinden dolayı anlaşmanın devam edip etmemesi konusunun tekrar gözden geçirilmesi gerektiğini söylemiştir. Cunta yönetimiyle ilişkilerin tamamen durdurulması, sonrasında oluşacak demokratik bir yönetimin üyelik yolunda daha sağlıklı ilerleyeceği ve kesintiye uğrayan görüşmelerin daha iyi bir şekilde yürütüleceği düşünülmüştür. Bu tavrın, Yunanistan ekonomisine büyük bir zarar vereceği belirtilmiştir. Bu açıklama hem Cunta yönetimi hem de yatırım çevreleri tarafından endişeyle karşılanmıştır. Papadopoulos yönetimi, yasal ve siyasi yaptırımlardan korkmuştur. Yönetimde albayların olduğu sürece AET ile ilişkilerin donacağını tahmin etmiştir.¹²³

Yeni yatırımların yapılmadığı ve belirsizliğin hâkim olduğu bir ortamda, daha çok demokrasi yanlısı yatırımcılar Yunanistan'dan uzaklaşmaya başlamışlardır. Bu durum, Avrupalı ithalatçıları etkileyecek ve bunun sonucunda Yunan ihracatını

¹²¹ Ksenofon Zolotas, **Nomizmatikes ke İkonomikes Meletes 1945-1996** , Trapeza tis Ellados, Atina, 1978, s. 428

¹²² Kostopoulos, **a.g.e.**, s. 181

¹²³ Xydis, A. G., "*The Military Regime's Foreign Policy*", **In Greece Under Military Rule**, (Ed. R. Clogg & G. Yannopoulos), Martin Secker and Warburg Limited, London, 1972, s. 195

düşecektir. Aynı zamanda İthal ürünlerin fiyatları da büyük bir artış göstermiştir. Cunta nedeniyle AET'den gelecek ekonomik destekler de kesilmiştir. Yunanistan, anlaşmada ön görülen kredileri alamamıştır. Üye ülkelerle alınan ortak tarımsal ürünlerin ticareti konusundaki kararların dondurulmasıyla da Yunanistan ekonomisi büyük zarara uğramıştır. Anlaşmanın kesintiye uğramasının sonucunda; Cunta yönetimi ekonomik konularda deneyimsiz ve siyasi konularda sorumsuz olduğu için ve aynı zamanda topluluk içerisinde hiçbir etkisi olmadan kalmasını istediği için bu süreci yürütmekte yetersiz kalmıştır.¹²⁴

Görüldüğü üzere, 1967 de Yunanistan'da meydana gelen siyasi olayların bağlanmanın normal gelişmesi üzerinde önemli sonuçları olmuştur. Birlik, Yunanistan'da uygulanan rejimin, anlaşmanın temellerinde bulunduğu inanan demokratik ilkelerle bağdaşmadığı kanısına varmıştır. Sonuç olarak neredeyse darbenin hemen ardından müzakereleri, özellikle de uyum ile ilgili olanları, sonlandırma kararı almıştır. O zamandan itibaren Topluluk, anlaşmanın hükümlerini ve katılım konseyinin kararlarını sadece belli başlı bazı zorunlulukları kapsayacak derecede, özellikle de ticaret konusunda, kısıtlamalara gitmiştir.

2.3. İlişkilerin Yeniden Başlaması ve Yunanistan'ın AET'ye Tam Üyeliği

2.3.1. İlişkilerin Yeniden Başlaması

Cuntaya karşı ilk ciddi başkaldırı Şubat 1973'de Atina üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencileri tarafından gerçekleşmiştir. Ardından 17 Kasım 1973'de Politeknik Üniversitesi öğrencileri, üniversiteyi işgal ederek rejim karşıtlığını en üst seviyeye taşımışlardır. Kanlı bir şekilde bastırılan bu işgal neticesinde artık halk,

¹²⁴ Kostopoulos, a.g.e., s. 182-183

Albaylar Cuntası'ndan tamamen desteğini çekmiştir. 25 Kasım 1973'de Cunta yönetimi el değiştirmiş ve Albay İonnides karşı bir darbeyle başa geçmiştir.¹²⁵

Bu konuyla ilgili olarak Milliyet Gazetesinde yer alan Mehmet Ali Birand'ın haberine göre; Ortak Pazar ve NATO çevrelerinde bu darbe kuşkuyla karşılanmıştır. Yetersiz baskılara rağmen demokrasiye doğru adım atmaya başlayan Papadopoulos'un yerine gelenlerin daha sert bir politika izleyeceği düşünülmekte ve bu düşünce de Ortak Pazar ile olan ilişkileri etkileyeceği yönünde görüş bildirilmiştir. Birand, haberinin devamında "buzdolabına" kaldırılan Atina Anlaşması'nın Papadopoulos'un demokrasiye doğru adım atmaya başlamasından dolayı Topluluğun ilişkileri yeniden canlandırmak için çalışmalarına başladığı belirtilmiştir. Ancak bu yeni darbe yüzünden AET çevrelerinin Atina Anlaşmasını yeniden dondurulmuş statüsüne geri göndereceği, hatta yeni baskı unsurları da arandığı aktarılmıştır.¹²⁶

Avrupa Devletlerinin hiç birinden tam olarak destek bulamayan Cunta, içeride de halkın desteğini alamamıştır. Cunta kendi içinde de birçok sorun yaşamıştır. Örneğin 1973 Kasımında Papadopoulos devrilmiş yerine Tuğgeneral Fedon Gizikis Cumhurbaşkanı olmuştur. Temmuz 1974'deki Türkiye'nin Kıbrıs Harekâtı, Cunta'nın sonunu getiren son olay olmuştur. Ardından 24 Temmuz 1974 tarihinde Karamanlis, Fransa'dan Yunanistan'a gelerek başbakan olmuştur.¹²⁷

Karamanlis'in Yunanistan'ın yeni başbakanı olmasına dair dönemim Türkiye Başbakanı Bülent Ecevit bir kutlama mesajı göndermiştir. Ecevit bu mesajında; geçmiş acıların gömülmesi gerektiğini vurgulamıştır. Karamanlis, bizzat gazetecilere okuduğu bu mesajda Türk Başbakanı'nın barış çağrısında bulunduğunu belirtmiştir.¹²⁸

Yeni bir hükümeti kurmasının ardından Karamanlis, vakit kaybetmeden AET ile ilişkilerin tekrar başlamasını ve ortaklık anlaşmasının yeniden işletilmesini

¹²⁵ T. Veremis, **The Military in Greek Politics**, C.Hurst and Co. Publishers, London, 1997, s. 167

¹²⁶ **Milliyet**, 27.11.1973

¹²⁷ Solonos Grigoriadi, **İstoria tis Sinhironu Elados 1941-1974**, Kapopoulos Yayınları, Atina, 2010, s. 312

¹²⁸ **Tercüman**, 25.07.1974

istemiştir. Topluluk adına olumlu yanıt veren Avrupa Konseyi başkanı Fransız X. Ortoli, Karamanlis'e bir tebrik mesajı da göndermiştir.¹²⁹

22 Ağustos 1974'de Yunan Hükümeti ekonomik ve politik ilişkilerin tekrardan başlanması için talepte bulunmuştur. 30 Ağustos'ta karma komisyon, Avrupa Konseyi'ne ilişkilerin tekrar başlaması için öneride bulunmuştur. Atina Anlaşması'nın tekrar yürürlüğe girmesi için 10-12 Eylül'de Brüksel'de bu konuyla ilgili, Avrupa Konseyi başkanı Orteli ve üye Gundelach ile Yunanistan tarafından Dışişleri Bakanı Georgios Mavros ve Ekonomi Bakanı I. Pemasoglou arasında toplantılar yapılmıştır.¹³⁰

Toplantının sonucunda Konsey, Yunanistan'a güvence vermiş ve tekrardan ilişkilerin başlaması yönünde adımlar atılmıştır. 17 Eylül'de AET Bakanlar Kurulu, Yunanistan ve AET arasındaki ilişkilerin tekrar başlamasını, yeniden katılım sürecinin önünün açılmasını ve Atina Anlaşmasının tekrar yürürlüğe sokulmasını kararlaştırmışlardır. 26 Eylül'de Avrupa Parlamentosu, Yunanistan'a demokrasinin tekrar gelmesi ve katılım sürecinin hızla devam etmesi ile ilgili açıklama yapmıştır.

1 Kasım 1962 – 1 Kasım 1974, on iki yıllık sürecin dolması aynı zamanda Yunanistan'ın AET ile gümrük birliğinin, bazı istisnalar ile birlikte, uygulanması için yapılan anlaşmanın öngördüğü geçiş döneminin de sona erdiğine işaret etmektedir. Ayrıca, 1 Kasım 1974 öncesinde her iki tarafın tarım politikasının kademeli olarak uygun bir hale getirilmesine, kişilerin ve hizmetlerin serbest dolaşımının uygulanmasına dair adımlar atılmış olması gerekiyordu.¹³¹

Ayrıca, gümrük birliğinin gerçekleşmesi Yunanistan'ın *ortak vergilendirme sistemini* de kabul etmesini gerektiriyordu. Yunanistan'ın üçüncü ülkelerden yaptığı ithalata uyguladığı vergilendirmenin, ortak vergilendirme sistemine uyum sağlaması aşamasında her ürün için birlik içerisindeki ithalatlarda verginin kaldırılması öngörülmüştür. Bu noktada kararlaştırılan bazı ürünlerin vergilerinin on iki yıllık

¹²⁹ Georgios L. Kontogeorgis, " *İ Diapragmatevsi Proshoris tis Elados sitis Evropaikes Kinotites 1975-1980*", *İ Simmetohis tis Eladas sitin Poria Pros tin Evropaiki Oloklrosi*, Papazisi Yayınları, Atina, 2006, s. 56

¹³⁰ *A.g.m.*, s. 57

¹³¹ Tasos Fakiola, *İ Evropaiki Kinotita ke i Endaksi tis Eladas*, Papazisi Yayınları, Atina, 1979, s. 111

dönem içerisinde kaldırılması ve yirmi iki yıllık bir sürecin geçerli olduğu geri kalan ürünler içinse vergilendirmenin ortak sisteme yakınlaşması sağlanmıştır.¹³²

26 Kasım'da Karamanlis Hükümeti, Topluluğa bir memorandum sunarak en kısa zamanda üye olmak istendiğini belirtmiştir. Memorandum'da Yunan tarafı sürecin başlamasıyla ilgili 1967'de askıya alınan Atina Anlaşması'nın tarımsal faaliyetler, yatırım ortaklıkları, mali ilişkiler gibi maddelerin tekrar yürürlüğe girmesini ve müzakerelerin başlamasını talep etmiştir. Ayrıca bu anlaşmanın üç yeni üye olan Büyük Britanya, İrlanda ve Danimarka'yı da kapsamasını istemiştir.¹³³

Konsey, AET ve Yunanistan arasındaki anlaşma kapsamına yeni üç üye ülkeyi de dâhil etmek için ek bir protokol imzalanmasına karar vermiştir. Bu protokol içinde, dokuz üye ülke bunu kabul edene kadar, sürecin hızlanması için geçici bir anlaşma yapılmıştır. Bu geçici anlaşma sayesinde Yunanistan, üye devletlerle ticari ilişkilerini tekrardan hızlı bir şekilde başlatıp, düzenleyecekti. Konsey, Yunanistan'a ekonomik yardım için çalışmalara başlamıştır. Cunta öncesi alınan ve askeri darbe yüzünden askıya alınan 55,77 milyon dolarlık yardım paketini tekrar gündeme getirmiş ve ikinci bir yardım paketi için de değerlendirmeler yapılabileceği yönünde karar almıştır.¹³⁴

1962'de imzalanan anlaşmayla başlayan uyum süreci ve müzakereler, Askeri cunta nedeniyle düzensiz bir hal almıştı. 1974'de tekrar başlayan ilişkiler sonrasında da bu uyum süreci tekrar yürürlüğe konmuştur. Yunan tarafı, özellikle tarım alanında iyileştirmelerin yapılması ve uyum sürecinin bu konuda hızlı bir şekilde gerçekleşmesinin öncelikli hedef olması gerektiğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra tarımsal ürünlerin ticaretinin de Cunta öncesi dönemden daha iyi bir seviyeye çekilmesi gerekliliğini vurgulamıştır.¹³⁵

Konsey ise Atina Anlaşması'nın 33, 35 ve 36. maddelerine uyarak bu uyum sürecini gerçekleştireceğini, ancak yedi yıllık kesinti döneminde yaşanan yeni gelişmelerin bu süreci biraz zorlayacağı yönünde görüş bildirmiştir. Sürecin tekrar başlaması ve yeni şartları belirlemek için çalışmalar yapılacaktır. Yunanistan'a bu

¹³² Panaiotis V. Rumeliotis, **İ İkonomikh Krisi ke I Endaksi tis Eladas sitin EOK**, Papazisi Yayınları, Atina, 1980, s. 98

¹³³ Kontogeorgis, *a.g.m.*, s. 58-59

¹³⁴ Haritos, *a.g.e.*, s.184

¹³⁵ Haciargiri, *a.g.e.*, s. 88

yeni gelişmeler ve kararlar doğrultusunda çalışmalar yapması tavsiye edilmiştir. Ancak Yunanistan, AET'nin uyum sürecinde yeni önlemler almasına karşı çıkmış ve Cunta öncesi yürürlükte olan kararların uygulanması yönünde istekte bulunmuştur. Sonuç olarak karşılıklı ikinci bir yardım protokolü imzalanmış ve uyum süreci resmen başlamıştır.¹³⁶

Yunanistan'ın Cuntadan çıkıp tekrar Topluluk ile ilişkilere başlaması Türk basınında da yer bulmuştur. Gazeteci Sami Kohen'e göre; Kıbrıs'taki askeri müdahale nedeniyle Yunanistan, Türkiye'ye karşı önce ABD'yi yanına çekmeye çalışmıştır. ABD'den aradığı sonucu alamayan Yunanistan, Sovyetler Birliği'nden de istediği desteği alamayınca Avrupalı dostlarının kapısını çalmaya başlamıştır. "Yunanistan'ın diplomatik alanda Türkiye'ye karşı bir şeyler elde etmesi amacıyla Dışişleri Bakanı Mavros Batı Avrupa başkentlerini dolaşmaktadır" diyen Kohen, ABD'den ve Sovyetlerden umudunu kesen Karamanlis Hükümetinin "Avrupacı" kesildiğini ve Avrupa Topluluğunda kendine bir yer aradığını belirtmiştir. Kohen, Yunanistan'ın en büyük destekçisinin Fransa olduğunu, bunun nedeninin de NATO'nun askeri kanadından çekilmiş ve ABD'ye sırt çevirmiş bir Yunanistan'ın, Fransa için ideal bir müttefik olduğunu söylemiştir. Kohen'in haberine göre; Bakan Mavros, 1967 darbesinden sonra donan ilişkilerin 3-4 yıl içinde tam üyelik statüsüne çıkartılmasını ve Yunan ekonomisinin buna elverişli olduğunu söylemiştir. Mavros'un bu düşüncelerinin Fransa tarafından desteklendiğini ancak Almanya'nın bu konuda çekimser kaldığını söyleyen Kohen, Yunanistan'ın böylece, özellikle Kıbrıs konusunda da, istediği sonucu elde edemeyeceğini belirtmiştir.¹³⁷

2.3.2. Tam Üyelik Başvurusu

Eylül 1974'de Yunan Hükümeti, Yunanistan'ın Topluluğa tam üyeliği için ilk kez istekte bulunmuştur. Dışişleri Bakanı Mavros, Paris ve Bonn'a ziyaretlerde bulunarak Yunanistan'ın tam üyeliği için nabız yoklamıştır. 10 Eylül'de konsey toplantısında, Topluluğa katılma isteğini tekrar dile getirerek müzakerelerin bir an

¹³⁶ A.g.e., s. 90-91

¹³⁷ Milliyet, 12.09.1974

önce başlayıp en kısa zamanda tam üye olma yönündeki isteklerini iletmişlerdir. 2 Aralık 1974'deki Avrupa Bakanlar Kurulu'nda, Yunanistan Baş Müzakerecisi Paplougouras, yakın zamanda tam üyelik için başvuruda bulunmak istediklerini belirtmiştir. Bunu da; Britanya, Danimarka ve İrlanda'nın Topluluğa hızlı bir şekilde üye olmalarını örnek göstererek isteğini desteklemiştir.¹³⁸

16-18 Nisan 1975'de Başbakan Karamanlis, Paris'te temaslarda bulunmuş ve Paris Hükümeti'nden üyelik yönünde destek almıştır. 6-8 Mayıs 1975 tarihindeki Avrupa Konseyi'nin Atina ziyaretinde, Yunan Hükümeti yakın zamanda tam üyelik için başvuruda bulunacaklarını belirtmiştir. 12 Haziran 1975'de Yunan Hükümeti kesin olarak tam üyelik için başvuru kararı almıştır. Yunanistan'ın Avrupa Konseyi'ndeki temsilcisi Stathatos, Karamanlis Hükümetinin tam üyelik başvuru talebini bakanlar kurulu başkanı Ortoli ve İrlanda temsilcisi L. B. Dillon'a iletmiştir.¹³⁹

Aynı anda Karamanlis, dokuz ülkenin büyük elçilerine açıklamalarda bulunmuştur. Bu açıklama şöyledir: *“Yunanistan, jeopolitik konumu, tarihi, gelenekleri, kültürü nedeniyle Avrupa'ya aittir ve Yunanistan, Avrupa ortak kültürel mirasının temelidir. Bu yüzden on beş yıldır süren ilişkiler sonucunda bu istek mantıklı ve doğal bir sonuçtur. Bu politikanın ilk aşaması Atina Anlaşması'yla tamamlandı. Ama uygulanması ve süreç cunta nedeniyle kesintiye uğradı. Bugün demokrasinin tekrar geri kazanılmasıyla, Yunanistan demokratik Avrupa'da hak ettiği yere sahip olmalıdır.”*¹⁴⁰

Yunanistan, AET üyesi ülkelerle olan ilişkilerini geliştirmek istemektedir. Ekonomik anlamda bu ülkelerle uyum sağlama gücüne sahip olduğunu düşünmektedir. Son olarak da Yunanistan'ın bu üyeliği sadece ekonomik nedenlerden değil, yeni kurulmuş demokrasinin sağlamlaştırılması ve Yunan halkının geleceği açısından da oldukça önemlidir.¹⁴¹

Yunan Hükümeti'nin üyelik isteği politik bazı sebeplerin yanı sıra, kesintiye uğrayan ve bu nedenle geri kalan ilişkilerin ve sürecin hızlı bir şekilde başlamasını,

¹³⁸ Haritos, **a.g.e.**, s. 194

¹³⁹ Georgios L. Kontogeorgis, **İ Elada sitin Evropi**, Pankosmios Yayınları, Atina, 1985, s. 54

¹⁴⁰ **A.g.e.**, s. 55

¹⁴¹ Evert Miltiadis, **Karamanlis o Anamorfortis**, Estia Yayınları, Atina, Tarih Yok, s. 108

bir an önce tam üyeliğin sağlanmasını amaçlanmaktaydı. Ekonomik olarak da Yunanistan'ın gelişmekte olması, üyeliği mümkün kılacaktı.

Ali Gevgilili, Yunanistan tarafının tam üye olma isteğini iletmesi üzerine kaleme aldığı yazısında, AET'nin bu isteği gerçek dışı bulduğu belirtilmiştir. Zor günler geçiren Topluluğun, Yunanistan'ın bu isteklerini ilgisizlikle karşıladığını söyleyen Gevgilili, İtalya ve İngiltere gibi büyük devletlerin bile ekonomik zorluklar yaşadığı bu dönemde Yunan ekonomisinin Topluluk ekonomisini kötü etkileyeceğini öngörmüştür. Yazara göre; Kıbrıs savaş masrafları ve silahlanma harcamaları Yunan ekonomisine büyük bir yük getirmiştir. Bundan dolayı da böyle bir ekonomiyi AET'nin iç yapısına dâhil etmek kuşkusuz çok gerçek dışı olmuştur.¹⁴²

Mehmet Ali Birand'ın haberine göre; Ortak Pazar yöneticileri, Yunanistan'daki demokratikleşme sürecini desteklemektedirler. Ancak Yunanistan'ın tam üyeliğe yönelik istekleri AET çevrelerinde rahatsızlık uyandırmıştır. Yöneticiler, Türkiye ile olan dengeyi bozmayacaklarını Atina'ya bildirmişlerdir. Turan Güneş'in Brüksel'deki temaslarından çıkarımda bulunan Birand, Yunanistan'ın Türkiyesiz Topluluğa tam üye olamayacağını, bunun için çok uzun yılların geçmesi gerektiğini belirtmiştir. Birand, bu iddiasını Yunanistan'ın yedi yıllık bir cuntadan yeni çıktığını, bu süreçte donmuş olan ilişkilerin daha yeni başlayacağını vurgulayarak desteklemiştir.¹⁴³

Yaşar Güngör, Yunanistan'ın AET'ye tam üyelik başvurusuna ilişkin kaleme aldığı inceleme yazısında, bu başvurunun tamamen siyasi sebeplerden dolayı gerçekleştiğini belirtmiştir. Güngör, bu başvurunun sonucunun ne olacağı bilinmese de Türkiye'yi yakından ilgilendirdiğini belirtmiştir. Yunanistan'ın bu başvuruyla, daha önce 1984 olarak planlanan katılımın 1978'e çekilmesini istediğini söyleyen Güngör, böyle bir durumda Türkiye'nin bundan çok etkileneceğini vurgulamıştır.¹⁴⁴1978 yılında Ortak Pazar'a üye olmak isteyen bir Yunanistan'ın karşısında, tam üyeliği 1995 yılı olarak belirlenen bir Türkiye var" diyen Güngör, Türkiye'nin kendisini tam üyelik talebinde bulunabilecek seviyeye bir an önce

¹⁴² **Milliyet**, 20.09.1974

¹⁴³ **Milliyet**, 26.09.1974

¹⁴⁴ Yaşar Güngör, "Ortak Pazar Yunanistan ve Türkiye", **Tercüman**, 27.06.1975

getirmesi gerektiğini savunmuştur. Güngör'e göre Türkiye, Yunanistan'la aynı anda tam üyeliğe kabul edilmezse çok şey kaybedecektir.¹⁴⁵

Mehmet Ali Birand, Brüksel'den Yunanistan'ın Ortak Pazar'a tam üyelik talebinde bulunacağını bildirmiştir. Birand, haberinde AET çevrelerinin Türkiye'nin takınacağı tavrı merak ettiklerini ve Yunanistan gibi tam üyelik talebinde bulunup bulunmayacağı üzerinde durduklarını vurgulamıştır. Yunanistan'ın tam üyelik isteminin anlaşmanın 72. maddesine dayandırıldığını ve görüşmelerin hemen başlamasını istediğini söyleyen Birand, Topluluk yetkilileri tarafından Ankara'nın tutumu belli olmadan net bir cevap verilemeyeceğini aktarmıştır. İlgililer, bu kararın siyasi bir niteliği olduğunu ve Türkiye düşünülmeden oldu bittiye getirilemeyeceğinin altını çizmişlerdir.¹⁴⁶

Yunanistan'ın AET'ye tam üyelik için başvurusu Topluluk yetkililerinin Türkiye faktörünü düşünmelerine neden olmuştur. Türkiye'nin takınacağı tavır merakla beklenmiştir. Yetkililer, Türkiye'yi bir kenara itip Yunanistan'ı kayıtsız şartsız içeri almanın zor bir siyasi karar olduğunu ve sonucun Ankara'nın tutumunun belli edeceğini belirtmişlerdir. Birand, daha önce Topluluk yetkililerine Turan Güneş tarafından yapılan uyarıyı hatırlatmıştır. Turan Güneş bu konuşmasında; *“Türkiye'nin böyle bir durumda tarafsız kalamayacağı açıktır, tam üyelik istemi bir karış suda her iki ülkenin de boğulması anlamına gelir”* demiştir. Dönemin Başbakanı Demirel ise NATO zirvesi sırasında Alman Şansölyesi Schmidt'i uyarılmış ve *“Türkiye'nin siyasi bakımdan tam üyelik durumundaki Yunanistan'ı kabul edemeyeceğini”* belirtmiştir. Tüm bunlara karşın Yunanistan'ın AET nezdindeki daimi temsilcisi Stathatos: *“Türkiye'nin de katılma isteminde bulunması halinde Yunanistan'ın memnun olacağını bu konuda her hangi bir endişeleri bulunmadığını”* söylemiştir.¹⁴⁷

Mehmet Ali Birand bir başka yazısında, AET üyelerinin hiç birinin Yunanistan'a “hayır giremezsiniz” diyemeyeceğini, sadece Türkiye'nin tepkilerini yumuşatmak amacıyla vakit kazandırıcı bir eğilim içine girdiklerini belirtmiştir. AET'nin Kıbrıs konusunda Türkiye'yi daha da fazla sıkıştırdığını dile getiren Birand, bundan dolayı Demirel hükümetinin hareket kabiliyetinin azaldığını kaydetmiştir.

¹⁴⁵ A.g.m., **Tercüman**, 28.06.1975

¹⁴⁶ **Milliyet**, 12.06.1975

¹⁴⁷ **Milliyet**, 13.06.1975

Birand'a göre Karamanlis, cunta ve komünizm tehlikesini dile getirerek üyeliğe kabulün NATO'ya da geri dönüşü sağlayacağını ABD'ye ve Topluluğa kabul ettirmiştir. Yunanistan'ın AET içindeki en büyük destekçisinin Fransa olduğunu belirten Birand, diğer ülkelerin de yavaş yavaş Yunanistan'ı desteklemeye başladıklarını söylemiştir. Yunanistan üyelik başvurusuyla siyasi ağırlığını artırmıştır. Bu ağırlık tam üye olmasıyla birlikte daha da artacaktır. Birand'ın bildirdiğine göre Türkiye'nin yutulması zor ve büyük bir lokma olmasından dolayı Topluluğa katılmasının imkânsız ve çılgınlık olacağı düşüncesine sahip üye ülkelerin yetkilileri Türkiye'nin yeni alternatifler araması gerektiği konusunda hem fikirlerdir.¹⁴⁸

Yunanistan'ın AET'ye tam üyelik başvurusunu yapmadan önceki açıklamalara bakıldığında, Türk gazeteciler ve siyasetçiler Yunanistan'ın Türkiye olmadan Topluluğa giremeyeceğini belirtmişlerdir. Böyle bir durumun Türkiye açısından tepkiyle karşılanacağı da eklenmiştir. Bu dönemde Topluluk yetkilileri de bu yönde Türkiye'ye garanti ve sözler vermişlerdir. Ancak görülüyor ki, cuntadan yeni çıkmış ve büyük ekonomik zorluklar yaşayan Yunanistan'ı Topluluğun kabul etmeyeceği yönündeki kesin olarak görülen düşünceler yanlış çıkmıştır.

Türkiye'deki iş çevreleri Yunanistan'ın AET'ye tam üyelik başvurusunu acele alınmış bir karar olarak değerlendirmişlerdir. Ekonomik bakımdan Türkiye'den geri olan Yunanistan'ın tüm sektörlerinde üyelik aşamasına gelebildiğine inanılmadığı belirtilmiştir. Büyük oranda tüketici bir ülke özelliğine sahip Yunanistan'ın Fransa, İngiltere, Belçika ve Almanya sanayi ürünlerinin bir pazarı olacağı düşüncesi aktarılmıştır.¹⁴⁹

Türkiye, Yunanistan'ın AET ile tam üyelik kurma talebiyle ilgili olarak bir muhtıra vermiştir. Bu muhtırada Yunanistan'ın tam üyelik girişimi olumlu karşılanmış ancak bölgede doğacak dengesizlikler konusunda üye devletler uyarılmıştır. Türk yetkililer, Yunanistan'ın Ankara'dan daha önce tam üye olmasının siyasi açıdan önemli sorunlar yaratacağı düşüncesini belirtmişlerdir. Türkiye'den

¹⁴⁸ **Milliyet**, 14.06.1975

¹⁴⁹ **Milliyet**, 24.06.1975

önce AET'ye giren Yunanistan'ın veto hakkına sahip olması ve bu hakkını Türkiye aleyhine kullanabilme olasılığının Türk tarafını tedirgin ettiği söylenmiştir.¹⁵⁰

Tüm bu tepkilere cevap olarak Ortak Pazar Bakanlar Konseyi Başkanı Fitzgerald, Yunanistan'ın iki üç yıl içinde AET'ye tam üye olabileceğini belirtmiştir. Ankara'ya gereken güvencenin verildiğini söyleyen Başkan, Yunanistan'ın Türkiye ile AET ilişkilerini önleyici bir harekete girmeyeceğini ve Türkiye'nin bu tam üyelikten etkilenmeyeceğini vurgulamıştır.¹⁵¹

Yunanistan'ın tam üyelik başvurusundan sonra ise Türkiye tarafından yapılan açıklamalarda, Yunanistan'ın olası üyeliğinin Türkiye'nin aleyhine olacağı ve bunun kabul edilemeyeceği vurgulanmıştır. Ancak belli çevrelerde yapılan bu açıklamalar ve şikâyetler sadece sözlü olarak dile getirilmiştir. Ardından Topluluğa verilen muhtırada ise yumuşak bir dille bu tedirginlik belirtilmiştir. Sonrasında bu konuda herhangi bir kalıcı, etkili ve resmi bir adım atılmamıştır. Topluluk ise Türkiye'nin bu yumuşak tepkisi karşısında Türkiye'nin bu üyelikten etkilenmeyeceğini ve Yunanistan'ın da Türkiye'ye engel teşkil etmeyeceğini sadece sözlü olarak aktarmıştır.

Ali Gevgilili bir yazısında Yunanistan'ın Batı Avrupa için ekonomik olmaktan çok siyasi bir sorun olduğunu söylemiştir. Cunta döneminde ABD yanlısı politika izleyen Yunanistan'ın, Karamanlis'le beraber Batı Avrupa'ya doğru hızlı bir şekilde kaydığı aktarılmıştır. Gevgilili'ye göre tam üyelik isteminin ardında bazı politik ve ideolojik sebepler bulunmaktadır. Bu sebeplere bakıldığında Yunanistan'ın Ege Denizi egemenlik hakları ve Kıbrıs'ın statüsü konularında Batı Avrupa'yı yanına alarak Ankara'ya karşı siyasi ve ekonomik güç elde etmek olduğu görülmektedir. Yunanistan, Avrupa'yı Ankara'ya karşı kullanma stratejisi izlemektedir.¹⁵²

İktisatçı Haluk Cillov “*Yunanistan'ın Ortak Pazar'da söz sahibi olması, Türkiye'nin topluluktaki geleceğini geniş ölçüde zedeleyecektir*” demiştir. Cillov, Türkiye'nin Ortak Pazar'a katılmak istiyorsa bir an önce şartları tekrar gözden geçirmeli, iş işten geçmeden, yani Yunanistan Topluluk içinde güç kazanmadan, gerekli teşebbüslerde bulunması gerektiğini belirtmiştir. “*Yunanistan'ın üye olması*

¹⁵⁰ **Milliyet**, 26.06.1975

¹⁵¹ **Milliyet**, 04.07.1975

¹⁵² Ali Gevgilili, “*Batı Avrupa, Ankara ve Atina'ya Nasıl Bakıyor?*”, **Milliyet**, 05.07.1975

Türkiye'yi siyasi ve ekonomik zorlukların bekleyeceği anlamına gelmektedir” diyen Cillov, AET'nin de yeni bir kana ihtiyaç duyduğu bu dönemde Yunanistan'ın şansını güçlendirdiğini vurgulamıştır. Türkiye'nin bir an önce ne yapması gerektiğine karar vermesi gerektiğini söyleyen Cillov, “Yunanistan'ın AET'de söz sahibi olması Türkiye'nin geleceğine geniş ölçüde zarar verecektir” demiştir.¹⁵³

2.3.3. Müzakerelerin Başlaması

24 Haziran 1975'de üye ülkelerin dışişleri bakanları toplantısında Yunanistan'ın başvurusu olumlu karşılanmıştır. Sonrasında toplanan kurulda Roma Anlaşması'nın 237, AKÇT'nin 78, ve EUROATOM'un 205. maddeleri gereği bir karar vermeleri gerekmiştir. 2 Temmuz 1975'de AET dış ilişkiler konseyinde bir kurul oluşturulmuştur. 15 Eylül de bakanlar kurulunda ilk toplantı gerçekleşmiştir. Ekim'e kadar öneri ve incelemelerde bulunulmuştur. 29 Ocak 1976 da Komisyon, başvuruyu, bazı çekinceler koyarak, onaylamış ve ardından bakanlar kuruluna ulaştırmıştır. AET temsilcisi Sir Christopher Soames yaptığı açıklamada; Yunan başvurusuna olumlu yanıt verdiklerini ve müzakerelerin başlaması kararını aldıklarını belirtmiştir. Ayrıca üyeliğin bazı sorunları da olacağını vurgulayarak Yunanistan'ın yerine getirmesi gereken bazı zorunluluklar olması gerektiğini ve bunun da zaman alacağını söylemiştir.¹⁵⁴

Yunanistan'ın gerekli şartların yerine getirilmesi için önemli bir uyum süreci geçirmesi gerekmektedir. Bunun nedeni de, ekonomik anlamda diğer üye devletlerle eşit statüde olmamasıdır. Özellikle ilişkilerin kesintiye uğramasından ve AET'nin üçüncü ülkelerle yapmış olduğu yeni anlaşmalar nedeniyle de zor bir süreç olacağı belirtilmiştir. Müzakerelerin başlangıcında, Yunanistan ortak hedefleri ve antlaşmaları kabul etmiştir. Eğer uyum sürecinde sorunlar çıkarsa, kanunların tamamen değişmesi yerine bazı düzenlemeler yapılarak süreç hızlandırılacak ve iki tarafın da menfaatleri korunacaktır.

¹⁵³ Haluk Cillov, "Yunanistan'ın Ortak Pazar'a Katılması", **Milliyet**, 09.07.1975

¹⁵⁴ Kontogeorgis, a.g.m., s. 61

31 Ocak 1976'da Yunan Başbakan'ı, üye ülke büyükelçilerini toplayarak Yunanistan'ın üyeliği hakkında görüş bildirmiştir. Ardından üye ülkelerin başkentlerine ilişkilerin nasıl geliştiği yönünde birer memorandum göndermiştir. 4 Şubat 1976'da Fransa bu konuyla ilgili Yunanistan'ın yanında olduğunu açıklamıştır. Ayrıca konsey üyelerinden Altiero Spinelli, Yunanistan'a önerilen ön üyelik şartının yanlış olduğunu, ekonomik anlamda Yunanistan'ı kendi seviyelerine çekip üyelik yolunun açılması gerektiğini, bunun da Avrupa'nın Yunanistan'a tarihi ve siyasi bir borcu olduğunu belirtmiştir.¹⁵⁵

9 Şubat 1976'da Bakanlar Kurulu, Yunanistan'ın başvurusunun kabul edilmesine ve müzakerelerin bir an önce başlamasına dair karar almıştır. Ardından 10 Mart 1976'da Avrupa Parlamentosu da müzakerelerin başlaması kararını onaylamıştır. Sonrasında yapılan açıklamalar da Yunanistan'ın üyeliği sürecinde her yönden desteklenmesi yönünde olmuştur. Böylece 27 Temmuz 1976'da üyelik müzakereleri resmen başlamıştır.¹⁵⁶

19 Ekim 1976 da bakanlar kurulu toplantısında müzakerelerin hangi politik ve hukuksal çerçevelerde olacağı ve programı hazırlanmıştır. Asıl müzakerelerin başlaması için Yunanistan açısından büyük bir hazırlık gerekmiştir. Bir katılım çizelgesi hazırlanacaktı. Bakanlar ve bakan temsilcileri düzeyinde görüşmeler de başlayacaktı. Yunanistan, müzakerelerin üç yeni üye ülke ile nasıl yapıldıysa öyle yapılmasını talep etmiştir. Bu doğrultuda her ay temsilciler, üç ayda bir de bakanlar düzeyinde toplantılar gerçekleşecektir. İlk aşamada müzakereler üç ana başlıkta ilerleyecektir. İki taraftan uzmanlar, müktesebat uyumu konusunda çalışmalar yürüteceklerdir. İkinci aşamada temsilciler ve üçüncü aşamada ise bakanlar düzeyinde görüşmeler gerçekleşecektir.¹⁵⁷

Müzakereler başladıktan sonra Topluluk, Yunanistan'ın taleplerini ve programını istemiştir. Yunanistan'ın programına göre talep edilen ve planlanan süreçler, topluluk tarafında kabul görmemiştir. Kısa sürede böyle bir programın gerçekleşmeyeceği belirtilmiştir. 1976 ortalarından itibaren AET'ye üyelik için

¹⁵⁵ Poti Paraskevopulu, **O Karamanlis şita Hronia 1974-1985**, Fitrakis Yayınları, Atina, Tarih Yok, s. 214

¹⁵⁶ Yannis Pasmazoglou, **Elada ke Evropaiki Kinotita İ Endaksi Sindelezmis Prodevtikis Allagis**, Evropi Yayınları, Atina, 1980, s. 32

¹⁵⁷ Kondogeorgis, *a.g.m.*, s. 63

müzakerelerde ilk Yunan memorandumunu hazırlanmıştır. Sanayi mallarının serbest dolaşımı ve gümrük birliği ile ilgili bu rapor, 10 Aralık 1976'da sunulmuştur.¹⁵⁸

AET ile Yunanistan arasındaki müzakerelerin başında ortaya çıkan sorunlar;

- Yunanistan'ın talep ettiği 5 yıllık geçiş süreci ve birliğin bu süreyi yetersiz bulması.
- Yunanistan, Cunta öncesi karara bağlanan ve uygulanmaya konan düzenlemelerin aynı şekilde devam ederek üyelik sürecini hızlandırmak istemektedir. Topluluk ise bunun yeni bir dönem olduğunu ve farklı yollar izleneceğini savunmaktadır.
- Topluluğun üçüncü ülkelerle yapmış olduğu anlaşmaların getirmiş olduğu vergi düzenlemelerine Yunanistan'ın uyum sağlama sorunu.
- Yunanistan, müzakerelerin ve müktesebata uyum sürecinin hızlanmasını ve 1977 yazında müzakerelerin bitmiş olmasını istemektedir. Ancak topluluk bu süreyi de kısa bulmuştur.¹⁵⁹

Müzakerelerin nasıl ilerlediği konusunda;

- İlk seviyede, iki taraftan uzmanlar topluluk müktesebatına uyum için sorunları inceleyeceklerdir.
- İkinci seviyede, temsilciler iki tarafın görüşlerini ortaya koyup tartışmaya açacaklardır.
- Üçüncü seviyede, üye ülkeler ve Yunanistan arasında bakanlar seviyesinde konferanslar olacak ve yine ortaya çıkan sorunlar çözüme kavuşturulacaktır.¹⁶⁰

Türk basını Yunanistan'ın başvurusunun kabul edilmesi ve müzakerelerin başlama kararı alınması ile ilgili olarak Yunanistan'ın en fazla 3 yıl sonra Ortak Pazar'a onuncu üye olacağını bildirmiştir. Tercüman dış haberler servisinin haberine göre; Ortak Pazar Ekonomi Komitesi'nin daha önce Yunanistan'ın tam üyelik için yetersiz görülmesine rağmen belirli geçiş döneminden sonra tam üyelik isteğinin gerçekleşebileceği duyurulmuştur. Ayrıca Atina muhabiri Özdemir

¹⁵⁸ *a.g.m.*, s. 64

¹⁵⁹ Haritos, *a.g.e.*, s. 209

¹⁶⁰ Haritos, *a.g.e.*, s. 210

Kalpakçioğlu'nun bildirdiğine gore; Bakanlar Kurulu toplantısı sırasında Yunanistan Başbakanı Karamanlis, dokuz ülke yetkilileri ile devamlı telefon goruşmesi yapmıştır.¹⁶¹

2.3.4. Müktesebatın Goruşlmesi

1977 yılının Ocak- Temmuz ayları arasında diğer konularla ilgili çeşitli raporlar sunulmuştur. Bu raporlarda; AET'nin dış ilişkileri, tarım, bütçe, ortak kaynakların kullanımı, kırsal kalkınma politikası, AKÇT'ye katılım, sosyal politikalar, çalışanların serbest dolaşımı, sosyal güvenlik, yerleşme ve çalışma izni, ulaşım, balıkçılık, sermaye dolaşımı gibi konulara yer verilmiştir.¹⁶²

Yunanistan iki aşamada müzakerelerin tamamlanmasını önermiştir. İlk aşamada temel başlıklar ele alınarak zorluklar tespit edilecek ve bu ilk aşamanın Nisan 1977'de bitebileceği ne srlmştir. İkinci aşamada tespit edilen sorunların ozmleri üzerine çalışmalar gerçekleştireceklerdir. Bütün bu aşamaların da toplamda 12-14 ay içerisinde bitirilmesini hedeflemişlerdir. İlk aşamada Toplulukla Yunanistan arasında birçok sorun çıkmıştır. Topluluk bazı alanlardaki çalışmaları yetersiz bulmuştur. Mktesebat alanında gelişmeler sağlandıysa da özellikle tarım politikası alanında fazla bir gelişme sağlanamamıştır. Bu iki aşamayı AET kabul etse bile Yunanistan'ın bu zaman izelgesi kuşkuyla karşılanmıştır.¹⁶³

Bu sebeple ikinci ve daha önemli olan ozm aşaması Ekim 1977'de başlamıştır. İkinci aşama için Yunanistan'ın daha verimli çalışması gerekmiştir. Yunanistan'ın artık teknik yardımlar alması zamanı gelmiştir. Yunanistan, sürecin hızlı ilerlemesi yönünde baskılarına devam etmiştir. Özellikle sorunlu olan konularda daha ilgili ve hızlı olunmasını istemiştir.¹⁶⁴

Aralık 1977'de AET'ye tekrar bir rapor sunulmuştur. Karamanlis, 25 Ocak 1978'de AET yesi ülkelerin başkentlerini kapsayan bir dizi ziyarete başlamıştır. İlk

¹⁶¹ Tercüman, 11.02.1976

¹⁶² Svolopoulos, a.g.e., s. 264

¹⁶³ Haritos, a.g.e., s.210

¹⁶⁴ Svolopoulos, a.g.e. 267

olarak, İngiltere Başbakanı James Callaghan ile görüşmüştür.¹⁶⁵ Ardından 26 Ocak'ta Brüksel'de Belçika Başbakanı Leo Kindemans ile görüşmüştür. 27 Ocak'ta Brüksel'de, Avrupa Konseyi'ni ziyaret etmiştir. İlk defa bir Yunan Başbakanı bu konseyi ziyaret etmiştir. Burada Karamanlis, 1959'dan beri süren uyum sürecinden bahsetmiş ve tam üyelik yolundaki isteğini dile getirmiştir. Müzakerelerin tamamlanmış, kriterlerin yerine getirilmiş olduğunu belirtmiştir. Bunlara ek olarak da, 1978 sonunda bitmesi planlanan çizelgeye uyulması gerektiğini söylemiştir. Karamanlis'in bu görüşleri kabul görmüş ve yaza kadar tüm fasılların tamamlanması konusunda güvence verilmiştir. Ekonomik ve parasal birlik yönünde de görüşler bildirilmiştir.¹⁶⁶

Karamanlis, 28 Ocak 1978'de Fransa Cumhurbaşkanı Giscard d'Estain ile görüşmüştür. Bu görüşmede, artık Yunanistan'ın müzakerelerde son aşamaya geldiği belirtilmiş ve Fransa'dan destek sözü alınmıştır. 30 Ocak'ta, Bohn'da Şansölye Helmut Schmidt ve Dışişleri Bakanı Hans-Dietrich Genscher ile görüşen Yunan Başbakanı buradan da olumlu görüşler almıştır.¹⁶⁷

Milliyet Gazetesi, dönemin Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'in Yunan "To Vima" gazetesine Strasbourg'da verdiği bir demeci sayfalarına taşımıştır. Bakan, Türkiye ve Yunanistan arasındaki anlaşmazlıkları çözmek için üçüncü ülkelerde buluşmanın gereksiz olduğuna inandığını belirterek, bir iyi niyet göstergesi sergilemiştir. Bunun dışında Ortak Pazar ilişkilerine de değinen Çağlayangil "Yunanistan Ortak Pazar'a tam üye olarak yükleneceği koşulların altından kalkabileceğine inanıyorsa, bu onun bileceği bir iştir" demiştir. Bakan, Yunanistan'ın AET içinde söz sahibi olmasının iki ülke arasındaki dengeyi tek taraflı bozacağını vurgulamıştır. "Türkiye olarak biz bunu kabul edemeyiz" diyen Bakan'a göre siyasi konularda Türkiye'ye de söz hakkı verilmelidir.¹⁶⁸

Daha önce yapılan açıklamalarda, Yunanistan'ın Türkiye olmadan AET'ye tam üye olması imkânsız olarak görülmüştür. Ancak gelinen bu noktada Türkiye'nin artık Yunanistan'ın üyeliğine karşı çıkmadığı ancak bu üyeliğin iki ülke arasındaki ilişkilerin dengesini bozmaması gerektiği yönünde açıklamalar yapılmıştır.

¹⁶⁵ Karamanlis, Avrupa turunun ilk durağı olan İngiltere'den gerek Kıbrıs gerekse AET'ye tam üyelik için destek sözü almıştır. **Tercüman**, 27.01.1978

¹⁶⁶ Kontogeorgis, **a.g.e.**, s.120-121

¹⁶⁷ **A.g.e.**, s. 122

¹⁶⁸ **Milliyet**, 28.11.1977

Çağlayangil'in açıklamalarına bakıldığında karmaşık bir yaklaşım görülmektedir. Hem Yunanistan'ın AET'ye üyeliğine ilişkin; bunun Yunanistan'ın kendi bileceği bir iş olduğu ve sanki AET ve Yunanistan ilişkilerinin bizi ilgilendirmediği sonucu çıkmaktadır. Öte yandan bu üyeliğin Türkiye- Yunanistan ilişkilerinin dengesini bozacağı öngörüldüğü için Türkiye'nin bu üyeliğe karşı olduğu aktarılmak istenmiştir.

Karamanlis'in Avrupa temaslarını değerlendiren Zafer Atay, Karamanlis'in görünüşte AET'ye tam üyelik için destek aradığını ama her gittiği yerde sözün dönüp dolaşıp Yunanistan- Türkiye ilişkilerine ve Kıbrıs'a geldiğini söylemiştir. Atay'a göre Karamanlis bu iki konuda kendine yandaş aramaktadır. "Karamanlis'in hedefinin gelecekte bir zirvede Başbakan Bülent Ecevit'in karşısına güçlü çıkmaktır" diyen Atay, bu gelişmelerin iyi izlenmesi gerektiğini savunmuştur.¹⁶⁹

Cumhuriyet Gazetesinden Kosta Daponte'nin haberine göre Karamanlis, Kıbrıs konusunda Türk yöneticilerle görüşme masasına oturmadan önce bir gövde gösterisinde bulunmak istemiştir. Haberde, Yunanistan'ın AET'ye üyeliği için Türk-Yunan anlaşmazlıklarını nedeniyle müzakerelerin aceleye getirilmesi eğilimi olduğu belirtilmiştir.¹⁷⁰

Ali Sirmen'e göre Karamanlis'in Avrupa gezisi, yeni iktidara gelen Ecevit'in hızlı barış girişimlerinin yarattığı havayı dengelemek amacıyla yapılmaktadır. Öte yandan bir diğer amacın, Yunanistan'ın, Kıbrıs Harekâtı sonrası çıktığı NATO'nun askeri kanadına tekrar dönmek istemesi olduğu da belirtilmiştir. Ayrıca AET'ye tam üyelik sorununu aşmak için de Karamanlis'in Fransa'dan aradığı desteği bulacağı vurgulanmıştır.¹⁷¹

Atay, Sirmen ve Daponte'un yazılarına göre; Karamanlis'in Avrupa'da yapmış olduğu görüşmelerin görünürde asıl amacının AET'ye üyelik yolunda Yunanistan'a destek aramak olduğu ama perde arkasında Türkiye'ye karşı güç elde etmeyi amaçladığı sonucu çıkmaktadır.

7 Şubat 1978'de toplanan bakanlar kurulu, konseyin aldığı kararları onaylamıştır. Böylece, Yunanistan'a 1978 sonuna kadar müzakerelerin

¹⁶⁹ Zafer Atay, "Karamanlis, NATO ve Zirve", **Tercüman**, 29.01.1978

¹⁷⁰ **Cumhuriyet**, 27.01.1978

¹⁷¹ Ali Sirmen, "Karamanlis Avrupa'da", **Cumhuriyet**, 29.01.1978

tamamlanması konusunda destek verilmiştir. Bununla birlikte Yunanistan ekonomisinin ve kurumlarının uyum süreci doğrultusunda çalışmaları hızlandırılmıştır. Karamanlis, diplomatik ziyaretlerine devam etmiştir. 30 Mart-6 Nisan 1978 de Kopenhag, Lüksemburg, Den Haag ve Roma'ya ziyaretlerde bulunmuştur. Ve destek almıştır.¹⁷²

İspanya ve Portekiz'in de üyelik için başvuruda bulunmaları ve bu süreçteki çalışmaları Yunanistan'ın sürecini biraz tehlikeye atmıştı. Bazı üye devletler, genişlemenin sorunlarından bahsetmişlerdir. Yunanistan, kendi konumunun diğerlerine göre farklı olduğunu savunmuştur. Yaklaşık on beş yıldır süren bir sürecin olduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda tarımsal alanda üretiminin diğer adaylardan daha az olmasından dolayı bir sorun teşkil etmeyeceği savunulmuştur. Ayrıca tam üyelik için iki yıl önce başvurmuş ve siyasi açıdan AET'nin Yunanistan'ı alması sözü ve zorunluluğunu belirtmiştir. Sonrasında İngiltere, Fransa ve İtalya gibi ülkeler, Yunanistan'ın konumunun farklı olduğunu kabul etmişler ve üyeliği konusunda destekte bulunmuşlardır.¹⁷³

Dönemim Bitlis Senatörü Kamuran İnan, verdiği bir demeçte; AET'nin güneye doğru genişleyerek büyük bir gelişme kaydettiğini belirtmiştir. Portekiz, İspanya ve Yunanistan'ın AET ile tam üyelik için anlaştıkları sırada Türkiye'nin bunların dışında kalmasının ekonomik açıdan ülkemizi yakından ilgilendirdiğini söyleyen İnan, bu üç ülkenin de Türkiye ile hemen aynı ihraç maddelerine sahip olduğunu vurgulamıştır. İnan, hükümetin Avrupa politikasını ihmal etmesini ve Amerikan politikasına öncelik vermesini sakıncalı bulduğunu belirtmiştir.¹⁷⁴

“AET'nin Güney Akdeniz'e doğru genişlemesi ve Türkiye'nin durumu” adlı bir forumda düşüncelerini dile getiren Prof. Dr. Gülten Kazgan, Yunanistan'ın amacının AET'ye girerek Türkiye ile olan sorunların çözümünde Batı Avrupa'yı arkasına almak olduğunu belirtmiştir. Kazgan, “*Türkiye de gelecekte AET'ye tam üye olmak istiyorsa, Yunan vetosuna yer vermemek için, Ankara Anlaşması'na ek bir protokolle üyeliğini şimdiden garanti altına alması lazım*” demektedir. Aynı forumda konuşan Prof. Dr. Erdoğan Alkin'a göre Türkiye'de bazı çevreler Türkiye'nin acil bir şekilde AET'ye tam üyelik için başvurması, Yunan vetosunu

¹⁷²Kontogeorgis, **a.g.e.**, s. 123

¹⁷³ Kontogeorgis, *a.g.m.*, s. 93

¹⁷⁴ **Tercüman**, 06.04.1978

önleyecektir. Üyelikle birlikte Yunanistan'ın, başta Fransa olmak üzere, üye ülkeleri arkasına alarak Türkiye ile sorunlarını çözmeye çalışacağı düşünülmektedir. Ayrıca Yunanistan'ın, Türkiye'nin ileride olası üyeliğine karşı çıkabileceği ve veto hakkını kullanabileceği vurgulanmaktadır. Böylece Yunanistan, Türkiye'nin Topluluk dışında kalmasını sağlamış olacaktır.¹⁷⁵

3 Nisan ve 26 Haziran 1978'deki bakanlar kurulu toplantılarında; sermaye dolaşımı, sanayi mallarının dolaşımı, AKÇT ve EUROATOM a katılım, dış ilişkiler ile ilgili konularda anlaşmaya varılmıştır.¹⁷⁶

6 Temmuz'da Avrupa Konseyi toplantısında, dönem başkanı Almanya Şansölyesi yaptığı açıklamada, 1978 sonuna kadar müzakerelerin tamamlanması ve 1979'un ilk dört ayında imzaların atılması yönünde görüş bildirmiştir. Toplantıdan sonra Fransa Cumhurbaşkanı da bu görüşleri desteklemiştir.¹⁷⁷

27 Temmuz 1978'de ise Bakanlar Kurulu sorunlu olan tarım alanındaki görüşlerini belirtmiş ve bu alanda da müzakerelere başlanmıştır. Bunun yanı sıra üyeliğin şekli konusunda da net bir açıklama yapılmış ve son aşamaya gelinmiştir.¹⁷⁸

Eylül'de tarım alanında teknik müzakereler gerçekleşmiştir. Yunanistan ve Topluluk uzmanları üç hafta boyunca Atina ve Brüksel'de görüşmeler ve çalışmalar sürdürmüşlerdir. 28 Eylül 1978'de konsey başkanı Roy Jenkins Atina'ya, Yunanistan ekonomisinin ortak pazara girişi için yapılan hazırlıklarla ilgili görüşmek amacıyla gelmiştir. Karamanlis ile ekonomik ve para birliği, Avrupa Parlamentosu seçimleri ile ilgili görüşmeler yapmışlardır.¹⁷⁹

Eylül-Kasım arası ekonomi, parasal birlik, kırsal kalkınma ve müktesebatın incelenmesi ile ilgili görüşmeler yapılmıştır. 6 Kasım 1978'de Bakanlar Kurulu, AET kurumlarına uyum konusunu da görüşmüştür. 6 Aralık Bakanlar Kurulu

¹⁷⁵ **Milliyet**, 14.05.1978

¹⁷⁶ Yannis Kiraniotis, **Evropaiki Politiki Sinergasia ke Eliniki Ekzoteriki Politiki**, Trakya Üniversitesi (Gümülçine) Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1987, s. 62

¹⁷⁷ Fotini Tomai, **İ Simmetoxi tis Eladas sitin Poria pros tin Evropaiki Oloklirisi**, Papazisi Yayınları, Atina, 2006, s. 37

¹⁷⁸ Aynı yer

¹⁷⁹ Kontogeorgis, **a.g.e.**, s.165

toplantısında; tarım politikası, sosyal güvenlik ve geçiş süreci ile ilgili önerilerde bulunulmuştur. Yunanistan bu konularda iki hafta boyunca çalışmalar yapmıştır.¹⁸⁰

20 Aralık 1978'de bakanlar kurulu, tarım alanında beş yıllık geçiş sürecini kabul etmiştir. Bazı ürünlerdeki süreci sekiz yıl olarak önermiştir. Sosyal politikalar alanında alınan kararların hemen uygulamaya konulmasını belirtmiştir. Tarım alanlarının iyileştirilmesi ve çiftçilerin eğitilmesi talepleri kabul edilmiştir. İşçilerin serbest dolaşımı ve yerleşim hakkı konusunda da anlaşmalar sağlanmıştır.¹⁸¹

Yunanistan, ortak bir tarım politikasından ziyade ürünler temelli uyum ve inceleme talep etmiştir. Aynı zamanda tarım politikası konusundaki uyum sürecinin hızlanmasını istemiştir. Geçiş sürecinin bazı durumlarda daha kısa sürede gerçekleşeceği belirtilmiştir. Müzakerelerin en temel hedeflerinden biri tarım alanıydı. Yunanistan bu alandaki değişiklikleri kendi çıkarları doğrultusunda düzenlemek istemiş ama AET bunun kendi yapısına müdahale olacağını söylemiştir. Beş yıllık geçiş sürecini kabul etmişlerdir. Ancak şeftali, taze üzüm, salatalık gibi ürünlerde sürenin yedi yıl olacağı belirtilmiştir. İşçilere serbest dolaşım hakkı yedi yıllık sürecin sonunda verilecektir. Ve hali hazırda üye devletlerde bulunan Yunan işçilerine yardım politikası kabul edilmiştir.¹⁸²

Yunanistan'ın Ortak Pazar'a tam üyeliğini kabul için yapılan görüşmelerin anlaşma ile bitmesi üzerine dönemin TÜSİAD Genel Başkanı Feyyaz Berker bir açıklama yapmıştır. Berker bu açıklamasında Türkiye'nin AET'ye üyelik için yeterli araştırma yapmadığını bu yüzden bazı çevrelerin Türk ekonomisinin Topluluk eline geçeceği endişesinin hâkim olduğunu belirtmiştir. "Türkiye Yunanistan'ın AET'ye üye olmasından kaygı duyacaktır" diyen Berker'e göre Türkiye'nin AET ile ilişkileri dondurması doğru bir çözüm değildir ve görüşmelere tekrar başlanmalıdır.¹⁸³

¹⁸⁰ Tomai, **a.g.e.**, s. 106-107

¹⁸¹ **A.g.e.**, s. 114

¹⁸² **A.g.e.**, s.115

¹⁸³ **Milliyet**, 23.12.1978

2.3.5. Tam Üyelik

3 Nisan 1979'da on birinci ve son bakanlar kurulu toplantısında, bütçe ve daha çok ekonomik konular konuşulmuştur. Üçüncü ülkelere karşı Yunanistan'ın zorunlulukları ve dış ilişkiler konuları ele alınmıştır. 4 Nisan'da ise bu konular karara bağlanmıştır. Görüş bildirilen tüm konularda karara varılmıştır. Karara bağlanmayan bazı konularda da 6 Nisan da tekrar bir temsilciler ve uzmanlar toplantısı yapılmıştır. Karara bağlanan son konular;

- Yunanistan'ın bütçesiyle ilgili olarak, katılımın gerçekleştiği tarihten itibaren topluluğun ortak bütçesine tabi olacağı kararı,
- Tarımsal ürünlerde ekonomik destek verilmesi kararı,
- Yunanistan'ın, LOME (Afrika ve Karayipler'deki gelişmekte olan ülkelere yardım) anlaşmasına üyeliğin ikinci yılından itibaren dâhil olması kararı,
- Agios Oros (Aynaros-Halkidiki) ile ilgili özel düzenlemelerin yapılması. Buradaki manastırlara vergi muafiyeti uygulanması ve keşişlerin serbest dolaşımı kararı,
- Yunanistan'ın gelişmekte olan ve küçük bir ülke olmasından dolayı ekonomik gelişme ve sanayileşme yönünde, yaşam düzeyinin artması yönlerinde maddi yardım kararı.¹⁸⁴

Böylece müzakereler sona ermiştir. Sonuçta on bir tane bakanlar düzeyinde yirmi altı tane temsilciler düzeyinde toplantı gerçekleşmiştir. Bu toplantılarda Yunanistan'ı, Büyükelçi Viron Theodoropoulos temsil etmiştir.¹⁸⁵

Bu toplantılardan sonra Yunanistan'ın tam üyeliği yolunda alınan kararları Ertuğrul Soysal bir köşe yazısıyla değerlendirmiştir. Soysal, Yunanistan'ın İkinci Dünya Savaşından bizden daha yıpranmış bir şekilde çıktığını, buna rağmen gösterdiği istikrarlı ve hızlı gelişmeler sayesinde ekonomisini Ortak Pazar içinde ayakta tutabilecek seviyeye ulaştırdığını söylemektedir. Avrupa'nın zenginler kulübüne giren Yunanistan'ın Batı kafasıyla düşündüğünü belirten Soysal, Yunanistan'ın bir iş adamı gibi düşündüğünü, haklarını ve menfaatlerini bilinçli bir

¹⁸⁴ Kontageorgis, *a.g.m.*, s. 122,123

¹⁸⁵ Svolopulos, *a.g.e.*, s.267

şekilde savunduğunu belirtmiştir. Türkiye'yi de bu konuda eleştiri yağmuruna tutan Soysal'a göre; "sihirli sözler, sloganlar, gururla karışmış tehditlerle batı ilişkilerimizi sürdürülüyor". "İçinde yaşadığımız ve müttefiki olduğumuz batı ile taban tabana zıt denemeler içindeyiz" diyen Soysal, boş laf ve umut üretimiyle çok zaman kaybedildiğini belirtmiştir. Türkiye'nin dünyadan tecrit edilirken Yunanistan'ın Ortak Pazar'a üye olduğunu söyleyen Soysal, yazısını "Hükümetin tek yaptığı şey, Yunanistan'ın tam üyeliği hakkında endişelerini sık sık duyurmaktan ibarettir" diyerek yazısını sonlandırmıştır.¹⁸⁶

Tercüman'da yer alan bir haberde, Yunanistan'ın 28 Mayıs 1979'da Atina'da tam üyelik anlaşmasını imzalayacağı ve 1981'de Ortak Pazar'a tam üye olacağı belirtilmiştir. Ayrıca, ilgililere göre; Yunanistan'ın tam üyeliği kesin takvime bağlanırken, Türkiye ile AET arasındaki ilişkilerin soğuk bir döneme girmesi ve kopma ihtimalinin ortaya çıktığı bu dönemde, Türkiye'nin kendini Yunanistan'ın üyeliği karşısında gereğince koruyamaması sonucunu doğurabilecektir.¹⁸⁷

Emre Günensay yazdığı köşe yazısında; Türkiye-AET ilişkilerinin kopma noktasına doğru hızla gittiği bu dönemde Yunanistan'ın tam üyelik anlaşmasını imzalamanın arifesinde olmasının büsbütün talihsizlik olduğunu belirtmiştir. Günensay, Türkiye'nin AET'nin genişlemesi dışında kalmasının hem siyasi hem ekonomik bakımdan büyük sakıncalar doğuracağını vurgulamıştır. Yunanistan'ında katılmasıyla beraber Türkiye'nin Topluluktan daha da uzaklaşacağını ve Topluluğa katılımın daha da zorlaşacağını söyleyen yazar, Ortak Pazar dışında kalmanın Batı dünyasından tecrit edilmek anlamına geldiğini belirtmiştir. Günensay son olarak "dış ekonomik ilişkiler ve bununla iç içe olan siyasi ilişkiler ancak soğukkanlı ve uzun vadeli menfaat hesapları ile yürütülmelidir" diyerek karar alıcılara yol göstermektedir.¹⁸⁸

AET'de Yunan tam üyeliğinin özellikle Türkiye için doğurabileceği sorunların tartışıldığı bir forumda Haluk Günöğür yapmış olduğu konuşmada Yunanistan'ın bu üyelikten ekonomik ve siyasi olarak ne gibi avantajlar elde etmek istediğini belirtmiştir. Buna göre Yunanistan, serbest mal dolaşımından yararlanarak AET pazarlarına daha fazla mal sürecektir. AET'nin az gelişmiş bölgelere uyguladığı

¹⁸⁶ Ertuğrul Soysal, "Ortak Pazar'da Gelişmeler", **Tercüman**, 05.04.1979

¹⁸⁷ **Tercüman**, 06.04.1979

¹⁸⁸ Emre Günensay, "AET-Türkiye İlişkilerinde Tehlikeli Gelişmeler", **Tercüman**, 06.04.1979

parasal destek fonlarından yararlanacak ve ülkeye yatırım çekecektir. Yunan işçileri serbest dolaşım hakkı elde edecektir. AET'nin sermaye ve teknolojisinden yararlanılacaktır. AET üyesi ülkelerden ülkeye daha fazla turist gelecektir. Yeni kurulmuş demokrasi AET sayesinde gelişecek ve anti demokratik girişimler engellenecektir. Uluslar arası arenada AET'nin parçası olarak daha güçlü bir duruş sergilenecektir. Yunanistan'ın üyelikle beraber veto hakkını da elde edeceğini belirten Günuğur, bu konuda ne gibi önlemlerin alınabileceğini sıralamıştır. Buna göre; Roma Anlaşmasında yer alan “oybirliği” kuralı “oyçokluğu” olarak değiştirilebilir. Yunanistan'la, Atina'nın Türkiye'nin gelecekteki üyelik başvurusuna karşı çıkmayacağına dair, bir centilmenlik anlaşması imzalanabilir. Yunanistan'ın üye olmasından sonra ilişkilerin düzenlenmesi amacıyla bir tamamlayıcı protokol yapılmalıdır.¹⁸⁹

Aynı forumda Erol Manisalı bu üyeliğin Türkiye ekonomisini etkileyeceği yönünde görüş bildirmiştir. Özellikle benzer olan Akdeniz tarım ürünleri konusunda Yunanistan'ın elde edeceği avantajlar Türkiye'nin AET'ye yaptığı ihracatı olumsuz yönde etkileyeceği belirtilmiştir. Ayrıca Manisalı, Yunanistan'ın üye olmasındaki amaçlarından birinin Türkiye ile olan sorunlarında AET'yi arkasına alarak kendi lehine çözüm üretilmesini sağlamak olduğunu vurgulamıştır. Manisalı'ya göre Türkiye, Yunanistan'ın tam üye olacağı 1981 yılına kadar AET'den belli bir takvime bağlanmış somut ödümler almalıdır. Bu ödümler; tarım ürünleri ve sanayi ürünleri ihracatı, işçilerin serbest dolaşımı, mali yardımlar gibi konular olmalıdır.¹⁹⁰

AKÇT'ye katılım 24 Mayıs 1979'da olmuştur. 28 Mayıs 1979 tarihinde Yunanistan'ın AET'ye ve EUROATOM'a katılım anlaşması ve ek anlaşmalar Atina'nı Zappeion Sarayında imzalanmıştır. İmzalar atılırken, topluluğun güneye açılmasının önemi vurgulanmıştır. Her üç anlaşma da 1 Ocak 1981 de yürürlüğe girecektir.¹⁹¹

Bu anlaşmalar, 28 Haziran 1979 tarihinde Yunanistan Parlamentosu'nda 193 olumlu, 4 olumsuz ve 103 çekimser oyla kabul edilmiştir. PASOK ve KKE bu oylamayı boykot etmişlerdir.¹⁹²

¹⁸⁹ **Milliyet**, 22.04.1979

¹⁹⁰ Aynı yer

¹⁹¹ Georgios Kontogeorgis, **İ Evropaiki İdea İ Evropaiki Enosi İ Elada**, Sideris, Atina, 1995 s. 258

¹⁹² **EOK İ Endaksi tis Ellados**, Yunanistan Basın ve Enformasyon Genel Sekreterliği Yayını, s. 5

Türkiye’de çıkan ekonomi ağırlıklı bir yayın organında, AET’ye üyeliğinin Yunanistan’a ne gibi avantajlar sağlayacağı ve Türkiye’nin bu üyelikten nasıl etkileneceği genel hatlarıyla incelenmiştir. Türkiye’nin Yunanistan’ın üyeliği konusundaki endişelerini de yansıtan bu düşüncelere bakılacak olursa; Yunanistan’ın AET’ye üye olmasıyla beraber Avrupa Bakanlar Konseyi’nin bütün toplantılarında artık bir Yunan Bakan da bulunacaktır. Konsey’in karar alabilmesi için “oybirliği” aranmaktadır. Bu da Yunanistan’ın her konuda veto hakkı olduğu anlamına gelmektedir. Böylece Atina, çıkarına aykırı gördüğü her kararı engelleyebilecektir.¹⁹³

Topluluğun yasama organı olan ve Topluluk Bütçesi gibi önemli konularda değişiklik yapma, hatta bütçeyi reddetme gibi son derece kritik haklara sahip olan Avrupa Parlamentosunda artık 24 Yunanistanlı üye yer alacaktır. Dokuz üyeli Adalet Divanı’na onuncu üye olarak Yunan Hukuk Profesörü Koloros atanmıştır. Ayrıca Avrupa Yatırım Bankası’nda da bir Yunan üye bulunacaktır. Kısaca imzalanan bu üyelik anlaşmasıyla varılan kararda Topluluğun bütün organlarında artık Yunan vatandaşları da çalışıyor olacaktır.¹⁹⁴

Yapılan üyelik anlaşması neticesinde Yunanistan ile Topluluk üyeleri arasında sanayi ürünleri için gümrük birliği kurulması beş yıllık süre sonunda gerçekleşecektir. 1 Ocak 1986 tarihinden itibaren Topluluk dâhilinde Yunanistan’a uygulanan tüm kısıtlamalar kaldırılacaktır. Bu tarihten sonra Yunanistan için Topluluk Gümrük Tarifesi uygulanacaktır. Üye devletler hiçbir şekilde Yunan sanayi mallarına gümrük vergisi uygulamayacaktır. Ticaretin serbestleştirilmesi sağlanmış olacaktır. Böylece Yunanistan, dünyanın en büyük ticaret bloğunun bir parçası olmuştur.¹⁹⁵

Yapılan anlaşmada ortak bir tarım politikası için, fiyatları belirlenen tarımsal ürünler için Topluluk içinde tüm ticari engeller kaldırılacaktır. Uygulanacak politikaların giderlerinin karşılanması için mali dayanışma kararı alınmıştır. Yunanistan için beş yıllık bir geçiş dönemi uygun görülmüştür. Topluluk fiyatları ve

¹⁹³ Topluluğun Yeni Üyesi Yunanistan, **İktisadi Kalkınma Vakfı**, Haber Bülteni No: 33 (Özel Sayı), s. 14

¹⁹⁴ **A.g.e.**, s. 15

¹⁹⁵ **A.g.e.**, s. 16

Yunanistan'daki fiyatlar arasındaki fark için dengeleme politikası uygulanacaktır. Yunan üreticiler, üretim yardımlarından faydalanabileceklerdir.¹⁹⁶

İşçilerin serbest dolaşımı ve istedikleri ülkede çalışabilme hakları yedi yıllık bir geçiş dönemi sonunda 1 Ocak 1988'den itibaren uygulamaya konulacaktır. Beş yıl içinde Yunanistan Para Birimi Drahmi, Avrupa Ortak Para Havuzuna dahil edilecektir. Ayrıca Yunanistan, Topluluğun bölgesel yardım fonundan da yararlanacaktır.¹⁹⁷

Böylece Yunanistan, 1 Ocak 1981 tarihinden itibaren Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun fiili olarak resmen onuncu üyesi olmuştur. O dönem artık Cumhurbaşkanlığı görevini yürütmekte olan Karamanlis, *“Avrupa Topluluğuna katılmamız üç bin yıldan beri süren yalnızlığımıza son vermektedir. Eğer asırlar boyu Romalıların, Gotların ve Türklerin boyunduruğu altında kalmışsak bunun tek nedeni ulusumuzun yalnız olmasıdır.”* demiştir.¹⁹⁸ Yunan ulusunun AET'ye layık olmaya çalışacağını söyleyen Karamanlis, *“Yunanistan bugün hem tarih ve medeniyet hem de müşterek ekonomik ve politik menfaatlerle bağlı bulunduğu Avrupa ülkeleri ailesi içinde yerini yeniden almış bulunuyor”* demektedir. Ayrıca Karamanlis, Avrupa'nın geleceğine ve sahip bulunduğu imkânlara inancının tam olduğunu belirtmiş ve er ya da geç Avrupa'nın birleşeceğine inandığını söylemiştir. Yunanistan gibi ülkelerin tek başlarına değil bir ortaklık içerisinde kalkınma hedeflerine ulaşabileceklerinin altını çizen Başkan, Yunanistan'ın geleceğinin Avrupa'yla birleşmekte olduğunu vurgulamıştır.¹⁹⁹

Başbakan Georgos Rallis ise, bu üyeliğin Yunan ulusunun uzun tarihi içinde önemli bir yere sahip olduğunu ve geleceğini etkileyeceğini belirtmiştir. Diğer üye devletlerin desteği ile katılımı başarılı bir şekilde tamamlayacaklarını vurgulayan Rallis, Yunan halkının her yönden üyeliğe hazır olduğunu vurgulamıştır.²⁰⁰ Artık Avrupa ekonomisinin bir paçası olduklarını belirten Rallis, bu üyeliğin ülkeye büyük fırsatlar bahşedeceğini söylemiştir. Rallis'e göre; Ortak Pazar'a katılım Yunanistan'ın demokratik rejimini şimdiki ve gelecek zamanlarda garanti altına

¹⁹⁶ A.g.e., s. 19-20

¹⁹⁷ A.g.e., s. 21-22-23

¹⁹⁸ A.g.e., s. 30

¹⁹⁹ Cumhuriyet, 01.01.1981. Milliyet, 03.01.1981

²⁰⁰ Aynı yer

almasını sağlamıştır. Yunanistan'ın milletlerarasındaki politik yeri güçlenmiş ve milli egemenliği teminat altına alınmıştır.²⁰¹

Özellikle Albaylar Cuntası döneminin sona erip Karamanlis'in tekrarda yönetime geçmesiyle Yunanistan, üyelik yolunda büyük atılımlar yapmıştır. Birçok konuda topluluktan farklı uygulamalar talep eden Yunanistan, bu talepleri elde etmekte başarılı olmuştur. Karamanlis'in sorun yaratmadan, hızlı bir şekilde AET'ye girme amacı gerçekleşmiştir. Burada Karamanlis'in ustaca izlediği diplomatik taktikleri es geçmemek gerekir. Komisyon'un, Yunanistan'ın üyeliği yönünde karar alması amacıyla Avrupa Başkentlerine yapmış olduğu sayısız gezi ve mevkidaşlarıyla yapmış olduğu sayısız toplantı ve görüşme, arzulanan hedefe ulaşmada oldukça etkili olmuştur. Bu üyelikle Yunanistan'ın hem ekonomik hem de siyasi anlamda büyük bir başarı sağladığını ve büyük bir güç elde ettiğini söylemek mümkündür.

Genel olarak bakıldığında bu dönemde Türkiye tarafından yapılan açıklamalarda, Yunanistan'ın AET'ye üyelik süreci siyasi ve ekonomik yönlerden ele alınmıştır. Bu üyelik hakkında Türkiye'nin birçok endişesinin bulunduğu aktarılmıştır. Yazılan yazılarda ve yapılan açıklamalarda Türkiye'nin çok etkileneceğine vurgu yapılmış ancak Türkiye'nin bu etkiyi azaltması için neler yapılması gerektiğinin üstünde fazla durulmamıştır.

Siyasi çevrelere bakıldığında Yunanistan, AET'ye tam üye olmasıyla beraber Türkiye'ye karşı büyük avantaj sağlayacaktır. İki ülke arasındaki ilişkiler Yunanistan lehine bir dengesizliğe doğru kayacaktır. Ekonomi çevreleri ise bu üyeliğin Türkiye'ye yaşatacağı ekonomik sıkıntılar üzerinde durmuşlardır. Aynı ihraç ürünlerine sahip olan iki ülke arasındaki bu rekabette Yunanistan'ın üyeliği Türkiye'nin ihracat gelirlerini önemli ölçüde düşürecektir.

Tüm bu olası ekonomik ve siyasi etkilerin dışında Türkiye'nin ne yapması gerektiği konusunda birkaç önemli tedbir önerisi öne çıkmaktadır. Prof. Dr. Gülten Kazgan, Türkiye'nin Yunanistan'ın veto hakkını engellemek amacıyla Ankara Anlaşması'na ek bir protokol koydurması gerektiğini belirtmiştir. Bazı çevreler ise Türkiye'nin hızlı bir şekilde AET'ye tam üyelik için başvurmasının bu veto hakkının ortadan kalmasını sağlayacağını vurgulamışlardır. Haluk Günöğür'a göre Türkiye,

²⁰¹ **Tercüman**, 06.01.1981

Yunanistan ile bir centilmenlik anlaşması imzalaması gerektiğini söylemiştir. Bu anlaşma ise Atina'nın ileride Türkiye'nin Topluluğa katılımını engellemeyeceğine dair olması gerektiğini de eklemiştir.

Daha çok siyasi alanda etkiler ve tedbirlere yer verildiği görülen bu açıklamalarda Erol Manisalı ekonomik yönden nasıl bir yol izlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Manisalı, Yunanistan'ın tam üye olacağı 1981 yılına kadar AET ile belli bir takvime bağlanmış somut ödümler alınması gerektiğini savunmuştur. Tarım ürünleri, sanayi ürünleri, ihracat malları, Türk işçilerin serbest dolaşımı ve Topluluğun Türkiye'ye sağlayacağı mali yardımlar gibi konuları alınması gereken ödümler arasında saymıştır.

Buradan da net çözüm önerisi getiren fazla bir düşünce olmadığı ortaya çıkmaktadır. Önerilerin kısıtlı kaldığı bu dönemde Yunanistan'ın üyeliğinin Türkiye'ye tarım, turizm, teknoloji gibi birçok alanda olumsuz etkisi olacağı belirtilmiştir. Ancak, siyasi ve ekonomik endişelerin daha öne çıktığı ve önem arz ettiği görülmektedir. Özellikle siyasi açıdan Türkiye'nin ne gibi desavantajları olacağı konusunda net bir yorumun yapılmadığı hatta bu dönemde umursamaz bir tutum içine girildiği gözlemlenmektedir. Bunların dışında Türkiye-Yunanistan arasındaki sorunların çözümüne de etki edeceği düşünülen bu üyeliğin hangi sorunlarda tam olarak ne gibi etkisi olacağına değinilmemiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YUNANİSTAN'IN AVRUPA EKONOMİK TOPLULUĞU'NA GİRİŞİNİN TÜRKİYE'DEKİ ETKİLERİ

3.1. Türkiye-AET ilişkileri

Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren Avrupa devletleriyle ilişkiler geliştirilmeye çalışılmıştır. Batı'daki tüm gelişmeler yakından takip edilmiş, ortaya çıkan tüm oluşumlar Türkiye'nin dikkatini çekmiştir.

Türkiye, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yeniden şekillenen Dünya konjonktürü içerisinde siyasi konumunu korumak ve sağlamlaştırmak, SSCB tehdidine karşı güvence sağlamak amacıyla batıda oluşan birçok kuruma etkin bir şekilde katılmayı amaçlamıştır.²⁰² Bu doğrultuda uluslararası sistem dışında kalmak istemeyen Türkiye Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD- Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü), Avrupa Konseyi, NATO gibi önemli kuruluşlara üye olmuştur. Yalnızlık korkusu, Türkiye'yi uluslararası sistemle bütünleşmeye itmiştir. Tüm bu kuruluşların yanı sıra 1950'lerin sonlarına doğru kurulan AET ile de Türkiye yakından ilgilenmeye başlamıştır. Tarihsel, kültürel ve siyasal açıdan kendine hep evrensel insanlık değerlerini hedef alan bir Türkiye için AET'ye üye olmayı amaçlamak kaçınılmaz olmuştur.²⁰³

Türkiye'yi AET üyeliği başvurusuna yönelten nedenlere bakıldığında; AET'ye üyeliğin ekonomik anlamda birçok getirisinin olacağı düşünülmüştür. Türkiye'nin bu geniş pazar içinde üretimini ve ticaretini arttırabileceği öngörülmüştür. Bu pazarın dışında kalındığı takdirde Altılara yönelik ihracatın düşeceğinden de endişe edilmiştir. Ayrıca mali yardımlar ve tarım ürünlerine uygulanacak tercihli tarife kolaylıkları gibi belli başlı konular da Türkiye'yi AET'ye yöneltmiştir. Bu dönemde Türkiye, AET'yi kendisini ekonomik bunalımdan kurtarabilecek bir can simidi

²⁰² S. Rıdvan Karluk, *Avrupa Birliği ve Türkiye*, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yayınları, İstanbul, 1996, s.389

²⁰³ Gökhan Koçer, "*Avrupalaşmak*": *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri Üzerine Bir Deneme*, İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No: 26, Ankara, Mart 2002, s. 106

olarak görmektedir.²⁰⁴ Bunların yanı sıra sağlanacak dış finansman destekleri, işgücü fazlasının Topluluk içinde istihdamının sağlanabilecek olması, batı teknolojilerinden yararlanma, sanayinin gelişmesi ve batıyla rekabet edebilecek seviyeye getirileceği düşünceleri Türkiye’yi AET’ye yönelten ekonomik nedenler arasında sayılabilir.²⁰⁵

Türkiye’yi AET’ye üyelik başvurusuna iten nedenlerden biri de Yunanistan faktörüdür. 1950’li yıllarda uluslararası arenada birbirlerini rakip olarak gören ve Batı ile ilişkilerde bir yarış içersine giren iki ülke, dış politika stratejilerini birbirlerini kontrol etme esası üzerine kurmuşlardır. Yunanistan’ın AET’ye üyelik başvurusu Türkiye’yi de harekete geçirmiştir. Çünkü Türkiye, Yunanistan’ın üye olduğu bir AET’nin dışında kalmak istemiştir. Bu olası Topluluk dışında kalma, Türkiye’de ekonomik açıdan büyük kayıplara yol açacağı, siyasal anlamda da Yunanistan’ın eline Türkiye’ye karşı büyük bir koz geçeceği düşünülmüştür. Bu durumda en ideal yol Yunanistan’ın tutumunu takip etmek olmuştur.²⁰⁶ Dönemin Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu’nun “*Yunanistan kendisini boş bir havuza atsa bile onu yalnız bırakmaya gelmez, tereddüt etmeden siz de atlayacaksınız*” sözü de başvurunun arkasında yatan sebeplerden biri olan Yunanistan faktörünü açıklamaya yetmektedir.²⁰⁷ Yunanistan’ın üyelik başvurusu Türkiye’de tedirginliğe neden olmuş ve böyle bir rekabet ortamında Yunanistan’ı Batı Dünyası içinde yalnız bırakmamak gerektiği görüşü savunulmuştur²⁰⁸

Türkiye ile AET ilişkileri 31 Temmuz 1959 tarihinde, Yunanistan başvurusundan iki hafta sonra, Türkiye’nin AET’ye ortaklık başvurusuyla resmen başlamıştır. Roma Antlaşması’nın 238. maddesi doğrultusunda görüşmeler hemen geçilmiştir. Yapılan başvuru değerlendirilmiş ve 11 Eylül 1959’da AET Bakanlar Konseyi toplantısı sonucunda Türkiye ile gerekli şartları yerine getirinceye kadar bir

²⁰⁴Haluk Günöğür, **Türkiye- Avrupa Birliği İlişkileri**, Avrupa Ekonomik Danışma Merkezi, Ankara, 2008, s. 5; Baki Berken, "*Türkiye-AB İlişkilerinde Temel Bir Etken: Türk’ün Avrupalı Kimliği*", **Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt:12, No:1, Ankara, 2013, s. 97. Tefik Saraçoğlu, **Türkiye Avrupa Ekonomik Topluluğu Ortaklığı**, Akbank Ekonomi Yayınları, İstanbul, 1992, s. 5

²⁰⁵ Erdoğan Alkın, "*Türkiye-AET İlişkileri ve Türkiye Açısından Gelişmeler*", **İktisat ve Maliye Dergisi**, Cilt: XXVI- Sayı: 5, Ağustos 1979, s. 199

²⁰⁶ Günöğür, **a.g.e.**, s. 7

²⁰⁷ Karluk, **a.g.e.**, s.392

²⁰⁸ Mehmet Ali Birand, **31 Temmuz 1959’dan 17 Aralık 2004’e Türkiye’nin Büyük Avrupa Kavgası**, Milliyet Yayınları, İstanbul, 11. Baskı, 2005, s. 52

ortaklık kurulmasına karar verilmiştir.²⁰⁹ Böylece uzun ve zorlu bir pazarlık dönemi başlamıştır.

Türkiye ve AET arasında 28 Eylül 1959'dan 20 Haziran 1963'e kadar toplamda 10 görüşme ve 77 müzakere gerçekleşmiştir. Bu görüşmelerde tarım ürünleri, sanayi ürünleri, dış ticaret, iş gücü ve sosyal politikalar gibi alanlarda çalışmalar gerçekleştirilmiştir.²¹⁰

Türkiye ile AET arasındaki birinci dönem görüşmeler, 28 Eylül 1959- 21 Ekim 1960 tarihleri arasında gerçekleşmiştir. İki taraf karşılıklı bilgi alışverişinin yanı sıra planlamanın nasıl olacağı konusunda da görüşler bildirmişlerdir. Özellikle 28-30 Eylül 1959 tarihlerinde yapılan ilk görüşmede, taraflar birbirlerinin düşüncelerini öğrenmeye çalışmışlardır. Bu nedenle de bu ilk toplantı bir danışma toplantısı niteliğinde gerçekleşmiştir. Türkiye isteklerini; birliğin 12-24 yıl içerisinde gerçekleşmesini, Topluluk kurumlarında temsil hakkı elde etmek, 200 milyon dolarlık bir yardım ve nihai olarak tam üyelik olarak belirtmiştir. Türkiye bir memorandum sunarak Topluluk ile entegrasyonunun gümrük birliği üzerinden sağlanması gerektiğini vurgulamıştır. Topluluk ise tam üyelik gerçekleşmeden Türkiye'nin AET kurumlarına katılmasının mümkün olmadığını belirtmiş ve gümrük birliği için önerilen 24 yılın kısaltılmasını istemiştir.²¹¹

İlk görüşmeler neticesinde Türkiye ve AET arasında bir uzlaşmaya varılamamasından dolayı AET yeni görüşmelerin yapılması için fazla aceleci davranmamıştır. Çünkü Topluluk tarafından Demokrat Parti Hükümetinin bir istikrarsızlığa doğru sürüklendiği düşünülmüştür. AET üyesi altı ülkenin ticaret ataşelerinin hazırladığı 19 Aralık 1959 tarihli raporlarda, Türk ekonomisinin AET ile oluşturulacak ortaklığın yükümlülüklerini yerine getiremeyecek zayıflıkta olduğu belirtilmiştir. Ağır dış borç yükünün ekonomik istikrarı tehdit ettiği ve hükümetin düzensiz ekonomi politikalarının geleceğe iyimser bakılmasını engellediği düşünülmüştür.²¹²

²⁰⁹ Karluk, **a.g.e.**, s.393

²¹⁰ İlhan Tekeli-Selim İleri, **Türkiye ve Avrupa Topluluğu Ulus Devleti Aşma Çabasındaki Avrupa'nın Türkiye'ye Yaklaşımı**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1993, s. 134; Saraçoğlu, **a.g.e.**, s.51

²¹¹ Karluk, **a.g.e.**, s.394

²¹² Çağrı Erhan- Tuğrul Arat, "*AET'yle İlişkiler*", **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt: I, 15. B., İletişim Yayınları, İstanbul, 2009, s. 822-823

22 Mart 1960 tarihinde yapılan AET Daimi Temsilciler Komitesi toplantısında, Federal Almanya'nın da ısrarıyla Türkiye ile yapılacak ortaklık anlaşması üzerinde çalışmaların hızlandırılması görüşü benimsenmiştir. Gümrük birliğine geçiş sürecinin de tartışılacağı resmi müzakerelerin başlangıç tarihi AET komisyonu tarafından 7 Haziran 1960 olarak belirlenmiştir. Fakat 27 Mayıs 1960 askeri darbesi nedeniyle bu toplantı gerçekleştirilememiştir.²¹³

27 Mayıs 1960 darbesi nedeniyle görüşmeler kesilmiş ve ikinci dönem görüşmeler çerçevesinde sadece bir görüşme yapılabilmıştır. 18-22 Haziran 1962- 20 Haziran 1963 tarihleri arasında yapılan görüşmeler doğrultusunda bir gümrük birliğine dayanan ortaklık anlaşması yapılmasına karar verilmiştir.²¹⁴

Görüşmelerden sonra 12 Eylül 1963 tarihinde AET ile ortaklık kurulmasını öngören Ankara Anlaşması imzalanmıştır. Ankara Anlaşması, geçici protokol, mali protokol ve son senetle birlikte 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu anlaşma ile Türkiye - AET arasında, Türkiye'nin istediği doğrultuda gümrük birliğinin sağlanmasıyla, tam üyeliğin gerçekleşmesini öngörülmüştür. Üç aşamada tamamlanacak olan sürecin ilki, beş yıl sürmesi planlanan Hazırlık Dönemi olmuştur. Bu dönemde, ilk mali protokolün imzalanmasıyla birlikte Türkiye'ye ekonomik yardımlar başlamıştır.²¹⁵

Ortaklık anlaşmasının en önemli organı "Ortaklık Konseyi"dir. Türk hükümet üyeleri veya temsilcileri ve AT konsey ve komisyon üyelerinden oluşmaktadır. Bu konsey Ankara Anlaşmasının amaçlarını gerçekleştirmek için kararlar alacak ve bu kararların uygulanmasını sağlayacak organdır.²¹⁶

Anlaşmanın amacı, 2. maddede belirtildiği üzere; Türkiye ekonomisinin hızlandırılmış kalkınmasını ve Türk halkının çalıştırılma seviyesinin ve yaşama şartlarının yükseltilmesini sağlama gereğini tümü ile göz önünde bulundurarak, taraflar arasındaki ticari ve ekonomik ilişkileri aralıksız ve dengeli olarak güçlendirmeyi teşvik etmektir.²¹⁷

²¹³ *A.g.m.*, s. 824

²¹⁴ Karluk, *a.g.e.*, s.394

²¹⁵ Günöğür, *a.g.e.*, s.17; Esra Çayhan, "*AET ile İlişkiler*", *Türk Dış Politikası(1919-2008)*, (Ed. Haydar Çakmak), Barış Platin Kitap, Ankara, 2008, s.604

²¹⁶ Tekeli- İlkin, *a.g.e.*, s.197

²¹⁷ http://www.abgs.gov.tr/files/ardb/ankara_anlasmasi.pdf Erişim Tarihi: 23.12.2014

Ankara Anlaşması'na dayanarak oluşturulan bir diğer organ Türkiye-AT Karma Parlamento Komisyonudur. TBMM ve Avrupa Parlamento'sunun on sekizer üyesinden oluşan demokratik denetim yapan, ortaklık kapsamındaki tüm sorunları ve konsey tarafından hazırlanan raporları inceleyen, siyasi diyalog platformu olup ortaklığın demokratik denetimini yapmakla yükümlü olan organdır.²¹⁸

Bu kapsamda 1963-1970 yılları arasında AET, Türkiye'ye 175 milyon ECU (Avrupa Para Birimi) tutarında yardım yapmış ve Türkiye'nin ithalatında AET'nin payı %29'dan %42'ye çıkarılmıştır.²¹⁹

Hazırlık süreci 1970 yılında tamamlanmış ve geçiş süreci başlamıştır. Bu süre sonunda ise Gümrük Birliğinin sağlanması öngörülmüştür. 1973'de Katma Protokol yürürlüğe girmiştir. Böylece ön görülen Gümrük Birliği ile iki taraf arasında ticari engellerin kaldırılması amaçlanmıştır. Katma Protokol çerçevesinde 1971 yılından itibaren, tek taraflı olarak, bazı petrol ve tekstil ürünleri dışında topluluk Türkiye'den ithal ettiği tüm sanayi mallarına uyguladığı gümrük vergileri ve miktar kısıtlamalarını kaldırmıştır. Kişilerin serbest dolaşımı, mevzuatın uyumlu hale gelmesi, mal ve hizmetlerin serbest dolaşımı, üçüncü ülkelere uygulanacak gümrük tarifeleri gibi konular ele alınacak ve 22 yıllık bir sürede sonuca bağlanması kararlaştırılmıştır. Böylece hazırlık dönemi sona ermiş ve geçiş dönemine ilişkin koşullar belirlenmiştir.²²⁰

1 Ocak 1973'de Katma Protokol'ün yürürlüğe girmesiyle başlayan dönemde taraflar dengeli bir şekilde karşılıklı gümrük birliği kurulmasını hedeflemişlerdir. Gümrük Birliği esasına dayandırılan ve 64 maddeden oluşan bu protokol ile malların serbest dolaşımını gerçekleştirecek usul, sıra ve süreler dâhil olmak üzere, kişilerin, hizmetlerin, sermayenin serbest dolaşımı; ulaştırma, rekabet, vergileme ve mevzuatın yakınlaştırılması, ekonomi ve ticaret politikalarının uyumlu hale getirilmesi konularını hükme bağlamıştır.²²¹

²¹⁸ Türkan Fırıncı, **Türkiye ile Avrupa Birliği İlişkilerinin Tarihsel Gelişimi ve Bugünkü Durumu** (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2013, s.105

²¹⁹ Tekeli-İlkin, **a.g.e.**, 2. Kitap, s.29

²²⁰ Emel Poyraz, **Avrupa Birliğinin Tarihsel Gelişimi ve Türkiye** (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi- Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2009, s.124; Kamuran Rençber, **Türkiye- Avrupa Birliği İlişkileri**, Alfa Aktüel, İstanbul, 2009, s.14

²²¹ http://www.abgs.gov.tr/files/ardb/katma_protokol.pdf Erişim Tarihi: 23.12.2014; Fırıncı, **a.g.e.**, s. 108

Katma Protokol'ün birinci kısmında, sanayi ürünleri için Gümrük Birliği kurulması, ortak gümrük tarifesinin Türkiye tarafından kabulü ve miktar kısıtlamalarının esasları gibi bölümler yer almıştır. İkinci kısımda; kişilerin ve hizmetlerin dolaşımı hakkındaki konular ele alınmıştır.²²²

Türkiye, gümrük tarifelerinin uyumu ve mevzuatın AET mevzuatına yaklaştırmak gibi yükümlülüklerini Katma Protokolün yürürlüğe girdiği yıl olan 1973'den başlayarak esas itibarıyla 12 yılda yani 1985 yılında tamamlamayı kabul etmiştir. Katma Protokolün bazı ürünler itibarıyla 22 yıllık bir takvim uyarınca yükümlülüklerin yerine getirilmesi öngörülmüştür. Böylece Gümrük Birliğinin tamamlanması için son yıl 1995 yılı olarak tespit edilmiştir.²²³

Türkiye'nin katma protokolle elde ettiği avantajlar, AET'nin üçüncü ülkelere sağladığı kolaylıklarla birlikte ortadan kalkmış ve yükümlülükleri daha da artmıştır. Türkiye, AET dışı birçok ülke ile Sanayi ürünlerinde eşit tarım ürünlerinde geride kalmıştır. Ortak Üye olma avantajını bütünüyle kaybetmiştir. Katma Protokol'ün 36. maddesine göre, 1976-1986 yılları arasında Türk işçilerin serbest dolaşımı hükmünü, üye ülkeler yerine getirmek istememiştir. Üstelik 1974 yılında petrol krizinden sonra Batı Avrupa'da yaygınlaşan işsizlik, yabancı işçi alımının durdurulması ve bir bölümünün ülkelere geri gönderilmeleri gibi sorunlarda meydan gelmiştir.²²⁴

1970'li yılların ikinci yarısından itibaren Türkiye'de yaşanan dış ekonomik zorluklar Topluluk ile olan ilişkilere de yansımıştır. Yaşanan petrol krizinden sonra Türkiye'de döviz açığı artış göstermiştir. Bunun yanı sıra o yıllarda istikrarsız koalisyon hükümetleri içindeki farklı dış politika düşünceleri başvuru adımını engellemiştir. Özellikle milliyetçi ve muhafazakâr kesim Avrupa ile olan bu yakın ilişkilere sıcak bakmamışlardır. Tam üyelik için gerekli olan ekonomik ve siyasi koşullar sağlanamamış ve Türkiye hedeflediği kalkınma planlarını gerçekleştirememiştir. Ayrıca Kıbrıs Harekâtının Avrupa'da yapmış olduğu etkilerden dolayı Türkiye üye devletlerden yeterli desteği bulamamıştır.

1973 yılından sonra gelen hükümetler, iktidarda kalabilmek ve rakiplerinin iktidar olmasını engellemek istemişleridir. Dış politikalarda değişiklik yapmaya ve

²²² http://www.abgs.gov.tr/files/ardb/katma_protokol.pdf Erişim Tarihi: 23.12.2014

²²³ Tuğrul Arat, "Avrupa Birliği ile Türkiye Arasındaki İlişkiler ve Gümrük Birliğinin Yeri", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:44, Sayı:1, 1995 s.601

²²⁴ Alkın, *a.g.m.*, s. 200

yeni stratejiler üretmeye fırsat bulamamışlardır. Sadece acil krizlere günlük çözümler üretebilmişlerdir. Uygulanacak siyaset, koalisyon ortakları arasında pazarlıklara yol açmıştır. Netice olarak da bu dönemdeki Türk diplomasisi, iç istikrarsızlıkların ve ekonomik krizin mahkûmu olmuştur.²²⁵

Yunanistan'ın tam üyelik başvurusu karşısında, Türkiye Topluluk üyesi devletlere gönderdiği mesajlarla, Yunanistan'ın üyeliğinin Türkiye-AET ilişkileri üzerinde yaratacağı olumsuz etkilerden duyduğu kaygıları dile getirdi. Bu kaygılar; Yunanistan'ın AET'ye tam üye olmasıyla Türkiye'nin girişini engelleyeceği yönündedir.²²⁶ Oysa o dönemde aynı ortaklık anlaşmasına sahip olan Türkiye, Yunanistan ile birlikte Topluluğa tam üyelik için başvuru yapabiliyordu. Bu durumda Topluluk, bu başvuruyu Yunanistan'ın başvurusu ile aynı koşullar altında değerlendirmek zorunda kalacaktı.²²⁷

Türkiye'nin Yunanistan'ın AET'ye tam üyelik başvurusu karşısında sadece duyduğu endişeyi dile getirmişti. Bunun dışında, Brüksel'deki Büyükelçi Ayhan Saracoğlu'nun Türkiye'nin de bir an önce başvuruda bulunması gerektiğini önerisi önemsenmemiştir. Türkiye olmadan Yunanistan'ın tek başına topluluğa alınamayacağını düşünen Demirel; "Şimdi sırası değil!" diyerek öneriyi reddetmiştir.²²⁸ Ülke içindeki karışıklık ve siyasi istikrarsızlık dış politika önceliklerine verilen önemi azaltmış ve ikinci plana atmıştır. Ayrıca bu noktada Türk yöneticiler, "Yunanistan nasıl olsa giremez" veya "Yunanistan'ı AET kabul etmez" anlayışıyla umursamaz bir tavır sergilemiş ve iç politikaya daha ağırlık vermişlerdir.

20 Ocak 1976 tarihinde yapılan Ortaklık Konseyi toplantısında Yunanistan'ın üyelik başvurusu, mali yardımlar, Katma Protokolün uygulanması gibi bazı sorunlar görüşülmüş ama alınan kararlar yeterli olmamıştır. Türkiye Katma Protokol'ün 60. maddesine dayanarak 25 Aralık 1976'da tüm yükümlülüklerini tek taraflı olarak dondurmıştır. Bu tarihten itibaren de Türkiye'nin Avrupa önünde sahip olduğu öncelik kaybolmaya başlamıştır.²²⁹

²²⁵ William Hale, **Türk Dış Politikası 1774-2000**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2003, s. 153

²²⁶ Tekeli- İlkin, **a.g.e.**, s.240

²²⁷ Harun Arıkan, "*Avrupa Birliği Türkiye İlişkilerinde Yunanistan Faktörü*", **İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, No:28, Mart 2003, s. 118

²²⁸ Şerafettin Turan, **Türk Devrim Tarihi (5. Kitap) Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (27 Mayıs 1960- 12 Eylül 1980)**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2002, s.321

²²⁹ Karluk, **a.g.e.**, s. 395

Bu gelişmeler neticesinde, 1978 yılının sonbaharında Türkiye Brüksel’de yapılan görüşmelerde AET’ye yükümlülüklerin dondurulması talebinde bulunmuştur. Ancak bunun geçici bir uygulama olacağı belirtilmiştir. Türkiye ayrıca, AET’nin beş yılda 4 milyar dolar kredi sağlamasını, Akdeniz ülkelerine verilen ödünlerin Türkiye’ye de verilmesini ve bazı sanayi dışsattım ürünlerine konan kısıtlamaların kaldırılması taleplerinde bulunmuştur.²³⁰

Topluluk, dondurma kararını kabul etmiş ancak 5 yıl süreyle hiçbir yeni ödün verilmemesine, yeni mali protokol ile ilgili görüşmelerin hemen başlamasına, Türkiye’ye acil 100 milyon dolar yardım verilmesine, işçi dolaşımı durumunun korunmasına ve bu durumun 1982’de yeniden değerlendirilmesine karar vermiştir.²³¹

1980 yılında İkinci Milliyetçi Cephe azınlık hükümeti iktidarda iken 24 Ocak 1980 kararları alınmıştır. Alınan bu kararlar ile ekonomide iç ve dış dengeyi sağlamak, serbest piyasa ekonomisini yaygın hale getirmek ve Türkiye ekonomisinin dışa açılmasını sağlamak amaçlanmıştır.²³² Şubat 1980 tarihinde, tekrardan dışa açılma politikası izlemeye karar veren Demirel Hükümeti, AET ile ilişkilerin canlandırılması amacıyla Brüksel’de görüşmelere başlamıştır.²³³

Bu görüşmeler neticesinde Topluluk bazı öneriler sunmuştur. Bu öneriler; tarım sektöründeki gümrüklerin 1987’ye kadar tamamen kaldırılacağı ama miktar kısıtlamaları gibi tarife dışı engellerin kalacağı yönünde olmuştur. Türk işçilere son derece geniş kolaylıklar sağlanacağı belirtilmiştir. 5 yıl süreli mali protokolle Türkiye’ye 600 milyon dolar kredi ve 75 milyon dolar hibe verileceği söylenmiştir. Dönemim Dışişleri Bakanı Hayrettin Erkmen, üyelik için başvurunun bir an önce yapılması yönünde Demirel’e ısrarda bulunmuştur. Ancak 5 Eylül 1980’de Erkmen’in bir gensoruyla bakanlıktan düşürülmesi ve ardından gelen 12 Eylül askeri darbesi ile AET ile ilişkiler çalkantılı bir döneme girmiştir.²³⁴

Darbenin hemen ardından Orgeneral Kenan Evren, AT, Avrupa Konseyi ve demokratik ülkelerin üyesi bulunduğu diğer kuruluşlarla mevcut bulunan anlaşmalar çerçevesinde ilişkilerin yürütüleceğini vurgulamıştır. Topluluk tarafında ise bu

²³⁰ Alkın, *a.g.m.*, s.201

²³¹ Aynı yer

²³² Tekeli- İlkin, **Avrupa Topluluğu**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1993, s. 21

²³³ Karluk, **a.g.e.**, s.398

²³⁴ Erhan-Arat, *a.g.m.*, s. 852

durum iki farklı görüş ortaya çıkarmıştır. Bazı ülkeler ilişkilerin askıya alınması gerektiğini savunurken, bazıları ise Türkiye ile olan ilişkilerin olduğu gibi devam etmesi gerektiğini savunmuşlardır. Ancak bu yumuşak tavır sonraları sertleşecek ve çok partili sistemin ve demokrasinin askıya alınmasından dolayı Türkiye, Topluluk ülkeleri tarafından kınanmıştır.²³⁵

3.2. Yunanistan'ın AET'ye Girişinin Türkiye'de Değerlendirilmesi

Yunanistan, 28 Mayıs 1979 tarihinde AET'ye tam üyelik için katılım anlaşmalarını imzalamış ve 1 Ocak 1981 tarihinde AET'ye tam üye olmuştur.²³⁶ Özellikle Yunanistan'ın tam üye olduğu 1981 yılında Türkiye'de 12 Eylül 1980'de yönetime el koyan askeri yönetim vardır. Bu dönemde onlarca gazeteci, yazar ve siyasi mahkemeye çıkarılıp tutuklanmışlardır. Yayın yasakları ve sansürün hâkim olduğu süreçte hemen her görüşten gazete ve dergiye de kapatma cezası verilmiştir.²³⁷ Yunanistan'ın AET'ye girişi basında yer bulmuş olmakla birlikte, bu konunun Türkiye için önemi göz önüne alındığında bunun yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu durumun nedeninin ise Yunanistan'ın AET'ye üye olduğu zamanın Türkiye'de askeri yönetim iş başında olduğu bir tarihe denk gelmesi, bundan dolayı da siyasi faaliyetlerin yasaklı ve siyasi partilerin kapalı olması nedeniyle yeterince tartışılmadığı görülmektedir.

Ancak kısmen Yunanistan'ın AET'ye üyeliği bazı basın-yayın organlarında yer bulmuştur. Gerek 28 Mayıs 1979 gerekse 1 Ocak 1981 tarihlerinden sonraki günlerde Yunanistan'ın AET'ye üyeliği ile ilgili yapılan açıklamalar ve yazılan yazılar ağırlıklı olarak ekonomik ve siyasi bakımdan ele alınmıştır. Bu yazılarda genel olarak Türkiye'nin olumsuz etkileneceğine yönelik yorumlar yapılmıştır. Yunanistan'la hemen hemen aynı tarihlerde Toplulukla ilişkilere başlayan ancak birçok farklı nedenden müzakerelere başlayamayan Türkiye'de, komşu Yunanistan

²³⁵ Çağrı Erhan-Tuğrul Arat, "Avrupa Topluluklarıyla İlişkiler", **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt: II, 12. B., İletişim Yay., İstanbul, 2010, s. 83-84

²³⁶ Kontogeorgis, **İ Evropaiki İdea İ Evropaiki Enosi İ Elada**, s.258

²³⁷ Murat Tokluoğlu, "Basına Baskı", **Tarih Dergisi**, Sayı:8, Ocak 2015, s.50

ile tarih boyunca bir gerilim içinde olan ilişkilerinden dolayı genel olarak Yunanistan'ın üyeliği olumsuz değerlendirilmiştir.

Cumhuriyet gazetesinin 29 Mayıs 1979 tarihli bir haberinde, Türkiye ile AET arasındaki ilişkilerin çözülemeyecek bir noktada iken komşumuz Yunanistan'ın, Atina'da imzalanan anlaşmayla Topluluğa onuncu üye olarak katıldığı bildirilmiştir. Müzakereler esnasında Karamanlis'in Türkiye'ye dönük bir yumuşama sergilemiş olduğunu ancak görüşmeler olumlu sonuçlandıktan sonra Atina'nın birden tutum değiştirdiğinin gözlemlendiği ifade edilmiştir. Cumhuriyet, Yunanistan'ın AET ile üyelik anlaşması imzalaması ile ilgili olarak dönemin Başbakan'ı Bülent Ecevit'in açıklamalarına geniş bir yer vermiştir. Başbakan Bülent Ecevit açıklamasında: “ *Ortak Pazarda tam üyelikleri kesinleşinceye kadar, Türkiye ile aralarındaki sorunları çözmek istermiş gibi, bu yönde çaba göstermiş gibi görünen, davranan Yunanistan, bu husus kesinleştikten sonra, yani Ortak Pazar köprüsü geçildikten sonra birdenbire tutumunu, davranışını değiştirmiş* ” demektedir. Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı katı bir tutum ve davranış içine girdiğini belirten Ecevit, Batılı müttefiklerimizin ve ortaklarımızın bundan bazı sonuçlar çıkarmaları gerektiğini düşünmektedir.

Ecevit, ayrıca Türkiye'nin, Yunanistan'ın AET'ye üyeliği ile ilgili kaygılarını Batılı ülkelere özetlemiştir. Türkiye'nin, Yunanistan'ın, AET'ye üye olmasıyla birlikte ikili ilişkilerde Topluluğa güvenerek birçok sorun yaratacağı endişesi içerisinde olduğunu dile getiren Başbakan, “ *Karamanlis yönetimi, AET üyeliğinin arkasına sığınarak ikili sorunlara katı bir yaklaşım içinde olmamalıdır* ” demektedir. Ecevit, Türkiye ile AET arasında, Yunanistan'ın üyeliği de dikkate alınarak yeni bir sürecin başlaması gerektiğini savunmaktadır. Türkiye'nin Topluluğa üyeliği yolunda Yunanistan'ın takınabileceği engelleyici tutuma değinen Ecevit, Yunanistan'ın veto hakkına sahip olmasının Ankara'da bazı endişelere kaynaklık ettiğini belirtmiştir. Ecevit, ayrıca iki ülkenin birçok aynı tarım ürünü ihraç etmesinin, Türkiye'ye bu doğrultuda Avrupa içerisinde pazar kaybına yol açacağına kesin gözüyle bakıldığını ve Topluluğun bu konuda gerekli önlemleri alması gerektiğini aktarmıştır. AET ile ilişkilerin yeniden ve Yunanistan da hesaba katılarak düzenlenmesini isteyen Ecevit'in, son maddede Ege Denizi'nde yaşanan iki ülke arasındaki sorunlar ile ilgili olarak hassas dengenin korunması gerektiğinin altını çizmiştir. “ *Nazik dengenin* ”

bozulması Ankara'ya göre hiç beklenmeyen "Patlamalar" a yol açabilecektir" diyerek konuşmasını sonlandırmıştır.²³⁸

Gazetede Başbakan Bülent Ecevit'in açıklamalarından sonra, Topluluğun bu kaygılara ne oranda cevap vereceğinin tartışma konusu olduğu eklenmiştir. Ayrıca önemli bir diğer noktanın ise Türkiye'deki bazı çevrelerin "tren kaçıyor, biz de hemen tam üyelik için başvuralım" aceleciliğinin söz konusu olduğu belirtilmiştir. Bu tür bir girişimin Türkiye ekonomisine ne gibi artıları veya eksileri olabileceğinin ölçülüp tartılması gerektiği vurgulanarak yazıya son verilmiştir.²³⁹

Tercüman Gazetesi, Yunanistan'ın AET ile tam üyelik anlaşması yaptığı 28 Mayıs 1979 tarihinin ertesi günü Türkiye Dışişleri Bakanlığı sözcüsünün Yunanistan'ın üyeliği ile ilgili olarak yapmış olduğu açıklamaya yer vermiştir. Dışişleri Bakanlığı sözcüsü: "*Türkiye, Yunanistan'ın AET'ye tam üyeliğinin Türkiye-AET ilişkilerinin geleceğine yapacağı etkiler üzerinde titizlikle durmaktadır*" demektedir. Yunanistan'ın AET'ye katılmasının, hem Türkiye-AET ilişkilerini hem de Türkiye-Yunanistan ilişkilerini etkileyeceğini dile getiren sözcü, bu üyeliğin tüm bu ilişkilere yeni bir boyut kazandıracağını belirtmiştir. "*Bu konudaki görüş ve isteklerimiz topluluğa ve üye ülkeler zamanında iletilmiş ve her fırsatta vurgulanmıştır*" denilen açıklamada, hiçbir aşamada Türkiye'nin Yunanistan'ın tam üyelik başvurusuna karşı çıkmadığının altı çizilmiştir. Ancak bu katılmanın Türkiye-AET ilişkilerinde ortaya çıkacağı bazı önemli sorunlar doğuracağı endişesi hâkim olduğu için AET tarafından önlem alınması gereği de vurgulanmıştır. "*Katma protokolün 56. maddesi*²⁴⁰ *uyarınca bu konuda ortaklık konseyi içinde yapılan çalışmalar yoğunlaştırılmalı ve bir an önce sonuca kavuşturulmalıdır*" denilen açıklamada, Türkiye ile Yunanistan arasındaki ikili sorunların Yunanistan'ın tam üyeliğinden sonra yeni boyutlar kazanması olasılığına karşın üye ülkelerin gerekli önlemleri almaları gerektiği belirtilmiştir.²⁴¹ Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı takınabileceği olumsuz tutumdan çekinen yetkililerin, bunun önüne geçebilmek içinse AET nezdinde gerekli başvuruları yaparak önlem aldıkları da görülmektedir.

²³⁸ **Cumhuriyet**, 29.05.1979

²³⁹ Aynı yer

²⁴⁰ **Katma Protokol- Madde 56:** Bir üçüncü devletin Topluluğa katılması halinde, Türkiye ve Topluluğun Ortaklık Anlaşması'nda belirtilen karşılıklı çıkarlarının dikkate alınmasını sağlamak amacıyla, Ortaklık Konseyi'nde duruma uygun danışmalar yapılacaktır. Katma Protokolün tamamı için bnz. http://www.abgs.gov.tr/files/ardb/katma_protokol.pdf Erişim Tarihi: 05.02.2015

²⁴¹ **Tercüman**, 29.05.1979

Askeri yönetim döneminin Dışişleri Bakanı İlder Türkmen, Yunanistan'ın AET'ye resmen tam üye olduğu 1 Ocak 1981 gününün hemen ertesi günü yaptığı açıklamada; Topluluğun, 1 Ocak 1981'den itibaren de şimdiye kadar izlemiş olduğu tutumu değiştirmeyeceği yönünde teminat verdiğini ve ortaklık ilişkimizin Yunanistan'ın katılmasından etkilenmeyeceği görüşünü Türkiye'ye resmen bildirdiklerini söylemiştir. Türkiye'nin Avrupa ile ilişkilerinin, Yunanistan'ın üye olmasıyla onlu Avrupa olarak adlandırılan Toplulukla aynen sürdürüleceği belirtilmiştir. *“Bu güne kadar Topluluk, Türk-Yunan anlaşmazlıkları dışında kalmış ve bunu bünyesi içersinde tartışma konusu yapmamıştır”* diyen Bakan, bu tutumun Yunanistan'ın üyeliğinden sonra da süreceğinin garantisini vermiştir. Çünkü Türkiye ile Topluluk ilişkilerini Yunanistan'ın üyeliğinin etkilemeyeceği Avrupalı yetkililer tarafından garanti edilmiştir. Türkmen'e göre Yunanistan, Ortak Pazar'a girmesiyle aslında bir yerde Ortak Pazar'ın Türkiye'ye karşı üstlenmiş olduğu vecibeleri de yerine getireceğini taahhüt etmiştir. Yunanistan'ın AET'ye katılmasıyla tarım ürünleri ihracatımızda bazı güçlüklerin belirebileceğini söyleyen Bakan, bu üyeliğin topluluk ülkelerinde çalışan Türk işçilerini etkilemeyeceği yönünde görüş beyan etmiştir. Yunan yetkililerin de, Yunanistan'ın AET'ye tam üye olmasının Türkiye aleyhine kullanmayı düşünmediklerini belirttikleri aktarılmıştır.²⁴²

Dışişleri Bakanı'nın yapmış olduğu bu değerlendirmenin, bir yerde Yunanistan'ın AET'ye üyeliğinin ülkede yaşanan çekinceleri gidermek amacıyla yapıldığı anlaşılmaktadır. Birçok çevre tarafından Yunanistan'ın üyeliğinin Türkiye'ye sorunlar çıkaracağı düşünülmüş ve bu üyeliğin AET ile ilişkileri olumsuz etkileyeceği varsayımı oluşmuştur. Dışişleri Bakanı İlder Türkmen tüm bu olumsuz havayı dağıtmak istemiştir. Bunu için de Topluluk yetkilileri ile yapılan görüşmelerde bu tarz çekincelerin yersiz olduğu ve ilişkilerde Yunanistan'ın etkisi olmayacağı yönünde garanti alınmıştır. Bunca yıllık devlet geleneği olan Türkiye'de, diplomaside ilişkilerin söz üzerinden değil de kâğıt üzerinden yürüdüğünü ve sözlü garantilerin uluslararası ilişkilerde hiçbir değerinin ve garantisinin olmadığını bilmesi gerekmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, Yunanistan'ın tam üyeliğinden önce de yine Topluluk yetkililerinden sözler alınmış ve bu sözler havada kalmıştır.

²⁴² Cumhuriyet, 02.01.1981

Türkiye'nin bu endişelerini gidermek ve Yunanistan'ın Topluluğa üye olmasıyla oluşabilecek sorunlar için yapılan başvurular ise basında şu şekilde yer bulmuştur:

Yunanistan'ın AET'ye tam üye olarak katıldığı 1 Ocak 1981 tarihinde yayınlanan Cumhuriyet gazetesinin haberine göre; Yunanistan'ın üyeliği ardından Türkiye'nin haklarının etkilenmemesini amaçlayan uyum görüşmeleri yapılacağı bildirilmiştir. Haberin devamında, bu görüşmelerin sonucunda da Yunanistan'ın topluluğa katılmasıyla ilgili Türkiye'yi ilgilendiren bir tamamlayıcı protokolün imzalanacağı aktarılmıştır.²⁴³

Milliyet'in haberinde ise Yunanistan'ın, AET'de Türkiye'ye karşı yükümlülükleri için uyum görüşmeleri yapılacağı bildirilmiştir. Habere göre, Yunanistan'ın AET'ye üye olmasıyla beraber AET üyesi ülkelerin Türkiye'ye uyguladıkları gümrük ve vergi muafıklarını Yunanistan'ın da uygulaması yükümlülüğü ortaya çıkmıştır. Tam üyeliğe giren Yunanistan'ın, Türkiye'den ithal edeceği tüm sanayi mallarına sıfır gümrük uygulaması, ayrıca 1 Ocak 1981'de AET ülkelerinin Türk tarım maddeleri üzerindeki gümrükleri kademeli olarak indirime tabi tutma kararını Atina'nın da aynen kabullenmesi gerekmektedir. Türkiye nihai hedefinin tam üyelik olduğunu belirtecek ve Yunanistan'a gösterilmesi istenen kolaylıklar yanında kendisinin de bazı tavizlerden yararlandırılmasını isteyecektir.²⁴⁴

Tercüman Gazetesi bir haberinde ise Türkiye-AET arasında yapılan görüşmelerin ana konusunun Yunanistan'ın Topluluğa tam üyeliğinin ne gibi sonuçlar meydana getirebileceği olduğu belirtilmiştir. Bu sonuçlar arasında Türk tarım ürünlerinin Yunanistan'ın tam üyeliğinden kaynaklı pazar kaybının engellenmesi için Özellikle tedbirler alınması gerekliliği Türkiye tarafından belirtilmiştir.²⁴⁵

İlk başta Türkiye'nin AET ile ilişkileri Yunanistan'la neredeyse paralel ilerlerken Yunanistan bir anda büyük bir yol kat etmiştir. Yunanistan'ın tam üyeliğe doğru ilerlediğini gören ve bu yarışta geri kalan Türkiye'de önce bu üyeliğin gerçekleşmeyeceğine dair düşünceler öne çıkmıştır. Ardından Türkiye'nin bu

²⁴³ Cumhuriyet, 01.01.1981

²⁴⁴ Milliyet, 04.01.1981

²⁴⁵ Tercüman, 20.01.1981

üyeliğe engel olacağı söylemleri artmıştır. Son olarak da artık Yunanistan'ın üyeliği kesinleştiğinde ise sadece duyulan kaygılar dile getirilmiş ve bir AET üyesi ülke olduğu gerçeği kabullenerek Yunanistan ile ilişkiler yeniden düzenlenmeye çalışılmıştır.

Siyasilerin Yunanistan'ın üyeliği ile fazla ilgilenmedikleri görülmüştür. Somut adımlar atmak ve kesin kararlar vermek yerine sadece Türkiye'nin bu üyelikten kaygı duyduğu dile getirilmiş ve gerek Yunanistan ile ilişkilere gerekse AET ile ilişkilere zarar gelmemesi amacıyla bazı önlem niteliğinde başvurular yapılmıştır.

İncelenilen döneme bakıldığında Yunanistan'ın AET'ye üyeliğine dair birçok farklı görüşün olduğu ortaya çıkmıştır. Buna karşın yazılan köşe yazısı ve makalelerde, yapılan haberlerde ve verilen demeçlerde belli başlı görüşlerin daha hâkim olduğunu söylemek mümkündür.

İlk olarak, Yunanistan'ın üyeliğini bir başarı olarak gören, bu başarıyı takdir eden, bundan Türkiye'nin ders çıkarması gerektiğini düşünen, Türkiye'nin Topluluğa üye olması gerektiğini ileri süren, açık piyasa ekonomisini savunan yazı ve haberleri incelenecektir. Bu yazıların bazı bölümlerinde ise o dönem ülke yönetiminde söz sahibi olan politikacılar, devlet adamları ve aydınlar da Türkiye'nin Yunanistan'ın gerisinde kaldığı için eleştirilmiştir.

Tercüman gazetesinde yer alan bir yazıda, İktisadi Kalkınma Vakfı Eski Başkanı (1976-1978) Ertuğrul Soysal şunları söylemiştir: *“Bu üyelik Yunanistan için çok büyük bir öneme sahiptir. Karamanlis için de başarılı ve önemli bir olaydır. Kararlı ve yapıcı politikası, sabır ve uluslararası itibarıyla bütün gücünü ülkesini Avrupa'nın ortağı yapmaya adanmıştır.”* Soysal, Karamanlis'i bu başarının baş aktörü olarak görmüştür. Soysal'a göre, bundan sonra Yunanistan'ı ekonomik ve sosyal seviyelerdeki farklılıklardan dolayı ciddi sorunlar beklemektedir. Ancak Yunanistan'ın Batı Avrupa Topluluğu'nun refahına, hayat tarzına riskleriyle beraber talip oluşunun ve bunu başarmasının takdiri ve tebriki hak eden bir gelişme olduğunu vurgulamıştır. Topluluğun da tam üyelik talebini kabul ederek Yunanistan'a olan güvenini ortaya koyduğunu belirtmiştir. Soysal: *“Yunanistan çalışkanlığı, azmi, değerli liderleri ve batıya dönük akılcı politikalarıyla zenginlerin, özgürlükçülerin ve gerçek demokrasilerin arasında yerini almasını böylece başardı”* demiştir. Yazısının sonunda, komşumuz Yunanistan'ı bu başarısından dolayı kutlamıştır. Türkiye'yi

AET'den uzaklaştıran politikaların memlekete yalnızca zarar ve gerilik getireceğini savunan Soysal, Türkiye'yi batıdan koparmanın ve ağır bir devletçilikle kalkındırma çalışmalarının memleketi çıkmazlara sürükleyeceğini belirtmiştir. Soysal'a göre, komşu Yunanistan, Türkiye için güzel bir örnektir. Türkiye de Avrupa yolundan sapmadan, daha açık bir ekonomik politika izlemeli ve Avrupa'ya uyum sağlamalıdır.²⁴⁶

İktisatçı ve İstatistikçi Haluk Cillov, Milliyet gazetesindeki "*Yunanistan Zenginler Kulübüne Giriyor*"²⁴⁷ başlıklı köşe yazısına, 28 Mayıs 1979'da Yunanistan ve AET arasında imzalanan üyelik anlaşmasının 1981 yılında on üye ülke parlamentolarından geçerek yürürlüğe gireceğini belirterek başlamıştır. Cillov, "*bu sonucun alınmasında Yunanistan'ın ciddi çalışmasının büyük rolü olduğunu kabul etmek gerekir*" demiştir. Atina'nın kalkınma planlarını Türkiye'nin tersine hep topluluğa katılma koşullarına göre hazırladığını dile getiren Cillov, bunun yanı sıra Yunanistan'ın, ekonomisini de bu uyumluluğu gerçekleştirmek üzere geliştirdiğini belirtmiştir. Yunanistan'ın bu çalışmalar neticesinde kişi başına düşen milli gelirinin 2830 dolar olduğunu söylemiştir. Bu rakam Türkiye'de ise komşu Yunanistan'ın milli gelirinin yarısından bile daha az olan 1130 dolardır. Cillov, Avrupa'nın zenginler kulübüne giren Yunanistan'ı, *Batı kafası ile düşünmesini, işadamları gibi davranmasını ve ideolojik saplantılar yerine ülkenin ekonomik çıkarlarına öncelik veren yöneticiler yetiştirmesini başarmış bir ülke olarak görmektedir*. Yazıda, bu davranışın yanlış politikada değil ekonomide de ülkelere güç kazandırdığının altı çizilmiştir. Cillov, Yunanistan'ın becerikliliği ve akıllı davranışını takdir etmekte ve Yunanistan'ı bu büyük başarısından dolayı kutlamaktadır. Cillov'a göre Yunanistan, günlerini laf, umut ve slogan üretimiyle geçirmemiştir ve bunun da mükâfatını almıştır. Türkiye'nin ise AET'deki 15 yıllık ortaklık süresine rağmen, topluluğa karşı tutumu hala kesinlik kazanmış değildir. Haluk Cillov yazısını bitirirken, komşu Yunanistan'ın bu başarısını gıpta ile seyrettiğini, ülkenin izlediği dış rekabete kapalı bu hazin politikaya ve Yunanistan'ın tam üyeliği hakkındaki endişeleri duyurmak dışında bir şey yapamama durumuna, üzülmekten başka elden başka bir şeyin gelmediğini belirtmiştir. Haluk Cillov, AET yolunda Türkiye'de izlenen yanlış

²⁴⁶ Ertuğrul Soysal, "*Yunanistan'ın Tarihi Başarısı*", **Tercüman**, 28.05.1979

²⁴⁷ Adı geçen bu makale, Milliyet gazetesinde yayımlandıktan sonra birçok gazete ve dergide de yayınlanmıştır.

politikayı ve politikacıları açık bir şekilde eleştirmiştir. Ülkeyi yönetenlere, Yunanistan'ın üyeliği ile ilgili endişeleri duyurmaktan ziyade, Topluluğa katılma yolunda kesin adımlar atmaları gerektiğini, tam üyelik için bir an önce harekete geçmelerini önermiştir.²⁴⁸

Bir başka yazısında, Cillov'un, düzenli olarak yazmış olduğu İktisat ve Maliye dergisinde Yunan ekonomisini değerlendirmiş olduğu görülmektedir. Cillov, 9,3 milyonluk küçük bir nüfusa sahip olan Yunanistan'ın son beş yılda ekonomik alanda gerçekleştirdiği işlerin büyük bir başarı olarak kabul edilmesi gerekliliğini savunmaktadır. Makalenin yazıldığı, Yunanistan'ın AET ile katılım anlaşmasını imzaladığı 1979 yılında Türkiye'nin kişi başı 1000 dolar civarında gelire sahip olduğunu belirten Cillov, Yunanistan'da ise bu rakamın 3000 dolar olduğunu söylemektedir. Türkiye'nin hala ülke kalkınması için sistem tartışmalarına devam ettiğini, bunun yanı sıra Ortak Pazar'la ilişkilerimizi dondurma gayreti içinde olduğunu vurgulayan Cillov, komşumuzun *piyasa ekonomisini benimsemiş, azimli tutumu ve disiplinli çalışmaları neticesinde Topluluğa katılma yolunda sonuca ulaşmış* olduğunu vurgulamaktadır. Yazar, birkaç yıl sonra Yunanistan'ın, zenginler kulübünde söz sahibi olacağını da eklemiştir. Cillov'a göre, bu bakımdan Yunanistan'daki bu gelişmeler, Türkiye tarafından komplekse kapılmadan çok yakından izlenmelidir.²⁴⁹

Haluk Cillov yine aynı dergide, 1981 yılında kaleme aldığı bir makalesinde bazı saptamalar yapmıştır. Buna göre, Yunanistan'ın topluluk içindeki tam üyelik durumunu gerçekleştirmek için beş yıllık bir geçiş döneminden geçmesi gerektiğini, bu süre içerisinde; % 25 dolaylarında seyreden enflasyon hızının düşürülmesi gerektiğini, tarım sektörünün milli hâsılaya katkısının artırılması, Yunan sanayisinin ortaklık ülkeleriyle rekabet edebilecek seviyeye ulaşması gerektiğini belirtmiştir. Böylece Yunanistan'ın, bu kararlı ve disiplinli tutumu sayesinde 1986'da bu mutluluğa da erişeceğini söylemektedir.²⁵⁰

Cillov, Topluluğa katılmasıyla birlikte, Balkanlar ve Ortadoğu ülkeleri içerisinde ekonomik ve siyasi önemini arttıran Yunanistan'ın, ayrıca Türkiye'nin

²⁴⁸Haluk Cillov, "Yunanistan Zenginler Kulübüne Giriyor", **Milliyet**, 29.05.1979

²⁴⁹Haluk Cillov, "Yunanistan Ekonomisi", **İktisat ve Maliye Dergisi**, Cilt:XXVI, Sayı:8, Kasım 1979

²⁵⁰Haluk Cillov, "Yunanistan'ın AET'ye Katılması Etikeleri", **İktisat ve Maliye Dergisi**, Cilt: XXVIII, Sayı: 2, Mayıs 1981, s. 71

Topluluk piyasasına sattığı (tütün ve kuru üzüm gibi) özellikle tarım ürünlerinin rekabet gücünü zayıflatmış olduğunu belirtmiştir. Ülke ihracatında önemli bir yeri olan pamuk ipliği ve tekstil mamullerinin AET pazarlarında satılmasında da ek güçlüklerle karşılaşılacağını söyleyen Cillov, Yunan işçilerin serbest dolaşım hakkı elde etmesiyle, Türk işçilerin bu ülkelerde yeni iş bulmakta zorlanacaklarını da düşünmektedir.²⁵¹

Cillov'a göre, Batı Avrupa ile ilişkilerin akıbeti Yunanistan'ın elindeki maddi ve hukuki imkânları kullanıp kullanmamasına bağlıdır. *“Türkiye bugünkü gibi kararsız ve isteksiz tutumunu sürdürürse asla AET'ye üye olamaz”* diyen Cillov, *“ancak ekonomisini güçlendirir, sahip olduğu yer altı ve yerüstü zenginliklerini değerlendirmeyi başarır ve siyasi ve ekonomik üstünlüğünü kanıtlayabilirse, Yunanistan'ın muhtemel engellemelerinden çekinmesine hiçbir sebep kalmaz”* demektedir.²⁵²

Dönemim önemli gazetecilerinden Necati Zincirkıran, Günaydın gazetesinde yazdığı köşe yazısına; *“Türkiye'ye vize uygulanan ülkelerde artık Yunan işçileri serbestçe dolaşacaklardır”* diye başlamıştır. *Avrupa vatandaşı olmak büyük bir ayrıcalıktır* diyen Zincirkıran, Yunanistan'ın bu aşamaya gelebilmek için çok çaba sarf ettiğini ve bu çabalarının sonucuna ulaştığını belirtmiştir. Türkiye'de *“Girelim mi girmeyelim mi?”* tartışmaları yaşanırken, Yunan halkının bu günler için ne yapmaları gerekiyorsa yaptıkları ileri sürülmüştür. Bu üyelikle birlikte Yunanistan'ın, yabancı sermayeye kapılarını ardına kadar açtığı vurgulanmıştır. Yunan halkı, AET'ye üye olarak artık bir Avrupalı gibi düşünmeye ve çalışmaya başlamıştır. Sonuçta Yunanistan Avrupalı bir ülke olmuştur. Zincirkıran, Yunanistan'ın Topluluğa katılımını büyük bir başarı olarak görmektedir. Komşu ülkenin bu başarısını takdir ve tebrik etmektedir. Günaydın yazarı Necati Zincirkıran'a göre; Yunanlılarla beraber çıktığımız bu yarış kaybetmemize neden olanlar beceriksiz bürokratlarımız, iç pazar kaymağını kolayca yemeğe alışmış bir kısım işadamlarımız, tutucu olarak vasıflandırdığı, doktriner görüşlere kendilerini kaptırmış sözde aydınlarımız ve devlet adamlarımızdır. *“Buna bir de batı kulübünü düşman gibi gören ve şeriatçı Erbakan'ın gayretleri ve torpillemelerini de eklersek neden yaya kaldığımızı daha iyi anlarız”* diye de eklemiştir. O dönem yapılan en sert

²⁵¹ A.g.m., s.72

²⁵² Aynı yer

eleştirilerden birini yapan Zincirkıran, Avrupalı olamamanın sıkıntısını yarın bu ülkenin evlatlarının daha ağır şekilde çekeceğini ve bundan dolayı buna neden olanlar hakkında hiç de iyi konuşmayacaklarını düşünmektedir. AET'ye üye olunamadığı için gelecekte çok sorun yaşanacağını ve pişmanlıklar duyulacağını da belirtmiştir.²⁵³

Daha önce değinilen Dışişleri Bakanı İlder Türkmen'in açıklamasında Avrupa'daki Türk işçilerin bu üyelikten etkilenmeyeceği aktarılmıştır. Ancak Necati Zincirkıran ve Haluk Cillov'un düşüncelerine bakıldığında vize olmadan ve bir Avrupa vatandaşı olarak Yunan işçilerinin AET üyesi ülkelerde daha rahat iş bulacağı görülmüştür. Türk işçileri açısından vize uygulaması büyük bir sorunken, Yunan işçilerinin de serbest dolaşıma girmesinin iş kaybına yol açacağı tahmin edilmektedir.

Yeni Asır Gazetesindeki yazısında Kemal Karhan, Türkiye'nin bir taraftan iktidar muhalefet sürtüşmeleri diğer taraftan iktidar partisi içindeki iç mücadelenin patlamaları ile oyalanırken, komşumuzun sessiz sedasız medeni memleketler ortamına giriş yaptığını duyurmuştur. Yeni Türk Devletinin temelinde yatan inkılâpların tek bir amaca yönelik olduğunu vurgulayan Karhan, o amacın da Türk toplumuna batı görünümü vermek olduğunu söylemiştir. Karhan'a göre Avrupa Ekonomik Topluluğu'na katılmamıza en büyük engel Türkiye'nin Toplulukça tarıma itilmesinden kaynaklanmaktadır. Ancak tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş yapmanın yine bizim elimizde olduğunu vurgulamıştır. Karhan, Batı topluluğuna katılmanın ufak ve kolay bir hedef olmadığını belirtirken, Yunanistan'ın bu aşamayı sağlayarak iki ülke arasındaki açığı daha da büyüttüğünü öne sürmüştür.²⁵⁴

Karhan, Zincirkıran ve Cillov'un ortak noktalarının Avrupa yanlısı ve serbest ekonomi düşünceleri olduğu gözlemlenmiştir. AET'ye üye olunması gerektiğini savunan bu kişiler Türkiye'nin bu yarışta geri kalmasını karar alıcıların yetersizliğine bağlamışlardır. Türkiye'nin ideolojik tartışmalardan bir an önce çıkıp önüne net hedefler koyarak üyelik yolunda ilerlemesi gerektiğini savunmuşlardır.

Gazeteci-yazar Ali Gevgilli, Milliyet'te kaleme aldığı köşe yazısında, bugünkü Avrupa uygarlığının ve demokrasisinin temelinde tarihsel Atina demokrasisinin

²⁵³ Necati Zincirkıran, "Kaybettiğimiz Bir Yarış", **Günaydın**, 02.01.1981

²⁵⁴ Kemal Karhan, "Yunanistan'ın Aşamaları", **Yeni Asır**, 01.06.1979

önemli bir dönüm noktası olduğunu söylemiştir. Yunanistan'ın askeri ilişkilerle ABD'ye bağlı bir ülke konumunda olduğunu düşünen Gevgilli'ye göre “*Yunanistan, kalıcı bazı değerleri aramasından dolayı AET'ye üyeliği ile birlikte Avrupa uygarlık çevresine geri dönmüştür*”. “*Artık Atina, NATO'nun sıradan bir piyonu olmaktan çıkmakta ve Avrupa'nın demokrasi kuşağı çerçevesinde kendine bir yer açmaktadır.*” Gevgilli, yazısının devamında Yunanistan'ın bu demokratik atılımının beraberinde yeni ekonomik çözümleri gerçekleştirme sorumluluğu da getirdiğini belirtmiştir. Yine Gevgilli'ye göre; “*Kapitalizm'in yoğun gelişme eşitsizliklerini aşmak ve Yunanistan'a, öteki güçlü AET ekonomilerine salt pazar olmakla kalmayan büyük bir etkinlik sağlamak gerekmektedir.*” On ülkeli bir AET'nin dünya için önemli bir adım olduğunu vurgulayan yazar, daha barışçı ve demokratik gelişimlere susamış toplumların dileğinin, bu açılışın uzun sürede tüm uluslararası yaşama daha olumlu sonuçlar getirmesi olduğunu belirterek yazısını sonlandırmıştır.²⁵⁵

Siyasi tarih üzerine yaptığı çalışmalarıyla bilinen ve aynı zamanda gazetelerde köşe yazarlığı da yapmış olan Fahir Armaoğlu, Yunanistan'ın AET'ye tam üye olmasını, Yunanistan'dan ziyade Türkiye açısından daha önemli bir olay olarak değerlendirmiştir. *Türkiye'nin, uygulanan beceriksiz, akılsız ve belki de kasıtlı politikaların sonucu olarak AET ile bağlarını dondurduğu* düşüncesine sahip olan Armaoğlu, Yunanistan'ın üyeliğinin ise Türkiye açısından büyük sorunlara yol açacağı yorumunda bulunmuştur. Armaoğlu, Yunanistan'ın Batı Avrupa'ya üyelik ile ilgilenirken, Türkiye'nin kendisini Batı Avrupa'dan koparmakta olduğunu vurgulamış ve bu durumun en kısa zamanda düzeltilmesi gerektiğini aksi takdirde bu durumun Türkiye için felaketler doğabileceğini belirtmiştir.²⁵⁶

Armaoğlu, yazısının devamında AET'nin Akdeniz ülkelerine doğru açılması ve Türkiye'nin bu durumda dışarıda kalmasının ülkemiz açısından oldukça sakıncalı olduğunu söylemiştir. Bu üyeliğin Yunanistan'a Türkiye karşısında üstün bir durum sağladığını ve Yunanistan'ın, meselelerin çözümünde bir takım avantajlar elde ettiğini savunmuştur. AET ile ilişkilerin Türkiye'nin geleceği için çok önemli bir yere sahip olduğunu belirten Armaoğlu, mevcut hükümetin bu durumu düzeltmesi gerektiğini söylemiştir. AET ile ilişkilerde tüm sorumluluğun hükümette olduğunu

²⁵⁵ Ali Gevgili, "Atina Demokrasisi ve AET", **Milliyet**, 30.05.1979

²⁵⁶ Fahir Armaoğlu, "AET Türkiye'den Ümidi Kesti", **Tercüman**, 28.05.1979

ve bu ilişkiler düzletilmezse bunun hesabını da yine hükümetin vermek zorunda kalacağını ekleyerek yazısını sonlandırmıştır.²⁵⁷

Fahir Armaoğlu'na göre, “Orta Pazar’a tam üye olan ve NATO’nun askeri kanadına geri dönen Yunanistan’ın bundan sonraki amacı, Türkiye’yi Avrupa dışına itmektir. Ve bunun için her oyuna başvuracağından hiç şüphe edilmemelidir.” Armaoğlu, komşu Yunanistan’a güvenilmemesi gerektiği ve Türkiye ile arasında olan sorunların kendi lehine çözümü için her yolu deneyeceği belirtilmiştir.²⁵⁸

Milliyet’in haberine göre, Yunanistan’ın AET’ye girmesi bazı endişeleri de beraberinde getirmiştir. Yunanistan’ın AET’nin Bakanlar Konseyi’nde, Türkiye’nin makul isteklerine sürekli karşı çıkması, Avrupa Komisyonu’nun mekanizmasından yararlanıp, hazırlanacak ve uygulanacak politikaları Türkiye aleyhine oluşturma çabasına girmesi, Avrupa’nın Ege Denizi’nde bittiği yolundaki yaklaşımlarının politik bir biçimde Avrupa Parlamentosuna sokmaya çalışmaları gibi endişeler mevcuttur.²⁵⁹

Günaydın’ın haberinde, bir süre önce Ortak Pazar’a girecek ülkeler arasında Türkiye’nin de adı geçerken, şimdi geleceğin üye ülkeleri arasında Türkiye’nin adının sayılmıyor olduğu belirtilmiştir. AET’nin, Türkiye’yi sadece bir NATO üyesi olarak gördüğü de vurgulanmıştır.²⁶⁰

Buradan gerek Türkiye’nin AET ile ilişkilerini durdurması gerekse Yunanistan’ın AET’ye tam üye olmasından dolayı artık Türkiye’nin Avrupa’daki konumunun zayıfladığı anlaşılmaktadır. Yunanistan’ın da bunu bir avantaja çevireceği Yunanistan tarafından yapılan açıklamalarda anlaşılmaktadır.

Yunanistan’ın AET ile üyelik anlaşması imzaladığı günün ertesi günü olan 29 Mayıs 1979 tarihinde Cumhuriyet gazetesi, Yunanistan’ın AET’nin onuncu üyesi olduğunu duyurmaktadır. Yunanistan’ın Avrupa Ekonomik Topluluğuna tam üyeliğini sağlayan anlaşmanın Atina’daki imza törenine, Avrupa Konseyi Başkanı Roy Jenkins ve Fransa Devlet Başkanı Valery Giscard d’Estaing katıldığı belirtilmiştir. Ayrıca Cumhuriyet’te, Fransız Le Monde gazetesinin Türk-Yunan

²⁵⁷ Aynı Yer

²⁵⁸ Fahir Armaoğlu, "Yunanistan’ın Oyunları", **Tercüman**, 08.01.1981

²⁵⁹ **Milliyet**, 02.01.1981

²⁶⁰ **Günaydın**, 06.01.1981

ilişkilerini ele alan haberine de kısa bir şekilde yer verilmiştir. Yunanistan'ın AET'ye üyeliği ekonomik olmaktan çok siyasi öneme sahiptir. Yunanistan, Türkiye ile olan sonsuz anlaşmazlıkları karşısında kuvvet kazanmıştır.²⁶¹

1 Ocak 1981 tarihinde Günaydın gazetesi ise “Onlar Avrupalı oldu biz Asyalı” diyerek Yunanistan'ın üyeliğini değerlendirmiştir. Ortak Pazar'a girme yarışımızın Yunanistan'la aynı yıl başladığını belirten haberin devamında, ancak Yunanistan'ın iyi yarıştığı ve yıllarını iyi kullandığı, tam üye olduktan sonra da Ortak Pazar içinde söz sahibi olduğu belirtilmiştir.²⁶²

Türkiye İktisat Gazetesi'ne göre ise Türkiye'nin AET ile ilişkilerini dondurması ve tekrardan canlandıramaması tam üye olan Yunanistan'ın işine yaramıştır.²⁶³

Dönemin İstanbul Ticaret Odası Başkanı Nuh Kuşçulu, Yunanistan'ın AET'ye girmesi ile ilgili olarak yaptığı açıklamada “*Topluluğun bize karşı yükümlülüklerini dondurma kararı, tarım ürünlerimiz ve özellikle pamuk ipliği, konfeksiyona konulan kısıtlamaların sürmesine, işçilerimizin Ortak Pazar'da serbestçe dolaştırılmasında bir iyileştirmeye gidilmemesine, dışsatım gelirlerimizin artmamasına neden olacaktır*” demiştir. Yunanistan, İspanya ve Portekiz'in tam üyeliklerinin, Türkiye benzeri üretim yapıları nedeniyle Türkiye'nin topluluğa yönelik yaş meyve ve sebze, zeytinyağı, şarap gibi önemli tarım ürünleri dışsatımını olumsuz etkileyeceğini söyleyen Kuşçulu, Türkiye'nin ekonomik olarak çok fazla etkileneceğinin altını çizmiştir. Ayrıca bir an önce önlem alınması gerektiğini düşünen Başkan, Türkiye'nin tam üyelik başvurusunun Yunanistan tarafından engellenebileceğini belirtmiştir. Kuşçulu, “*Avrupa Topluluğuna tam üyelik öne sürüldüğü gibi Türk sanayini çöktürmeyecek, tersine çoktandır yapması gereken işin yani korumacılıktan kurtularak, dışa açılması için gereken ortamı açacaktır*” diyerek Türkiye'nin AET'ye üye olması gerektiğini savunmuş ve AET üyeliğinin ekonomik anlamda Türkiye'ye büyük faydalar sağlayacağını altını çizmiştir.²⁶⁴

²⁶¹ Cumhuriyet, 29.05.1979

²⁶² Günaydın, 01.01.1981

²⁶³ Türkiye İktisat Gazetesi, 15.01.1981

²⁶⁴ Milliyet, 29.05.1979

Dönemin Ege Sanayi Odası Meclis Başkanı ve TÜSİAD Başkan Vekili Şinasi Ertan Tercüman'a verdiği demeçte, Yunanistan'ın üyeliğinin Türkiye için çok önemli olduğunu söylemiştir. Yunanistan'ın AET'ye üyeliği, Türkiye ile Topluluk ilişkilerini olumsuz yönde etkileyeceğinin tartışmasız bir gerçek olduğunu belirten Ertan, Türkiye'nin Yunanistan gibi en kısa sürede tam üyelik için gerekli görüşme ortamını yeniden oluşturmasını istemiştir.²⁶⁵

Şinasi Ertan'ın açıklamasında Türkiye'nin bir an önce AET ile ilişkileri geliştirip Topluluğa tam üye olunması gerekliliği anlaşılmaktadır. Yani daha yeni üye olan Yunanistan, AET içinde güçlenmeden ve kendine destek bulmadan ve Türkiye'ye karşı olumsuz yaklaşımlar içine girmeden Türkiye AET'ye üye olmalıdır. Bu yaklaşım, Türkiye için sadece ekonomik çıkarlar için değil aynı zamanda Siyasi çıkarlar açısından da son derece önemlidir.

Dönemin İktisadi Kalkınma Vakfı Başkanı Basri Öztekin, Cumhuriyet'e yapmış olduğu açıklamada; Yunanistan'ın AET'ye girmesinin Türkiye'nin 1995'de öngörülen tam üyeliğini tehlikeye soktuğunu söylemiştir. Öztekin görüşlerini; *“aynı iklim kuşağında yer alan ve aynı tarım ürünlerini yetiştiren ülkemiz açısından bu üyelik olumsuz sonuçlar doğurabilir”* şeklinde ifade etmiştir. Türkiye'deki genel endişeyi Öztekin de dile getirerek, Yunanistan'ın artık veto hakkı kazandığını ve bunun Türkiye'nin tam üyeliğini zora sokacağı yönünde bir açıklama yapmıştır. *“Böylece ülkemiz Batı Medeniyeti'nden sapma veya bu yolda bazı zorluklar yaşayacaktır”* diyen Öztekin, Yunanistan'ın engelleyici bir tavır içine girmesi halinde, bunun iki ülke arasındaki kronikleşmiş sorunlar açısından da bir dezavantaj oluşturacağını altını çizmiştir.²⁶⁶

Görüldüğü gibi AET'ye üye olunması gerektiğini savunan iş dünyasındaki açıklamaların ekonomi ağırlıklı olduğu görülmektedir. Siyasi anlamda da Türkiye'nin, Yunanistan'ın üyeliği karşısında bazı sıkıntılar çekeceğini belirten iş ve ticaret alanlarının önde gelen isimleri, özellikle ekonomik yönden olumsuz etkilenileceğinin altını çizmişlerdir.

²⁶⁵ Tercüman, 30.05.1979

²⁶⁶ Cumhuriyet, 05.01.1981

Şimdiye kadar değinilen yazılarda, Yunanistan'ın üyeliğinin Türkiye'ye ekonomik olarak birçok olumsuz etkisinin olacağı yönünde görüşlerin hakim olduğu görülmektedir. Ancak Vural Savaş ve Gülten Kazgan'ın düşünceleri Türkiye'nin ekonomik anlamda bu üyelikten etkilenmeyeceği yönündedir.

Hukukçu-yazar, dönemin İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Ekonomi Fakültesi Dekanı Prof. Vural Savaş Milliyet'e verdiği demeçte, Yunanistan'ın üyeliği ile ilgili olarak; Türkiye'nin ihracatı açısından olumsuz etkinin ancak narenciye, zeytinyağı ve konfeksiyon ihracatında duyulabileceğini söylemiştir. Ayrıca Savaş; *“Yunanistan'ın AET'ye tam üyeliğinin, Türkiye'nin ise ilişkilerinin bir süre dondurmasının bazı çevreleri telaş ve korkuya düşürmesinin yersiz olduğu, bunun yerine bir an önce güçlü bir ekonomi kurulması çabası içine girilmesi gerektiğini”* belirtmiştir. Yunanistan'ın üyeliğinin hem AET'de hem de Yunanistan'da ciddi ekonomik, sosyal ve siyasal bunalımlara neden olabileceğini de eklemiştir.²⁶⁷

Ekonomist- yazar Prof. Gülten Kazgan ise aynı gazetede demecinde, Yunanistan'ın daha önce de AET ile tarım ürünlerinde gümrük birliğine girdiği için tam üyeliğinin Türkiye ile rekabet koşullarına bu yönde bir etkisinin olmayacağını, ancak Yunanistan'ın bundan böyle AET tarım politikasının fiyat koşullarına tabi olmasının Türkiye üzerinde dolaylı bir etkisi olabileceğini söylemiştir.²⁶⁸

Milliyet'te yer alan bir habere göre, Yunanistan, AET'ye tam üyeliğinin başlamasından sonra, 5 yıllık geçiş döneminden yararlanarak, 14 sanayi ürünüyle 3 tarım ürünü dışalımında ayrıcalık tanınmasını ve gümrük duvarlarının korunmasını istemiştir. Öte yandan bu katılım, Türkiye'nin topluluğa yaptığı dokuma, zeytinyağı, kuru üzüm, tütün dışsattımını olumsuz etkileyecektir. Çünkü Yunanistan aynı ürünleri gümrüksüz ve kısıtlamasız AET ülkelerine satabilecektir. Ayrıca topluluk içi fiyatlar bir hayli yüksek olduğu için Yunanistan bu ürünlerin iç fiyatlarını AET fiyatları düzeyine çıkarabilecek, aradaki farkı sübvansiyon fonundan alacak, böylece Yunan üreticisini eline daha fazla para geçecektir. Bu nedenle Yunanistan'da tarımsal ve sanayi üretiminin artacağı ve Türkiye'nin bugün elde etmiş olduğu avantajların bir hayli azalacağı anlaşılmaktadır. Türk tarafı, Yunanistan'ın, Türkiye'nin tam üyelik

²⁶⁷ Milliyet, 02.06.1979

²⁶⁸ Aynı yer

hedefine erişme çabalarını baltamayacak bir düzeyde tutulmasını isteyecektir. Ankara'daki yetkililere göre AET Türk isteklerine fazla sıcak bakmayacaktır. Bu yüzden Türkiye bir an önce tam üyeliğe yönelik doğrultusunda hareket etmelidir. Bu sorunların giderilmesi için ekonomisini tam üyelik icapları doğrultusunda düzenlemeye başlamalıdır.²⁶⁹

Ticaret Bakanlığı Dış Ticaret Genel Sekreterliğine bağlı AET İşleri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan bir rapora göre, Yunanistan'ın AET'ye tam üyeliği Türkiye'yi ekonomik yönden olumsuz etkileyecektir.

Rapora göre; sanayi alanına baktığımızda, Yunanistan ve Türkiye'nin, bazı istisnalar dışında, sanayi ürünleri gümrük vergilerinden ve miktar kısıtlamalarından muaf tutulmaktadır. Böyle olunca Türkiye'nin bundan fazla etkilenmeyeceği tahmin edilmektedir. Ancak Yunanistan tam üye olarak Topluluk içi rejimden yararlanacak ve Türkiye'ye tekstil alanında uygulanan kısıtlamalara tabi olmayacaktır. Topluluğun amacı, kendi üye ülkelerinin üreticilerini korumak olduğundan, artık tam üye olan Yunanistan bu korumadan yararlanacak ve bu başta Türkiye olmak üzere diğer tekstil ihracatçısı ülkelerin aleyhine olacaktır.²⁷⁰

Tekstil, Yunanistan'ın başlıca ihraç ürünlerinden biridir. Topluluğa katılmasıyla beraber Yunanistan'ın sahip olacağı geniş piyasa imkânları, tekstil alanında daha fazla üretim gücüne sahip olmasını sağlayacaktır. Topluluk da, Yunanistan'la beraber kapasitesinin artması dolayısıyla üçüncü ülkelere daha kısıtlayıcı olacaktır.²⁷¹

Tarım sektörüne bakıldığında, Yunanistan'ın Topluluğa katılmasıyla beraber tarım sektöründe çalışanlar, tarımsal alanlar ve çiftlikler artış gösterecektir. Topluluğun kendine yeterlilik düzeyi artış gösterecek ve ihtiyaç fazlası ortaya çıkacaktır. Diğer yandan Yunanistan, Topluluğun tarım ürünlerin ithalatında üçüncü ülkelere uyguladığı düşük fiyat politikasından kurutulmuş olacaktır. Bu durum da, hemen hemen aynı tarımsal ürünleri üreten Türkiye'nin Topluluğa yönelik ihracatını engelleyeceği düşünülmüştür.²⁷²

²⁶⁹ **Milliyet**, 17.01.1981

²⁷⁰ **İktisadi Kalkınma Vakfı Dergisi**, Yıl: 1, Sayı:2, Nisan 1981, s. 19

²⁷¹ Aynı yer

²⁷² Aynı yer

Bunu takiben Sanayi ve tekstil alanında Türkiye'nin Topluluğa yaptığı ihracatı % 57'8 oranında etkilenmiştir. Tarım alanında ise, fındık, kuru üzüm, kuru incir ve tütünde % 10, diğer tarım ürünlerinin ihracatında ise % 50 oranında bir kayıp olmuştur.

Yunanistan'ın AET'ye üyeliği konusunda diğer bir görüş ise bu üyeliğin siyasi olduğu, Türkiye-Yunanistan ilişkilerine ve Türkiye'nin olası AET üyeliğine birçok etkisi olacağı savunulmuştur.

Gazeteci Mehmet Ali Birand, Yunanistan'ın üyeliğine dair kaleme aldığı yazısında, Yunanistan'ın elde ettiği siyasi gücü maddeler halinde sıralamıştır. Buna göre; Topluluğun alacağı kararlarda Yunanistan'ın onayı gerekecek, her karara veto hakkı olacak, Bakanlar Konseyi'nde yeri olacak, diğer üye ülkeleri etkileyebilecek, Avrupa Komisyonu politikalarında daha etkili olacak, Avrupa Parlamentosu'nda istediği konuyu gündeme getirebilecek ve bunları yaparken hiçbir organda Türkiye bulunmayacaktır.²⁷³

Birand, bu üyelikten sonra Türkiye'nin Yunanistan'ı daha duyarlı ve yakından izleyeceğini ve aleyhte bir kararın altında Yunanistan'ın parmağını arayacağını belirtmiştir. Bunun da kamuoyunda bir düşmanlığa yol açacağını söyleyen Birand, tehlikeli bir dönemin başladığını işaret etmiştir. Birand'a göre, ya Türk-Yunan ilişkileri çok daha karışık bir hal alacak ya da daha sağlıklı bir hal alacaktır. Eğer Yunanistan, tüm Topluluk organlarında Türkiye karşıtı bir tutum içine girerse, Türkiye ile hiçbir şekilde dostluk istemediğini ortaya çıkarmış olacaktır. Bundan dolayı Yunanistan'ın daha dikkatli ve daha duyarlı olması gerektiği vurgulanmıştır. Birand diğer üyelerin yanında Yunanistan'ın etki alanının fazla olmayacağını düşünmektedir. Bu ülkeler Türkiye'yi kollamak isterlerse Yunanistan'ı da bu çerçevede tutmaya zorlarlar. Yunanistan'a, artık AET'ye girdik diye Ege'deki tutumunu sertleştirmemesini öneren yazar, AET'nin kendi çıkarları neyse onu gözettiğini ve Türkiye ile köprüleri atmayı göze alamayacağını altını çizmiştir. Yani AET'nin ipliyle kuyuya inmeyin demektir. Birand, bu üyeliğin Türk-Yunan yakınlaşmasını sağlayabileceğini ve aradaki sorunların çözülmesinde kamuoyuna bir güven hissi

²⁷³ Mehmet Ali Birand, "Ortak Pazar'a Dün Yeni Giren Yunan Dostlara Açık Mektup", **Milliyet**, 02.01.1981

verebileceğini düşünmektedir. Son olarak her şeyin gelecek yıllarda belli olacağı belirtilmiştir.²⁷⁴

Yunanistan'ın üyelikle beraber birçok avantaj sağladığını belirten Birand, yazısında komşu ülkeye bu avantajlara fazla güvenmemesi gerektiğini, Topluluk ne isterse onu yapması gerekeceğini anlatmıştır. Genel olarak iyimser bir dilde kaleme alınan yazıda bu üyeliğin iki ülke arasındaki sorunları çözmek için önemli bir fırsat olduğu, bunun için de Yunanistan'ın düşmanca bir tavır takınmaması gerektiği vurgulanmıştır. Bu ve daha önce incelenen yazı ve haberlerine bakıldığında Mehmet Ali Birand'ın gerek Türkiye- AET gerekse Yunanistan AET ilişkilerini yakından takip ettiği ortaya çıkmaktadır. Bu konuyla ilgilenenler arasında en çok haber yapan ve yazı yazan kişilerin başında gelen Birand AET'deki gelişmeleri de günü gününe takip etmiş ve düzenli olarak Brüksel'de bulunmuştur.²⁷⁵

Hukukçu ve siyasi tarihçi Ahmet Şükrü Esmer, Barış Gazetesinde kaleme aldığı yazısında, Yunanistan'ı AET üyeliğine iten nedenin ekonomik değil siyasi olduğunu belirtmiştir. Esmer'e göre Yunanistan, Avrupa ile organik bir bağ kurmaktadır. Böylece, Türkiye ile Ege ve Kıbrıs anlaşmazlıklarında Avrupa'nın yardımcı olacağını ummaktadır. *"Yunanistan'a göre artık Türkiye ile arasındaki sorunlara AET'de dâhil olmuştur"* diyen Esmer, Yunanistan'ın, Topluluğu bir forum olarak kullanmak istediğini söylemektedir. Yunanistan, bunun neticesinde de Türkiye'nin AET'ye üye olarak girmesini veto edebilecektir. Türkiye, Avrupa ile ilişkilerinde dikkatli olmalıdır.²⁷⁶

Ahmet Şükrü Esmer, bu yazısıyla Yunanistan'ın üyeliğini ekonomik olmaktan çok siyasi olduğu ve bu üyeliği Türkiye'ye karşı bir koz olarak kullanacağı düşüncesini belirterek başta Mehmet Ali Birand olmak üzere bu düşüncelere sahip olanlarla aynı fikirde olduğunu ortaya koymuştur.

Ahmet Şükrü Esmer, bir başka yazısında, Yunanistan'ın AET'ye girmesinin Türkiye ile ilişkilerinde yeni bir dönem açtığını söylemektedir. *"İlişkiler eskiye oranla daha karışık ve tehlikeli bir boyuta mı ulaşacak, yoksa daha da sağlıklı bir"*

²⁷⁴ Aynı yer

²⁷⁵ Mehmet Ali Birand'ın bu konuyla ilgili olarak kaleme aldığı "Türkiye'nin Gümrük Birliği Macerası (1959-1995)", "Türkiye'nin Büyük Avrupa Kavgası 31 Temmuz 1959'dan 17 Aralık 2004'e", "Türkiye'nin Avrupa Macerası" adlı kitapları mevcuttur.

²⁷⁶ Ahmet Şükrü Esmer, "Yunanistan AET'de", **Barış**, 13.01.1981

yöne mi gidecek?” şeklinde bir soru soran Esmer, geçmişe bakılacak olursa bunun olumlu olacağını ummanın hayalperestlik olacağını belirtmiştir. Esmer, Yunanistan’ın bağımsız olduktan sonra, Atatürk ile Venizelos dönemi dışında Türklere karşı sürekli düşman olduğunu, özellikle Kıbrıs Harekâtı’ndan sonra ilişkilerin çok daha kötü bir boyuta ulaştığını söylemiştir. Esmer’e göre, Yunanistan, Avrupa’nın bir parçası olunca kendini güvende görmüştür. Türkiye’nin Yunanistan’dan korkmadığını belirten yazar, Türkiye’nin, Avrupa’nın parçası olmuş Yunanistan’a karşı kendini savunabileceğini vurgulamıştır. Esmer’in Yunanistan’a tavsiyesi; yersiz duyguları bir yana bırakıp, Türkiye ile Atatürk-Venizelos zamanındaki ilişkilere benzer ilişkiler kurmaları yönünde olmuştur.²⁷⁷

Ahmet Şükrü Esmer, Yunanistan’ın AET’ye üye olmasının Türkiye ile örgüt ilişkilerini güncel bir konu haline getirdiğini, Yunanistan’ın veto edeceği varsayımı ile Türkiye-AET ilişkilerinin veto edilemez dereceye gelmesi beklendiğini, ancak Türkiye’nin bu ilişkilere Yunanistan kadar önem vermediğini söylemektedir. Esmer bunun nedeninin de, Türkiye’de AET’yi anlayan politikacıların yok denecek kadar az olmasından kaynaklandığını dile getirerek, bu konuda bir özeleştirme yapmıştır.²⁷⁸

Gazeteci Mustafa Gürsel, Yunanistan’ın AET’ye üye olmasına ilişkin yapmış olduğu haberinde, Yunanistan’ın AET’nin onuncu üyesi olarak katılmasının Türkiye’yi doğrudan etkileyeceğini belirtmiştir. Gürsel, Topluluk üyelerinin, Yunanistan’ın üyelik için başvurduğu 12 Haziran 1975 tarihinden beri yayınladıkları bültenlerdeki, iki ülke arasındaki anlaşmazlıkların çözülmesi yolundaki görüşlerine yer vermiştir. Topluluğun yayınlamış olduğu bu görüşlere göre; Topluluk, iki ülke arasındaki sorunların bir an önce adil ve kalıcı bir şekilde çözülmesini istemektedir. AET, bu anlaşmazlıkların tartışıldığı bir ortam veya bir taraf olmamalıdır. Yunanistan’ın Topluluğa tam üye olması, topluluğun Türkiye ile olan ilişkilerine olumsuz yansımaması amacıyla konsey gereken önlemleri alacaktır.²⁷⁹

Buradan şu sonuca ulaşılabilir: Topluluk, Yunanistan’ın AET’ye üye olduktan sonra Türkiye ile arasında bulunan anlaşmazlıkları, kendi lehine çözmek amacıyla, Topluluk içerisinde destek arayacağını ve bu sorunları Topluluk organlarına

²⁷⁷ Esmer, "Avrupalı Yunanistan İle İlişkiler", **Barış**, 14.01.1981

²⁷⁸ Esmer, "Türkiye- AET", **Barış**, 15.01.1981

²⁷⁹ Mustafa Gürsel, "Yunanistan’ın AET Üyeliği, Türkiye’yi Doğrudan Etkileyecek", **Milliyet**, 28.05.1979

taşıyacağını düşünmektedir. Bu tür ikili ilişkilerde taraf olmamayı seçen Topluluğun ise, bunun önlemini Yunanistan'ın tam üyelik başvurusu yaptığı tarihten beri yapmış olduğu açıklamalarda görmemiz mümkündür.

Yazısının devamında Gürsel, Komisyon Başkan Yardımcısı Lorenzo Natali'nin, “*Yunanistan'ın AET'ye üyeliği Türkiye-AET ilişkilerini etkilememesi yönünde gerekli önlemler alınacaktır*” sözlerine yer verilmiştir. Türkiye'nin çekincesinin, uzun zamandır istenilen tam üyeliğe karşı Yunanistan'ın veto hakkını kullanması olduğunu belirten Gürsel, bu çekinceye istinaden Yunan Hükümeti'nin Türkiye'nin Topluluğa katılmasına karşı çıkmayacağı yönündeki açıklamalarına değinmiştir. Ancak Yunanistan'ın sözlü olarak Türkiye'ye karşı veto hakkını kullanmayacağını belirtmesinin bağlayıcı olmadığı için günü geldiğinde Atina'nın nasıl davranacağını saptamanın olası olmadığını da eklemiştir. Topluluk yetkilileri ise bu durum karşısında, topluluğun tümünün çıkarlarının her zaman ön planda olduğunu söylemektedirler.²⁸⁰

Lorenzo Natali gibi başka AET yetkilileri de ve hatta bazı Yunan yetkililer de Türkiye'nin Yunanistan'ın AET'ye üye olmasından etkilenmeyeceğinin ve gerekli önlemlerin alınacağını sözlerini vermişlerdir. Türkiye'de bu verilen sözlere güvenmiştir. Kamuoyuna yapılan açıklamalara bakıldığında Türk yetkililer tarafından bu yönde rahatlatıcı açıklamalar yapılmıştır. Ancak yazılı bir şekilde ifade edilmeyen bu açıklamaların bağlayıcılığı tartışmaya açıktır.

Gürsel, tüm bunların yanı sıra, uzun dönemde Yunanistan'ın tam üyeliğinin ve Portekiz ve İspanya'nın da sırada beklemesinin, Türkiye üzerinde olumsuz etkiler yaratacağını yazmıştır. Türk işçilerin serbest dolaşımına, AET ile Türkiye arasındaki ihracata, Türkiye'nin Avrupa ile Orta Doğu arasında bir köprü olmasına da Yunanistan'dan engellemeler geleceği yönünde kaygılar olduğunu belirtmiştir. Yunanistan'ın Avrupa Parlamentosu'nda sürekli Türkiye aleyhine propaganda yapabileceği düşüncesi de bu kaygılar arasındadır. Yunanistan'ın AET'ye üyeliğinin, tüm bu kaygı verici olasılıkların dışında olumlu olarak değerlendirilebilecek bir tarafı ise, AET'nin toplu görüşe, toplu yaklaşıma ve toplu çıkarlara yönelik

²⁸⁰ Aynı yer

politikalarından dolayı Yunanistan'ın Türkiye'ye yönelik politikaları olumlu yönde değişebileceği düşüncesidir.²⁸¹

Hukukçu ve köşe yazarı Ali Sirmen, Cumhuriyet'teki köşe yazısında, 28 Mayıs 1979'un Yunan tarihinin önemli dönüm noktalarından birisi olduğunu söylemiştir. Karamanlis'in 22 yıllık düşünüyü gerçekleştirdiğini belirtmiştir. Üyelikle ilgili bazı AET üyesi devletlerin liderlerinin Yunanistan'ı eski uygarlık ve demokrasi beşiği olarak nitelendirdiklerini aktaran Sirmen, Karamanlis'in de zaten süreç boyunca bu savı özenle ve başarıyla kullandığını vurgulamıştır. "*Atina, dış politikasında eski Ege uygarlığının mirasçılığı düşüncesi üzerinde durmuştur*" diyen Sirmen'e göre Topluluğa üyelik yolundaki söylemler Yunanistan'ın ekonomik yapısına oturtulsaydı bu denli büyük bir başarı elde edilemezdi. *Çünkü Yunanistan sanayileşmesini tamamlamamış, az gelişmiş bir ülkedir* demiştir. Sirmen, üyelikle beraber Yunanistan'ın, uzun bir süre daha Avrupa'nın güneş, şarap, uzo, sirtaki diyarı olarak kalacağını ve Yunanistan'da sağlıklı bir sanayileşme oluşamayacağını altını çizmiştir. Yazar, köşesinde, komünist söylemleriyle öne çıkan ve KKE (Yunanistan Komünist Partisi)'nin bir yerde yayın organı sayılabilecek "Rizospaztis" gazetesinin bu üyelikle ilgili önemli bir saptamasına yer vermiştir. Rizospaztis'e göre bu anlaşma Yunanistan'ı uluslararası tekellerin ve emperyalizmin kucağına atmıştır. Genel öngörü, orta sağcı Karamanlis'in bu anlaşmayı mecliste onaylatmasında hiç sorun yaşamayacağı yönündedir. Karamanlis, ekonomik kaygıları es geçip daha çok siyasi gerekçelerle hareket etmektedir. Ali Sirmen, Yunan Başbakanı'nın, ülkesini "*Avrupa hududunun son ileri karakolu ve Ortak Pazar'ın Akdeniz balkonu*" olarak nitelendirdiğinden bahsetmektedir. Menderes ve İnönü dönemlerine bakıldığında Ankara'nın da AET'ye başvurusunun siyasal nedenlere ve Atina'nın üyeliği korkusuna dayandığını belirten Sirmen'e göre, bu yönden iki ülkede de benzer tutum ve davranışların ortaya çıktığı görülmektedir.²⁸²

Yazısının devamında Sirmen, Atina'nın, arkasına aldığı Avrupa'nın dokuz ülkesine dayanarak Türkiye ile olan sorunlarına yaklaştığını öne sürmüştür. Bu dokuz AET üyesi ülkenin Türkiye'ye şimdilik, Yunanistan'ın sorunlara yaklaşım tarzı ve gelecekte oluşabilecek sorunlar konusunda güvence verdikleri aktarılmıştır.

²⁸¹ Aynı yer

²⁸² Ali Sirmen, "AET ve Yunanistan", **Cumhuriyet**, 31.05.1979

Bu güvencenin bir tartışma konusu olduğunu belirten Sirmen, yazısını gerek güvence konusu gerek AET-Türkiye ilişkileri konusunda sorduğu üç soruyla bitirmektedir. Bu sorular şöyledir: *“Tüm politik kuralları unutacak kadar Yunan hayranı olan Giscard yönetimindeki Fransa’ya ne kadar güvenilebilir? Yunanistan’ın tam üyeliğinden önce sanki AET –Türkiye arasındaki ilişkiler karşılıklı saygı, yardımlaşma ve güven çerçevesi içine oturtulmuş muydu? Deneyler Türkiye’nin AET ile ilişkilerinde hep zararlı çıktığını göstermemiş miydi?”*²⁸³

Sirmen’in yazısına bakıldığında, Yunanistan’ın Topluluğa üyeliğinin, yine gerek Türkiye-AET gerekse Türkiye-Yunanistan ilişkilerine olacak olan olumsuz etkilerden şüphelenilmektedir. Ancak bunların yanı sıra bu yazıda dikkat edilmesi gereken bir diğer önemli konu ise Yunanistan’ın AET’ye nasıl girdiğidir. Özellikle Karamanlis, Antik Yunan Uygarlığı’na atıfta bulunarak Yunanistan’ın demokrasinin ve uygarlığın çıkış noktası olduğunu vurgulamıştır. Bunun için de Topluluğun Yunanistan’ı kabul etmesini bir borç, bir zorunluluk olarak göstermiştir. AET, üyelik şartlarını tam olarak uygulaysaydı Yunanistan üye olabilecek miydi? Yunanistan özellikle ekonomi başta olmak üzere tüm üyelik şartlarını yerine getirdi mi? Az gelişmiş, sanayileşmesini tamamlayamamış ve ekonomik anlamda yük olacak bir Yunanistan’ı Topluluk niye almıştır? Bu soruları da sormakta fayda vardır.

Ali Sirmen bir başka köşe yazısında, Yunanistan’ın AET’ye üyeliğinin, Türkiye ile arasındaki büyük sorunların olduğu bir döneme rastladığını belirtmiştir. Bu sorunları; Kıbrıs, Ege Hava Sahası, Kıta Sahaneliği, Karasuları ve adaların statüleri olarak sıralamıştır. Ayrıca Sirmen’e göre, 1975’den beri devam eden hükümet bunalımları, kargaşa, rejim bunalımı, Demirel hükümetlerinin aymaz ve kasıtlı davranışları ülkeyi bir ekonomik bunalıma itmiştir. Yunanistan bu bunalımın farkında ve bundan dolayı da sürekli uyuşmazlık yolunu seçmektedir. Yunanistan AET’ye girerek yeni bir baskı yöntemi bulmuştur. Bu son gelişmeler, bozulan dengelere bir darbe daha vurmuştur.²⁸⁴

Sirmen son olarak, Türkiye’nin, Yunanistan’ın AET üyeliği üzerine, NATO’nun askeri kanadına dönüşü için, eski dengenin kurulması yolundaki koşuluna bu kez daha sıkı sarılması ve ABD’den gelen baskılara karşı daha dirençli

²⁸³ Aynı yer

²⁸⁴ Sirmen, "Ankara-Atina-AET-NATO", **Cumhuriyet**, 01.06.1979

olması gerektiğini belirtmiştir.²⁸⁵ Sirmen burada Türkiye'nin Yunanistan'a karşı elinde bir kozu olduğunun altını çizmiştir. Bu kozun iyi kullanılması gerektiğini de belirtmiştir.

Dış Politika Enstitüsü Başkanı Seyfi Taşhan, Forum Dergisindeki makalesinde Yunanistan'ın AET'ye üyeliği ile ilgili olarak, Türkiye-Topluluk ilişkileri üzerinden bir değerlendirme yapmıştır. Ali Sirmen'in görüşlerine karşıt olarak Taşhan, Avrupa ülkeleri önceleri Türkiye'yi Batı savunmasında önemli stratejik bir konuma sahip olduğu için kendi yanlarına çekmek istediklerini öne sürmüştür. Bu yüzden 1963'de Türkiye'nin ortak üye yapılmasına karar vermişlerdir. Taşhan, bu süreçte Topluluğun Türkiye ve Yunanistan'a eşit davrandığının altını çizmiştir. Ancak 1970'lerde Avrupa'nın tehdit algısında önemli değişiklikler olduğunu belirten Taşhan, Türkiye'nin bu dönemde stratejik rolünü ve avantajını kaybettiğini söylemiştir. Özellikle Kıbrıs Harekâtından sonra Avrupa'nın, açık bir şekilde Yunanistan'a daha fazla önem vermeye başladığı vurgulanmıştır. 1978 İran Devrimi ve 1979'da Afganistan'ın işgali Türkiye'yi tekrar önemli bir aktör kılmıştır. Ancak Taşhan, bu dönemde Türkiye'nin ekonomik ve mali yönden Batı ülkelerinden büyük yardımlara ihtiyaç duymasının ve Türk işçilerin Avrupa'da yarattığı sorunlar yüzünden Türkiye'nin Avrupa Topluluğuna üye olmasının daha da zorlaştığını belirtmiştir.²⁸⁶

Makalesinde Seyfi Taşhan'ın özellikle vurgulamak istediği nokta Avrupalı devletlerin yanlı ve faydacı tutumlarıdır. Türkiye'nin Yunanistan ile neredeyse aynı dönemde başlayan AET ile ilişkileri, Soğuk Savaş'ın "Detant Dönemi"ne²⁸⁷ girmesiyle yavaşlamış, Kıbrıs Harekâtı sonrası ise kopma noktasına gelmiştir. Bu tarihten sonra ise askeri cuntadan yeni kurtulan ve sivil bir yönetime geçen Yunanistan desteklenmiştir. Böylece Yunanistan, Türkiye'ye göre daha hızlı bir ivme kazanmıştır.

Bu noktada şunu da belirtmek gerekir ki Kıbrıs Harekâtı sonrasında Yunanistan Avrupa'da bir mağduriyet yaratmıştır. Karamanlis de bu mağdur Yunanistan fikrini çok iyi değerlendirmiş ve AET'ye üyelik yolunda kullanmıştır. Üyelik sürecinin bu

²⁸⁵ Aynı yer

²⁸⁶ Seyfi Taşhan, "Avrupa Topluluğu ve Türkiye", **Forum Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 32, 01.01.1981

²⁸⁷ **Detant (Yumuşama) Dönemi**: Bloklar arasında karşılıklı "söz düellosu" ile savaş tehlikesinin azalması ve komünist ile komünist olmayan devletler arasında siyasal, ekonomik, kültürel ve teknolojik anlaşmaların sayılarındaki artış olarak tanımlanabilir. Bu dönem 1960'larda başlamış ve 1970'lerde gelişme göstermiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Sander, **a.g.e.**, s. 507-552

denli hızlı gelişmesinin önemli nedenlerinden birinin de bu mağduriyet söylemi olduğunu belirtmek mümkündür. Böylece Yunanistan'ın AET üyeliğinin ve bu üyelik sürecinin politik bir amaç uğruna kullanacağı görüşünün haklı çıktığını söylemek mümkündür.

Zekai Yalman, İstanbul Ticaret Gazetesindeki yazısında, Yunanistan'ın AET'ye üyeliğiyle beraber Yunanistan ve Topluluğun bir sınava ya da denemeye giriştiklerini ileri sürmüştür. Bunun sonuçlarının tüm uluslararası ekonomik ve politik misyonlar tarafından izlenmekte olduğunu söyleyen Yalman, Yunanistan'ın Topluluk içinde oldukça büyük kozlara sahip olacağını belirtmiştir. Yalman, büyük boyutlu turizm gelirlerinin ülkenin dış ticaret dengesini şekillendireceğini, ayrıca dünyanın en büyük deniz ticaret filolarından birisinin topluluğa kazandırılmış olacağını, böylece Ortak Pazar'ın, dünya deniz taşımacılığındaki payının % 20'den % 30'a yükseleceğini söylemiştir. Yazısının devamında, yanı başımızda gerçekleşen bu laboratuvar çalışmasını Türkiye'nin çok yakından izlediğini, “Yunanistan yaptı öyle ise biz de yapalım” mantığından uzaklaşarak bu deneyin sonuçlarından dersler çıkarılması gerektiğini vurgulanmıştır. “*Türkiye kendisini Batı kültürünün bir parçası olarak kabul ettirmeye çalışmaktadır*” diyen Yalman'a göre, Yunanistan'ın böyle bir sorunu yoktur. Çünkü Batılılar kendilerini dinsel motiflerle bezenmiş bir Avrupa bütünleşmesi düşüncesinden kurtaramamışlardır. Yalman burada üstü kapalı bir şekilde AET'yi bir “Hıristiyan Birliği” olarak tanımlamaktadır ve “*bu birliğe Türkiye'nin dâhil olması bir zorunluluk değildir*” demektedir.²⁸⁸

Burada Zekai Yalman ve Seyfi Taşhan'ın düşüncelerinde, AET'nin Türkiye'yi almak istemediği ve almayacağı yönünde bir benzerlik görülmektedir.

Şimdiye kadar bahsedilen kişi ve yazılardan daha farklı görüşlere sahip, daha milliyetçi bir tutum içinde görünen ve Avrupa karşıtı düşünceleri olan Vehbi Bilgil ve Mümtaz Soysal'ın yazılarına bakıldığında;

Cumhuriyet gazetesi köşe yazarlarında Vehbi Belgil, “Onuncu Üye: Yunanistan” başlıklı makalesinde önce Fransa Dışişleri Bakanı Jean François'in sözlerine yer vermiştir. Fransız Bakan: “*Yunanistan'ın AET'ye katılması, AET'yi sadece genişletmemiş aynı zamanda daha da Avrupalı yapmıştır*” demiştir. Ardından, AET Komisyonu Başkanı Roy Jenkins'in de şu sözlerine yer vermiştir: “*Yunanistan*

²⁸⁸ Zekai Yalman, "AET'de Yeni Bir Dönem", İstanbul Ticaret Gazetesi, 23.01.1981

AET'nin bir anda hem en eski hem de en yeni üyesi olmuştur"²⁸⁹. Belgil'in yazısında, Yunanistan Başbakanı Karamanlis ise tüm bunlara cevap olarak "Ülkemizin AET'ye katılması bir uzun yürüyüşün sonunu vurgulayan ve yazgımızın Avrupa'ninki ile kaynaşmasını sağlayan tarihi bir olaydır" demektedir. Avrupa'nın bütünleştirilmesi çabalarının hızlandırılması gerektiğini savunan Karamanlis, bunun dünyadaki güç dengesini daha da dengeli hale getireceğini düşünmektedir. "Ülkemiz, bu günden başlayarak, bu tarihi süreç içindeki görevini ve Avrupalılık yazgısını sınırsız, koşulsuz kabullenmiştir" diyen Karamanlis, sözlerini "Bununla birlikte, biz, Avrupa içinde milli kimliğimizi yine sürdüreceğiz... Biz hem Avrupa'ya, hem Yunanistan'a güveniyoruz" diye bitirmiştir²⁹⁰

Belgil'e, Yunan Başbakanı'nın bu sözleri, Celali İsyancıları (1550-1603) sırasında kuzey Anadolu halkının çıkardığı bir sözü anımsatmaktaymış: "Öt gidinin kekligi, Kuyucu Murat Paşa gibi arkan var." (İsyancıları bastırmakla görevlendirilen Kuyucu Murat Paşa halktaki bütün silahları toplattığından kimse keklik avlayamıyor, kuşlar da, vurulma tehlikesi olmadan, neşeli neşeli ötüyor, silahsız halka adeta nispet veriyorlardı.) Belgil, Karamanlis'in de Türkiye'ye: "AET gibi arkam var" demeğe gelen sözler etmekte ve edecek olduğunu söylemektedir. Yazara göre Yunanistan, Ortak Pazara bunun için girmiştir, Türkiye'ye karşı girmiştir. Türkiye, Yunanistan'ın AET'ye girmesini sadece ekonomik yönden değerlendirmiştir. Oysa Yunanistan bu kurumun siyasi gücünü baştan beri akıllıca kullanmıştır. Ülkemizin en büyük düşmanının Yunanistan olduğunu söyleyen Belgil, bu kinin 1071'e kadar dayanmakta olduğunu dile getirmektedir. Yazıda, iki ülke arasında yüzyıllar boyu süren bir çekişmenin olduğu vurgulanmış, Yunanistan'ın, Ege ve Kıbrıs sorunlarına çözüm bulmak için Batı'nın yardımını düşündüğü ve bu amaçla da kurulur kurulmaz Ortak Pazar'a girmek için girişimlere başladığı belirtilmiştir.²⁹¹

Vehbi Belgil, yazısında ileri sürdüğü tezleri desteklemek amacıyla Turhan Ilgaz'ın 5 Mayıs 1979 tarihli yazısında aktardığı Karamanlis'in Ocak 1979'da Yunan Meclisi'nde yapmış olduğu konuşmayı eklemiştir. Bu konuşmasında Karamanlis, "AET'ye katılmakla kaderimizi politik, ekonomik ve askeri açıdan Topluluğun

²⁸⁹ Burada Yunanistan'ın daha doğrusu "Antik Yunan Uygarlığının", Avrupa'nın oluşmasında ve gelişmesinde büyük bir rolü olduğuna vurgu yapılmıştır. Bu uygarlığın Avrupa'nın temellerini oluşturduğuna atıf yapılmıştır.

²⁹⁰ Vehbi Belgil, "Onuncu Üye: Yunanistan", **Cumhuriyet**, 03.06.1979

²⁹¹ Aynı yer

kaderine bağlıyoruz” demiştir. AET’ye girerek Yunanistan’ın “yüzyıllar boyu süren yalnızlığından” kurtulduğunu söyleyen Karamanlis, güçlü Avrupa ülkeleri arasında eşit olarak katılmalarının çoğu zaman başka devletlerden kabul ettikleri koruyuculuğa ihtiyaçlarının kalmadığını belirtmiştir. “Çünkü Topluluğa katılımımız Bizi tehdit edebilecek tehlikeleri ortadan kaldırmaya yetecektir” diyerek konuşmasını sonlandırmıştır.²⁹²

Türkiye- AET ilişkileri veya Türkiye’nin Topluluğa katılıp katılmaması ile ilgili olarak hiçbir yorumda bulunmayan Belgil, değerlendirmesini sadece Yunanistan’ın üyeliği, üyeliğinin amaçları ve Türk-Yunan ilişkileri üzerine yapmıştır. Yunanistan’ı Türkiye’nin en büyük düşmanı olarak tanımlamış ve bu ülkenin AET’ye üyeliğinin amacının tamamen Türkiye’ye karşı güç kazanmak, Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunların kendi lehine çözülmesi için Batı’dan destek bulmak olduğunu belirtmiştir.

Hukukçu ve siyaset adamı Mümtaz Soysal, Milliyet’teki köşesinde Yunanistan’ın AET’ye üyeliğini değerlendirmiştir. *“Avrupalı sayılma kompleksinden kurtulmanın tam zamanıdır. Yunanistan’ın AET’ye girişiyle yine depreşti bu kompleks. Biz Türkiyeli Türkleriz”* diyen Soysal, Türkiye’nin tarihi, kültürel ve coğrafi olarak bir tarafının Avrupa’da bir tarafının da Asya’da olduğunu belirtmiştir. Bunun bir üstünlüğe dönüştürülmesi gerektiğine inanan yazar, *“Yunanlılar yapıyorsa biz de yapmalıyız kompleksinden kurtulmalıyız”* demektedir. Onların *“Türkler yapıyorsa biz de yapmalıyız”* kompleksine kapılabileceklerini söyleyen Soysal, AET’ye giriş kararının Yunanistan için siyasal bir karar olduğunun altını çizmiştir. Soysal’a göre Yunan yöneticiler, rejimlerini korumanın güvencesi olarak Avrupa’yı görmektedirler. Bunu aynı zamanda Türkiye’ye karşı da bir güvence olarak düşünmektedirler. Soysal, Türkiye’nin kendini güvence altına almak için Avrupa’ya ihtiyacının olmadığını, en iyisi yolun kendimize güvenmek olduğunu söylemektedir. AET’ye üyelik Yunanistan’a, işçilerin serbest dolaşımı, tarım ürünlerinin para etmesi, sanayide verimlilik gibi avantajlar sağlayacağını söyleyen Soysal, aynı zamanda bu üyeliğin dezavantajlarının da olduğunu belirtmiştir. Bunları; enflasyonun artması, küçük işletmelerin ortadan kalkması, bankacılık ve sigortacılık sektörlerinin çöküşü olarak sıralamaktadır. *“Biz kendi kararlarımızı kendimiz*

²⁹² Aynı yer

almalıyız. Bu kararları alırken de eziklik yaşamamalıyız” diyen Soysal, eldeki fırsatların değerlendirilip hep Avrupalı hem de Asyalı gibi ikisini sentezleyerek kararların alınması gerekliliğini, vurgulamıştır. “*Avrupalı olmak bir meçhuller dünyasıdır. Bunun için Yunanistan’la rekabet etmeye gerek yoktur”* diyerek yazısını sonlandırmıştır.²⁹³

Görüldüğü gibi Mümtaz Soysal, Avrupa karşıtı ve milliyetçi bir yazı kaleme almıştır. Soysal’a göre Türkiye’nin Avrupa’ya ihtiyacı yoktur. Yunanistan yaptı biz de yapalım düşüncesini özenti bir düşünce olarak görmektedir. Yunanistan’ın bu üyeliğinin Türkiye’ye karşı atılmış siyasi bir adım olarak nitelendiren Soysal, komşu ülkenin ekonomik anlamda çok zorlanacağını da belirtmiştir. Soysal, üyelik konusunda Yunanistan’la rekabet etmenin ve Avrupa’ya girmeyi amaçlamanın gereksiz olduğunu, Türkiye’nin kendi kimliği ve gücünün kendine yeteceğini söylemiştir.

Belgil ve Soysal’ın yazılarına bakıldığında araştırma dâhilinde en sert ve en milliyetçi yazılar olduğu görülmektedir. Tamamen Yunanistan karşıtlığı temeline dayanan yazılardan Soysal’ın yazısı aynı zamanda en AET karşıtı yazıdır demek mümkündür.

Tüm bunlardan ayrı olarak durumu Yunanistan tarafından değerlendiren ve az da olsa o dönem Yunanistan’ın iç politikasından bahseden yazılar da vardır.

Yankı Dergisi, Yunanistan’ın, AET’ye en yoksul üye olarak katıldığını duyurmuştur. “*Ekonomik ve siyasi bakımdan dengede bir güney kuşağı oluşturulması bakımından bu üyelik Yunanistan için bir sınav niteliğinde olacaktır”* denilen yazıda, Yunanistan’ın uyum sağlayabilmesi diğer Akdeniz ülkelerinin de üyeliğini etkileyeceği belirtilmiştir. Bu üyeliğin başka ne gibi etkileri olacağı yazıda şöyle sıralanmıştır: Yunan halkının üyeliğin bedelini enflasyonun artmasıyla ödeyeceği, gümrük duvarlarının kalkmasıyla Yunanistan’ın, diğer Avrupa ülkelerinin rekabetiyle karşı karşıya kalacağını yanı sıra, bu üyeliğin ülkedeki AET karşıtı muhalefeti de güçlendireceği ve böylece sosyalist lider Andreas Papandreu’nun popülaritesinin de artmasını sağlayacağı anlatılmıştır. Yunanistan’ın, eğer AET’ye karşı gönülsüz görünürse, ileride İngiltere gibi müzmin muhalif bir üye haline gelebileceği uyarısı yapılmıştır. Yunanistan’ın, eğer Papandreu’nun söylediği gibi

²⁹³ Mümtaz Soysal, "Evropa", **Milliyet**, 03.01.1981

ülke lehine olmayan kurallara uymayacak olursa, 1984 yılında üyelikleri başlayacak İspanya ve Portekiz'in Topluluğa alınmalarına muhalefet edebileceği görüşü ileri sürülmüştür. Öte yandan, üyelik sayesinde Yunan çiftçilerin ürettikleri narenciyeyi, zeytinyağını ve diğer tarımsal ürünlerini daha rahat satabilecekleri, halkın AET'nin para yardımlarından daha fazla yararlanacağı da yazıda aktarılmıştır. Yunanistan'ı yöneten liderlerin AET'ye üyeliğin ekonomik çıkarlardan çok siyasi çıkarlarının daha önemli olduğunu savundukları belirtilmiştir. Batılıların da bu üyelik ile Yunanistan'ın Batı'ya daha sıkı bağlarla bağlandığına inandıkları vurgulanmıştır.²⁹⁴

Yunanistan'ın, Avrupa Ekonomik Topluluğu'na katılım anlaşmasını imzaladığı 28 Mayıs 1979 tarihinde, birçok gazete bu haberi ilk sayfasından duyurmuştur. Cumhuriyet gazetesi de ilk sayfasında, Yunanistan'ın AET'nin onuncu üyesi olacağını duyurmuştur. Gazetede, Yunanistan Başbakanı Konstantin Karamanlis'e gönderilen tebrik mesajlarına yer verilmiştir. Bu mesajlarda, ABD Başkanı Jimmy Carter, Yunanistan'ı demokrasinin beşiği olarak kucaklamıştır. Federal Almanya Şansölyesi Helmut Schmidt ise mesajında Yunanistan'ı Avrupa medeniyetinin çıkış noktası olarak tanımlamıştır. Ayrıca, yeni üye Yunanistan'ın, 1981-1986 yılları arasındaki geçiş sürecinde topluluk bütçesine 400 milyon dolarlık bir katkı sağlayacağı, bunun karşılığında Ortak Pazardan 2,5 milyar dolarlık bir yardım alacağı da belirtilmiştir. Yunanistan'ın henüz enflasyonu kontrolü altına alamamış olmasının da topluluğu kaygılandığı, bu doğrultuda da hem Yunanistan'ı hem de AET'yi gelecek yıllarda zor bir süreç beklediğinin altı çizilmiştir.²⁹⁵

Forum Dergisinde yer alan bir yazıda, Papandreu'nun sosyalist PASOK Partisinin, Ortak Pazar'a tamamen karşı olduğunu ilan ettiği belirtilmiştir. Yazıya göre, Papandreu, eğer iktidara gelirse bu sorunu bir referandum konusu yapacağını belirtmiştir. Artık başında Karamanlis'in bulunmadığı Yeni Demokrasi Partisi'nin ise gücünü yitirmekte olduğu söylenmiştir. Bunun aksine PASOK hemen hemen dağılmakta olan Merkez Partisinin bir kısım üyeleri ve taraftarlarını da yanına alarak gitgide güçlenmiştir. Yazının devamında, Yunanistan'ın AET'ye katılmasının Türkiye'de büyük bir ilgi uyandırmadığı aktarılmıştır. Bu ilgisizliğin başlıca nedeninin, Türkiye ile AET arasındaki ilişkilerin bir süredir sürüncemede kalmış olmasının ve hiçbir ilerleme sağlanamamasının olduğu bu sebeple de ilişkilerin

²⁹⁴ "Yeni AET Üyesi İçin Zor Başlangıç", **Yankı Dergisi**, Sayı:514, 2-8 Şubat 1981

²⁹⁵ **Cumhuriyet**, 28.05.1979

donduğu belirtilmiştir. Bazı AET ülkelerinin Türkiye'ye vize uygulamaya başlaması Türkiye'yi daha çok ilgilendirmiş ve düşündürmüştür. Yunanistan'ın tam üyeliği Türk basınında Avrupa basını kadar bile yer işgal etmemiştir. Türk- Yunan anlaşmazlıkları sürdüğü müddetçe, Yunanistan'ın her fırsatta AET içinde Türkiye aleyhtarını faaliyetler sürdürmesi ihtimalinin olduğu vurgulanmıştır. Bu nedenle Türkiye'nin, AET ile ilişkilerine hareket sağlamak ve Avrupalı ortaklarıyla bağlarını sıkılaştırmaya özen göstermek zorunda olduğu söylenmiştir.²⁹⁶

Son Havadis Gazetesi, Karamanlis'in "Avrupa şimdi Yunanistan'a geliyor" sözünün gerçekleştiğine değinerek, Yunanistan'ın AET'ye üye olarak vereceğinden çok elde edeceği kazancı bulunduğuna dikkat çekmiştir. Devamında, son zamanlarda Yunanistan'la yumuşayan ilişkilerimiz komşumuzun AET'ye üye olmasıyla tekrar yolundan çıkmaması temenni edilmiş, ilişkilerin gergin olmasının iki tarafa da zarar getireceği belirtilmiştir.²⁹⁷

Türkiye'nin Avrupa yolundaki başarısızlığından dolayı mevcut hükümetler ve siyasiler suçlanmış ve yanlış politikaların izlendiği belirtilmiştir. Bunun dışında, yapılan yorumlarda, bu üyeliğin Türkiye'ye siyasi ve ekonomik olarak birçok olumsuz etkisi olacağı tahmin edilmiştir. Yunanistan'ın başarısının Türkiye tarafından iyi okunması ve Türkiye'nin üyelik yolunda kesin adımlar atması gerektiği düşünülmüştür. 12 Eylül öncesinde farklı siyasi görüşlerin temsilcisi olan gazetelerdeki yorumlar neredeyse aynıdır. Bu durumun Türkiye'deki siyasi konjonktürden kaynaklandığını iddia etmek zordur. Basının bu konuda ortak bir tutum sergilediği görülmektedir. Ayrıca şunu da belirtmekte fayda vardır: Türkiye'nin Toplulukla ilişkilere başladığı 1959'dan, Yunanistan'ın Topluluğa tam üye olduğu 1981 yılına kadar Türkiye'de üç defa (27 Mayıs 1960- 12 Mart 1971- 12 Eylül 1981) askeri müdahale olmuştur. Bunun dışında yönetime farklı görüşte iktidarlar gelmiştir. Tüm bunlara rağmen hemen hemen tüm siyasetçiler, akademisyenler ve iktisatçılar AET'ye üyelik konusunda aynı noktada yani Türkiye'nin AET'ye üye olması gerektiği noktasında birleştiği görülmektedir.

²⁹⁶ **Forum Dergisi**, Cilt:2, Sayı:33, 15.01.1981

²⁹⁷ **Son Havadis**, 26.01.1981

SONUÇ

İkinci Dünya Savaşında büyük bir yıkıma uğrayan Avrupalı devletler, ekonomik kalkınmalarını sağlamak ve Almanya'nın tekrar güçlenmesini engellemek amacıyla Avrupa Kömür Çelik Topluluğu, Avrupa Ekonomik Topluluğu ve EUROATOM gibi topluluklar kurmuşlardır. Sonrasında bu toplulukları Avrupa Toplulukları çatısı altında toplamışlar ve hem derinlemesine gelişmiş hem de başka ülkeleri topluluğa katarak etki alanlarını genişletmişlerdir. İlk kurulduğunda altı ülkeden oluşan Topluluk, bugün Avrupa Birliği adı altında 27 ülkeden ve birçok kurumdan oluşmaktadır.

19. yüzyılın başlarında hız kazanan Yunan Aydınlanması, ulusal bir kimlik oluştururken “Helenizm” olgusundan faydalanmış, Yunanistan'ın temelleri “Antik Yunan” uygarlığına kadar dayandırılmıştır. Yunanistan tarafından uygar Avrupa'nın da oluşumunda büyük pay sahibi olduğuna inanılan bu olgu Yunanistan'da bir üstünlük fikrinin doğmasına ve ideal milli kimliğin oluşturulmasına yardımcı olmuştur.

İkinci Dünya savaşında işgale uğrayan, ardından büyük bir iç savaşla karşı karşıya kalan Yunanistan, ekonomik ve siyasi bakımdan sıkıntılı zamanlar geçirmiştir. Soğuk savaşın başlamasıyla birlikte Batı Bloğuna yaklaşıma başlamıştır. NATO'ya girerek kendini askeri anlamda güvence altına almıştır. Ekonomik ve siyasi bakımdan güç kazanmak ve kalkınmak amacıyla da AET'ye yaklaşmıştır.

Avrupa ile ortak bir tarih, kültür ve anlayışa sahip olan Yunanistan, Avrupa ile olan bu ortak bağları çok iyi kullanmış ve AET'ye üyeliğinin tarihi bir zorunluluk olduğu tezini AET'ye üye devletler nezdinde sürekli olarak işlemiş ve bunda da başarılı olmuştur. Böylece hızlı bir müzakere sürecinin ardından, bazı çevrelere göre birçok eksiğinin olmasına rağmen, AET'ye tam üye olmuştur.

Yunanistan'ı AET üyeliğine yönelten nedenlerin başında ekonomik faydaların geldiği görülse de arka planda Yunanistan'ın siyasi bir güç elde etmek istemesi yatmaktadır. Özellikle Kıbrıs Harekâtı sonrası Yunanistan'da yıkılan Albaylar Cuntası'ndan sonra Yunanistan, demokrasinin kalıcı bir şekilde yeniden inşa edilmesi

amacıyla AET'ye daha da yaklaşmıştır. Dış politikada ABD dışında Avrupalı devletleri de yanına alan Yunanistan, uluslararası platformda Türkiye'ye karşı elini güçlendirmiştir.

Yunanistan'la hemen aynı nedenlerden dolayı ve aynı zamanlarda Avrupa Ekonomik Topluluğu'na başvuran Türkiye için süreç karmaşık bir hal almıştır. Türkiye, Kıbrıs Harekâtı sonrası uluslararası arenada yalnızlaşmış ve ABD tarafından ambargoya uğramıştır. İçeride de siyasi istikrarsızlık ve ekonomik çalkantılar nedeniyle AET'ye üyelik yönünde yeterli adımlar atılamamıştır. Türkiye, AET'ye üyelik sürecinde bir rakip olarak görülen komşu Yunanistan'la girilen bu yarıştan, kaybeden taraf olarak çıkmıştır.

Yunanistan'ın AET'ye üye olduktan sonraki dönemlerde Türkiye'de yapılan değerlendirmelere bakıldığında, bazı kesimlerin bu üyeliği takdirle karşıladığı görülmüştür. Türkiye'nin bu üyelikten ders çıkartması ve bir an önce üyelik için gerekli adımların atılması gerektiği savunulmuştur.

Diğer taraftan Yunanistan'ın üyeliğine dair birçok endişenin dile getirildiği ve tepkilerin siyasi ve ekonomik olmak üzere iki ana eksen üzerinde yoğunlaştığı görülmüştür. Siyasi tepkilere bakıldığında; Türkiye'nin AET ile olan ilişkilerine ve ileride oluşabilecek üyelik durumuna Yunanistan'ın engel olacağı yönündeki açıklamaların yoğunlukta olduğu, bunun yanı sıra Yunanistan'ın bu üyelik ile birlikte Türkiye'ye karşı uluslararası platformda güç kazandığı sıkça dile getirilmiştir. Yapılan açıklamalarda, arkasına AET gibi bir yapıyı alan Yunanistan'ın Türkiye ile yaşanan sorunlarda kendi lehine çözüm sağlanması amacıyla büyük bir koz elde ettiğinin de altı çizilmiştir.

Bu üyeliğin ekonomik etkileri hakkında yapılan yorumlara bakıldığında; Yunanistan'ın AET ile yapacağı vergi muafiyetine sahip ticaret nedeniyle hemen aynı tarım ve tekstil ürünleri ihracatı yapan Türkiye'nin, AET ile olan ticaret hacminde düşüş yaşanacağı düşünülmüştür. Bunun ise duyulan en büyük ekonomik kaygı olduğu görülmüştür. Ekonomik veriler doğrultusunda Yunanistan, üyelik süreci boyunca kalkınmada büyük bir gelişme kaydetmiştir. Türkiye, uygulanan ambargolar nedeniyle büyük bir ekonomik sıkıntı yaşamakta ve bu nedenle de özellikle kişi başına düşen gelire bakıldığında Yunanistan'ın gerisine düşmüştür.

Üyelikle beraber Yunanistan'ın kalkınmasının daha da hızlanacağı ve iki ülke arasındaki bu farkın daha da açılacağı endişesi hâkim olmuştur.

Yunanistan'ın AET'ye üyeliği ile ilgili değerlendirme yapan Türkiye'deki gazeteci, siyasi, ekonomist ve akademisyenlerin genel düşüncesi, Türkiye'nin de AET'ye üye olması gerektiği yönündedir. Aynı zamanda siyasi ve ekonomik endişelerin de dile getirildiği bu tepkilerde, gerek kaygıların giderilmesi gerekse Türkiye'nin nasıl bir yol izlemesi gerektiği konusunda net bir plan önerisinin olmadığı gözlenmiştir.

Türkiye'de, Yunanistan'ın üyelik başvurusundan üye olduğu tarihe kadar olan zaman diliminde askeri müdahaleler, ekonomik ambargolar, siyasi istikrarsızlık, iç çatışmalar gibi birçok siyasi ve ekonomik sorunlar yaşanmıştır. Ancak bunca yaşanan olumsuzluğa rağmen AET'ye üyelik amacından tam anlamıyla hiçbir zaman vazgeçilmemiştir. Özellikle Yunanistan'ın üyeliğiyle beraber Türkiye'nin de bir an önce üye olması gerektiği birçok kişi tarafından dile getirilmiştir.

Sürekli değişen dünya konjonktüründen dolayı iki ülke arasındaki ilişkiler bazı dönemler barış halinde bazı dönemler de gerilim halinde geçmiştir. Türk-Yunan ilişkileri, özellikle 1974 Kıbrıs Harekâtı sonrasında daha da içinden çıkılmaz bir hal almıştır. Buna ek olarak Ege Sorunları da iki ülkenin sık bir şekilde karşı karşıya gelmesine neden olmuştur. Birbirini düşman olarak gören bu komşu iki ülkenin ilişkileri Yunanistan'ın AET'ye üyeliğinden sonra da gergin bir şekilde devam etmiştir.

Birbirine yakın tarihlerde başlanan Avrupa macerasında Yunanistan, AET'ye üye olmayı başarmıştır. Türkiye'de ise günümüzde Avrupa Birliği adını alan Topluluğa, halen daha üyelik çalışmaları ve tartışmaları devam etmektedir. İki ülkenin AB ile olan ilişkilerinin gelecekte birbirleriyle olan ilişkilerine ne gibi etkileri olacağını incelemek, başka bir araştırmanın konusu olabilir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Birand, Mehmet Ali; **31 Temmuz 1959'dan 17 Aralık 2004'e Türkiye'nin Büyük Avrupa Kavgası**, Milliyet Yayınları, İstanbul, 11. Baskı, 2005.

Bulaç, Ali; **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Eylül Yayınları, İstanbul, 2001.

Canbolat, İbrahim S.; **Uluslararası Sistem-Avrupa Birliği**, Alfa Basım Yayım Dağıtım, Ankara, 1998.

Clogg, Richard; **Modern Yunanistan Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997.

Demirözü, Damla; **Savaştan Barışa Giden Yol-Atatürk Venizelos Dönemi Türkiye Yunanistan İlişkileri**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007.

Fakiola, Tasos; **İ Evropaiki Kinotita Ke İ Endaksi Tis Eladas**, Papazisi Yayınları, Atina, 1979.

Freely, John; **Troya Savaşından İstiklal Harbine Anadolu'da Yunanlar**, Doğan Kitap, İstanbul, 2011.

Gürel, Şükrü S.; **Tarihsel Boyut İçinde Türk Yunan İlişkileri (1821-1993)**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1993.

Gönlübol, Mehmet ve diğerleri; **Olaylarla Türk Dış Politikası (1915-1995)**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1996.

Grigoriadi, Solonos; **İstoria Tis Sinhironu Elados 1941-1974**, Kapopulos Yayınları, Atina, 2010.

Gulielmu, Panagioti; **Evropi-EOK-Elada**, Manutios Yayınları, Atina, 1976.

Günuğur, Haluk; **Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri**, Avrupa Ekonomik Danışma Merkezi, Ankara, 2008.

Haciargiri, K.; **İ Endaksi Sitin EOK Ke İ Thesi Tis Elladas**, Sinhroni Epohi Yayınları, Atina, 1977.

Hacivasiliu, Evantis; **Elliniki Evropaiki Politiki 1965-1966**, IKM Yayınları, Atina, 2003.

Hale, William; **Türk Dış Politikası 1774-2000**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2003.

Haritos, Spiros; **Ellada- EOK 1959-1979 Apo Tin Sindesi Sitin Endaksi**, Papazisi Yayınları, Atina, 1981.

Hatipoğlu, M. Murat; **Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1997.

Heraclides, Alexis; **Yunanistan ve “Doğudan Gelen Tehlike” Türkiye- Türk Yunan İlişkilerinde Çıkmazlar ve Çözüm Yolları**, (Çev. Mihalis Vasiliadis-Herkül Millas), İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.

Karluk, Rıdvan; **Avrupa Birliği ve Türkiye**, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yayınları, İstanbul, 1996.

Katri, Gianni; **İ Genisi tu Neofasismu sitin Ellada**, Papazisi Yayınları, Atina, 1974.

Kassimeris, Hristos; **Greece and the American Embrace**, Tauris Academic Studies, London, 2010.

Kontogeorgis, Georgios L.; **İ Evropaiki İdea İ Evropaiki Enosi İ Elada**, Sideris, Atina, 1995.

_____.; **İ Elada sitin Evropi**, Pankosmios Yayınları, Atina, 1985.

Kostopulos, Sotiris; **EOK Parelthon Ke Mellon**, Papazisi Yayınları, Atina, 1986.

Milas, Herkül; **Yunan Ulusunun Doğuşu**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006.

Miltiadis, Evert; **Karamanlis O Anamorfotis**, Estia Yayınları, Atina, (Tarih Yok).

Özdemir, Haluk; **Avrupa Mantığı**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2012.

Palabıyık, M. Sersar – Yıldız, Ali; **Avrupa Birliği**, ODTÜ Toplum ve Bilim Merkezi, Ankara, 2006.

Paraskevopulu, Poti; **O Karamanlis Sıta Hronia 1974-1985**, Fitrakis Yayınları, Atina (Tarih Yok).

Pezmazoglu, Yannis; **Elada ke Evropaiki Kinotita İ Endaksi Sindelemis Prodevtikis Allagis**, Evropi Yayınları, Atina, 1980.

Psirovki, Niku; **İ Endaksi tis Eladas sitin EOK ke o Allos Dromos**, Epikerotita Yayınları, Atina, 1986.

Rençber, Kamuran; **Türkiye- Avrupa Birliği İlişkileri**, Alfa Aktüel, İstanbul, 2009.

Rumeliotis, Panaiotis V.; **İ İkonomikh Kırısı ke I Endaksi tis Eladas sitin EOK**, Papazisi Yayınları, Atina, 1980.

Sander, Oral; **Siyasi Tarih 1918-1994**, İmge Kitapevi, Ankara, 2010.

Saraçoğlu, Tevfik; **Türkiye Avrupa Ekonomik Topluluğu Ortaklığı**, Akbank Ekonomi Yayınları, İstanbul, 1992.

Sönmezoğlu, Faruk; **II. Dünya Savaşından Günümüze Türk Dış Politikası**, DER Yayınları, İstanbul, 2006.

Svolopulos, Kostas; **İ Elliniki Eksoteriki Politiki 1945-1981**, Cilt:II, Estia Yayınları, Atina, 2007.

Tekeli, İlhan- İleri, Selim; **Türkiye ve Avrupa Topluluğu Ulus Devleti Aşma Çabasındaki Avrupa'nın Türkiye'ye Yaklaşımı**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1993.

Tomai, Fotini; **İ Simmetoxi Tis Eladas Sitin Poria Pros Tin Evropaiki Oloklirosi**, Papazisi Yayınları, Atina, 2006.

Turan, şerafettin; **Türk Devrim Tarihi (5. Kitap) Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (27 Mayıs 1960- 12 Eylül 1980)**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2002.

Veremis, T.; **The Military in Greek Politics**, C.Hurst and Co. Publishers, London, 1997.

Zolotas, Ksenofon; **Nomizmatikes Ke İkonomikes Meletes 1945-1996**, Trapeza Tis Ellados, Atina, 1978.

MAKALELER

Alkın, Erdoğan; "*Türkiye-AET İlişkileri ve Türkiye Açısından Gelişmeler*", **İktisat ve Maliye Dergisi**, Cilt: XXVI- Sayı: 5, Ağustos 1979.

Arat, Tuğrul; "*Avrupa Birliği ile Türkiye Arasındaki ilişkiler ve Gümrük Birliğinin Yeri*", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:44, Sayı:1, 1995.

Arıkan, Harun; "*Avrupa Birliği Türkiye İlişkilerinde Yunanistan Faktörü*", **İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, No:28, Mart 2003.

Armaoğlu, Fahir; "*AET Türkiye 'den Ümidi Kesti*", **Tercüman**, 28.05.1979.

_____ ; "*Yunanistan 'ın Oyunları*", **Tercüman**, 08.01.1981.

Atalay, Zafer; "*Karamanlis, NATO ve Zirve*", **Tercüman**, 29.01.1978

Baykal, Sanem, "*AB Derinleşme Süreci*" Kutusu, **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt: I, 15. B., İletişim Yayınları, İstanbul, 2009.

_____ ; "*Avrupa Tek Senedi*" Kutusu, **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt: II, 12. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010.

_____ ; "*Maastricht Anlaşması*" Kutusu, **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt: II, 12. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010.

_____ ; "*Amsterdam Anlaşması*" Kutusu, **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt: II, 12. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010.

_____ ; “*AB’nin Asli Kurumları*” Kutusu, **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt: I, 15. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009.

Belgil, Vehbi; "*Onuncu Üye: Yunanistan*", **Cumhuriyet**, 03.06.1979.

Berken, Baki; "*Türkiye-AB İlişkilerinde Temel Bir Etken: Türk’ün Avrupalı Kimliği*", **Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt:12, No:1, Ankara, 2013

Birand, Mehmet Ali; "*Ortak Pazar’a Dün Yeni Giren Yunan Dostlara Açık Mektup*", **Milliyet**, 02.01.1981.

Cillov, Haluk; "*Yunanistan’ın Ortak Pazar’a Katılması*", **Milliyet**, 09.07.1975

_____ ; "*Yunanistan Zenginler Kulübüne Giriyor*", **Milliyet**, 29.05.1979.

_____ ; "*Yunanistan Ekonomisi*", **İktisat ve Maliye Dergisi**, Cilt:XXVI, Sayı:8, Kasım 1979.

_____ ; "*Yunanistan’ın AET’ye Katılması Etkileri*", **İktisat ve Maliye Dergisi**, Cilt: XXVIII, Sayı: 2, Mayıs 1981

Çayhan, Esra; "*AET ile İlişkiler*", **Türk Dış Politikası (1919-2008)**, (Ed. Haydar Çakmak), Barış Platin Kitap, Ankara, 2008.

Erhan, Çağrı- Arat, Tuğrul; "*AET’yle İlişkiler*", **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt: I, 15. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009.

_____ ; "*Avrupa Topluluklarıyla İlişkiler*", **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt: II, 12. Baskı, İletişim Yay., İstanbul, 2010.

_____ ; “*EFTA*” Kutusu, **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt: I, 15. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009.

Esmer, Ahmet Şükrü; "*Yunanistan AET’de*", **Barış**, 13.01.1981.

_____ ; "*Avrupalı Yunanistan İle İlişkiler*", **Barış**, 14.01.1981.

_____ ; "*Türkiye- AET*", **Barış**, 15.01.1981.

Fırat, Melek; "*Yunanistan'ın Dış Politikası ve Megali İdea*" Kutusu, **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt: I, 15. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009.

Gevgili, Ali; "*Atina Demokrasisi ve AET*", **Milliyet**, 30.05.1979.

_____ ; "*Batı Avrupa, Ankara ve Atina'ya Nasıl Bakıyor?*", **Milliyet**, 05.07.1975.

Gianaru, G.; "*Elada-EOK: Apo tin Sindesi sitin Entaksi*" , **İ Endaksi Mas Sitin EOK**, Themelio, Atina, 1978.

Günensay, Emre; "*AET-Türkiye İlişkilerinde Tehlikeli Gelişmeler*", **Tercüman**, 06.04.1979.

Güngör, Yaşar; "*Ortak Pazar, Yunanistan ve Türkiye*", **Tercüman**, 27.06.1975

Gürsel, Mustafa; "*Yunanistan'ın AET Üyeliği, Türkiye'yi Doğrudan Etkileyecek*", **Milliyet**, 28.05.1979

Karhan, Kemal; "*Yunanistan'ın Aşaması*", **Yeni Asır**, 01.06.1979.

Keskin, Funda; "*Komintern ve Kominform*" Kutusu, **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt: I, 15. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009.

_____ ; "*ECU-EURO*" Kutusu, **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt: I, 15. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009.

Koçer, Gökhan; , "*Avrupalılaşmak: Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri Üzerine Bir Deneme*", **İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, No: 26, İstanbul, Mart 2002.

Kontogeorgis, Georgios L.;" *İ Diapragmatevsis Proshorisis tis Elados sitis Evropaikes Kinotites 1975-1980*", **İ Simmetohis tis Eladas sitin Poria Pros tin Evropaiki Oloklirosi**, Papazisi Yayınları, Atina, 2006.

Roufos R.; “*Culture and Military*”, , **In Greece Under Military Rule**, (Ed. R. Clogg, & G. Yannopoulos), Martin Secker and Warburg Limited, London, 1972.

Sirmen, Ali; "*AET ve Yunanistan*", **Cumhuriyet**, 31.05.1979.

_____ ; "*Ankara-Atina-AET-NATO*", **Cumhuriyet**, 01.06.1979,

_____ ; "*Karamanlis Avrupa'da*", **Cumhuriyet**, 29.01.1978

Soysal, Ertuğrul; "*Yunanistan'ın Tarihi Başarısı*", **Tercüman**, 28.05.1979.

_____ ; "*Ortak Pazar'da Gelişmeler*", **Tercüman**, 05.04.1979.

Soysal, Mümtaz; "*Evropa*", **Milliyet**, 03.01.1981.

Taşhan, Seyfi; "*Avrupa Topluluğu ve Türkiye*", **Forum Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 32, 01.01.1981.

Tokluoğlu, Murat; "*Basına Baskı*", **Tarih Dergisi**, Sayı:8, Ocak 2015.

Xydis, A. G.; “*The Military Regime's Foreign Policy*”, **In Greece Under Military Rule**, (Ed. R. Clogg & G. Yannopoulos), Martin Secker and Warburg Limited, London, 1972,

Yalman, Zekai; "*AET'de Yeni Bir Dönem*", **İstanbul Ticaret Gazetesi**, 23.01.1981.

Yannopoulos, George; “*The Opposition Forces Since the Military Coup*”, **In Greece Under Military Rule**, (Ed. R. Clogg & G. Yannopoulos), Martin Secker and Warburg Limited, London, 1972.

Zincirkıran, Necati; "*Kaybettiğimiz Bir Yarış*", **Günaydın**, 02.01.1981.

TEZLER

Fırıncı, Türkan; **Türkiye ile Avrupa Birliği İlişkilerinin Tarihsel Gelişimi ve Bugünkü Durumu** (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2013.

Kıraniotis, Yannis; **Evropaiki Politiki Sinergasia Ke Eliniki Ekzoteriki Politiki**, Trakya Üniversitesi (Gümölcine), Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1987.

Poyraz, Emel; **Avrupa Birliğinin Tarihsel Gelişimi ve Türkiye** (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi- Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2009.

SÜRELİ YAYINLAR

Gazeteler

Barış

Cumhuriyet

Günaydın

Hürriyet

İstanbul Ticaret Gazetesi

Milliyet

Son Havadis

Tercüman

Türkiye İktisat Gazetesi

Yeni Asır

Dergiler

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

Avrupa Çalışmaları Dergisi

Avrupa Ekonomik Danışma Merkezi Dergisi

Forum Dergisi

İktisadi Kalkınma Vakfı Dergisi,

İktisat ve Maliye Dergisi

İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi

Popüler Tarih Dergisi

Tarih Dergisi

Yankı Dergisi

Yunanistan Basın ve Enformasyon Genel Sekreterliği Yayını

WEB SİTELERİ

http://www.abgs.gov.tr/files/ardb/ankara_anlasmasi.pdf

http://www.abgs.gov.tr/files/ardb/katma_protokol.pdf

<http://www.bumko.gov.tr/Eklenti/2827,rometpdf.pdf?0>